

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Horažďovice v období 1945–1955

Bc. Roman Škoda

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Horažd'ovice v období 1945–1955

Bc. Roman Škoda

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2018

.....

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce, doc. PhDr. Lukášovi Novotnému, Ph.D., za odborné vedení mé práce. Děkuji mu za jeho cenné rady, postřehy, připomínky a strávený čas, který věnoval této práci. Také děkuji archiváři, Mgr. Romanu Vaňkovi, který mi pomohl s výběrem nevydaných pramenů a celkově za jeho odbornou pomoc.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	4
2.1 <i>HORAŽDOVICE DO ZAČÁTKU DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY</i>	4
2.2 <i>ZAČÁTEK DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY DO KONCE ROKU 1939</i>	6
2.3 <i>1940</i>	6
2.4 <i>1941</i>	7
2.5 <i>1942</i>	8
2.6 <i>1943</i>	10
2.7 <i>1944</i>	11
2.8 <i>ROK 1945 DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY</i>	12
2.9 <i>ŽIDOVSKÁ MENŠINA</i>	14
2.10 <i>KONGREGACE ŠKOLSKÝCH SESTER DE NOTRE DAME</i>	16
3 OBDOBÍ OD KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY DO ÚNORA 1948	19
3.1 <i>POVÁLEČNÝ ROK 1945</i>	19
3.1.1 <i>Kinštit v Horažďovicích – Ferdinand Karel Kinský</i>	21
3.1.2 <i>Odsun</i>	23
3.2 <i>1946</i>	26
3.2.1 <i>Lidové soudy</i>	29
3.3 <i>1947</i>	32
3.4 <i>ÚNOR 1948</i>	34
4 OBDOBÍ OD NÁSTUPU KOMUNISTICKÉ MOCI DO ROKU 1951	37
4.1 <i>OD ÚNOROVÉHO PŘEV RATU DO KONCE ROKU 1948</i>	37
4.2 <i>1949</i>	40
4.3 <i>1950</i>	44
4.4 <i>1951</i>	45
5 OBDOBÍ OD ROKU 1952 DO 1955	48
5.1 <i>1952</i>	48
5.2 <i>1953</i>	50
5.3 <i>1954</i>	52
5.4 <i>1955</i>	55
6 ODDĚLENÉ KAPITOLY	59
6.1 <i>PRŮMYSLOVÉ PODNIKY</i>	59
6.2 <i>ZEMĚDĚLSTVÍ</i>	62
6.3 <i>VÝSTAVBA BYTOVÝCH JEDNOTEK A ÚPRAVA MĚSTA</i>	66
7 ZÁVĚR	69
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	73
9 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	75
10 RESUMÉ	79
11 PŘÍLOHY	81
ROZHOVOR S PAMĚTNÍKEM	91
12 SEZNAM PŘÍLOH	95

1 ÚVOD

Tématem Dějiny města Horažďovic jsou již částečně historicky probádané. Dá se říci, že od středověku přes novověk až k samotné druhé světové válce včetně například židovské problematiky již vznikly vědecké práce. O období poválečném, resp. tzv. období třetí československé republiky, komunistickém převratu a režimní cestě k socialismu na Horažďovicku ještě nevyšla žádná ucelená publikace nebo alespoň závěrečná práce. To je stěžejní důvod toho, proč jsem si vybral diplomovou práci na téma *Horažďovice v období 1945–1955*.

Diplomou práci na téma *Horažďovice v období 1945–1955* jsem si vybral především kvůli tomu, že mám ke městu osobní vztah. To dokazují v práci zmíněná jména, u kterých konstatuji, že jsou se mnou v příbuzenském vztahu. O to víc mě lákalo tuto práci napsat nehledě na to, že avizované období ještě není uceleně zpracované, tudíž by mohlo posloužit nejen regionálním badatelům. Za zmínku takových regionálních monografií určitého delšího časového horizontu stojí například *Dějiny města Horažďovic* od Karla Němce nebo *Horažďovice – Proměny města 1292–1992* od Eduarda Šimona. Zmíněnou druhou publikaci jsem musel kvůli absenci dalších knih na toto téma využít.

Hlavní cíl práce vidím v představení reálií a skutečností poválečných let a jejich dopadu na město a každodenního života obyvatel. V této záležitosti jsem se musel od komunistického převratu z roku 1948 potýkat s archivními dokumenty, jež byly zaměřeny prorežimně. Proto jsem si vytyčil jako jeden z cílů poukázat na masovou komunistickou propagandu, která se v nemalé míře vyskytovala v dostupných archiváliích, a tu pak co možná nejobjektivněji kriticky interpretovat.

Když jsem zpracovával reálie v období druhé světové války, nemohl jsem opomenout knihu *II. světová válka na Horažďovicku* od Josefa Chalupného, jenž se o tuto periodu velmi zajímá. Mé klíčové bádání se sice pohybuje mezi roky 1945 až 1955, nicméně jsem se rozhodl vytvořit první kapitolu o druhé světové válce v Horažďovicích. Tato doba totiž značně předurčila vývoj dalších let nejen v Československu, ale samozřejmě i v Horažďovicích, potažmo v jeho okolí. První hlavní část této diplomové práce – kapitola pod názvem *Druhá světová válka* – řeší především německé okupanty. Zkoumal jsem terorizování zdejšího obyvatelstva a životní podmínky lidí v Horažďovicích. Tato kapitola také líčí konec války a osvobození americkou armádou, nikoliv sovětskou. V tomto kontextu mě zajímal

budoucí pohled komunistických straníků ve městě. Součástí této kapitoly je i židovská komunita (podkapitola *Židovská menšina*), již se ona perzekuce pochopitelně dotkla nejzásadněji. To ve mně vyvolalo otázku, zda ve městě po válce Židé vůbec ještě nějakým způsobem fungovali. Tomuto zpracování nejvíce dopomohla publikace *Židé v Horažďovicích* od Hany Smetanové a židovského přeživšího, Jaroslava Fischla. Nakonec v rámci úvodní kapitoly jsem zmínil zdejší sestry (podkapitola *Kongregace Školských sester de Notre Dame*), u kterých mě zajímal rovněž jejich osud, neboť historie sester je ve městě velmi bohatá.

Kapitola *Období od konce druhé světové války do února 1948* mapuje především politické prostředí. V tomto horizontu jsem si kladl především otázku, jakou politickou sílu měla ve městě Komunistická strana Československa, a jak ji vnímali občané. Také mě zajímalo, co zdejší lidé naplňovalo v tehdejší době, čímž se dostávám ke „každodennosti“ města. Podkapitoly jsem zde členil na jednotlivé roky až do komunistického převratu. Dále jsem neopoměl odsun Němců. Ten je neodmyslitelně spojen s rodinou Kinských, kteří ve městě pobývali již dlouhou dobu před tím. Přemýšlel jsem, jak se po válce k této rodině zachoval Místní národní výbor. Rovněž jsem do této kapitoly zařadil lidové soudy, které se zde konaly především roku 1946. Zajímalo mě, do jaké míry zde byli obyvatelé za války loajální k předválečnému stavu republiky a jak často kolaborovali s Němci, což je palčivá otázka snad všech koutů bývalého Protektorátu Čechy a Morava.

Únorový převrat zapříčinil odlišné směřování Československa na další čtyři desetiletí. K začátku budování socialismu posloužila kapitola *Období od nástupu komunistické moci do roku 1951*. Dílčí podkapitoly jsem opět rozdělil do jednotlivých roků, a sice do onoho roku 1951. Na toto rozdělení jsem přistoupil kvůli podobnému časovému horizontu v příští kapitole. V této třetí části práce jsem řešil nabývání komunistického monopolu ve spojitosti s vnímáním obyvatel. Zde pro mě bylo důležité pochopit absurditu totalitního zřízení.

Stejný problém mě čekal v další kapitole *Období od roku 1952 do 1955*. Stejně jako v předcházející části, tak i tady mě zajímalo srovnání regionální úrovně s úrovní celorepublikovou. Opět jsem ovšem nechtěl řešit pouze politiku, a tak zde popisuji mimo jiné kulturní akce. Zkoumal jsem hlavně to, jak se ke kultuře jako takové stavili zdejší komunističtí funkcionáři. Také mě zajímalo, zda po smrti Stalina z roku 1953 došlo do roku 1955 k nějaké alespoň drobnější změně ve společnosti.

Poslední hlavní kapitolu jsem pojmenoval *Oddělené kapitoly*. V materiálech, ve kterých jsem hledal, se často objevovaly informace o zdejších průmyslových podnicích, zemědělství a výstavbě stavebních jednotek a vůbec úpravě města. Do jaké míry se dotkly celostátní kroky komunistů po únorovém převratu v průmyslu a zemědělství ve městě, a jak Horažďovice vypadaly z hlediska bytů a zasahování do zevnějška

města – to byly hlavní aspekty, které jsem chtěl probádat.

Nejzákladnější problém, se kterým jsem se potýkal v průběhu práce (především od nástupu komunistů), jsem shledával v řazení odstavců, které na sebe ne vždy ideálně navazují, když se nejedná vyloženě o politiku či kulturní události. V tom vidím onen „problém“ každodenního života města. Z mého pohledu je poměrně obtížné najít mezi jednotlivými věcmi, které se sebou naprosto nesouvisí, leč jsou svojí podstatou důležité, „spojovací mosty“.

V největší míře jsem čerpal z archiválií Archivu města Horažďovice, které nabídly dostatečné množství informací ke studiu a analýze. Jediný zásadní problém, se kterým jsem se setkal byl ten, že dostupné archivní dokumenty časované po komunistickém převratu, stejně jako kniha, straníka, Eduarda Šimona, byly často v režimním duchu. Vzhledem k této skutečnosti probíhalo systematické studování archiválií o poznání pomaleji. Za stěžejní prameny považuji fond Archiv města Horažďovice, *KLIK*, TA 42c,¹ fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b² a fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.³ Především v těchto materiálech jsem se potýkal často s tvrzeními nezakládající se čistě na reálném podtextu. To bylo spojené s masovou propagandou a také s autory zmiňovaných dokumentů. Václav Klik byl předsedou Okresního národního výboru a Josef Šochman byl rovněž vlivným funkcionářem komunistické strany. Dále jsem v nemalé míře používal fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947*, TA 9c,⁴ kde jsem se v tehdejších novinách *Naše svoboda* a *Jihočeská pravda* v období do komunistického převratu setkával s krátkými informativními články, které nepotřebovaly nějakou specifičtější kritickou interpretaci. Jednotlivé kroky jsem v rámci bádání konzultoval s archivářem, Mgr. Romanem Vaňkem, jenž navíc v Horažďovicích bydlí od dětství, a má historický přehled i na základě svého vzdělání.

¹ Státní okresní archiv Klatovy, fond Archiv města Horažďovice, *KLIK*, TA 42C.

² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947*, TA 9c.

2 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

2.1 HORAŽĎOVICE DO ZAČÁTKU DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Československo se ve 30. letech 20. století nacházelo z politického hlediska v nelehké situaci. Předcházelo tomu fakt, že hlavní spojenc, Francie, se již od poloviny 20. let 20. století nedokázal vyrovnávat se svojí nestabilní politickou situací, a obecně demokracie jako taková byla napříč Evropou z důvodu extrémistických tendencí ve značném ohrožení. Svaz sovětských socialistických republik disponoval po první světové válce, resp. občanské válce, kdy bolševici zvítězili, veškerým carským dědictvím. Postupně mu však po pokusech o převrasy v Rakousku, Německu a Maďarsku zůstal uzavřen přístup do centrální Evropy,⁵ ale i tak nakonec roku 1935 Československá republika uzavřela se Sovětským svazem vojenský pakt s klauzulí, že případná pomoc by proběhla za účasti Francie.⁶

Obyvatelé Horažďovic měli v předválečném období strach z toho, kam politická situace směřovala. Chudoba spojená s nezaměstnaností a hladem nahrávala českým fašistům a především v pohraničí Sudetoněmecké straně. V květnu roku 1937 navštívil město prezident Edvard Beneš, což znamenalo pro demokratické síly určitou naději, leč se nakonec ukázalo, že falešnou.

V zářijových dnech roku 1938, kdy nastalo drama v Mnichově, se vyhrocená doba dotkla i Horažďovic. Jistého občana, Bohumíra Majera, zastřelili 28. září ordneři⁷ pod vedením Konrada Henleina kvůli tomu, že bránil hranice v Eisendorfu za Domažlicemi. Pohřeb se konal právě v Horažďovicích.⁸ Mnichovská dohoda ve skutečnosti zapříčinila přiblížení hranic s Německou říší. Sudety na západě republiky totiž začínaly již za Sušicí. Do osudného března 1939 pak byli vyháněni ze sudetských lokalit Češi, němečtí antifašisté a Židé.⁹

Po uzavření Mnichovské dohody se zhroutil Německem nenáviděný versailleský systém, nicméně i tak nacistické Německo nebylo spokojeno, neboť to nevedlo k rozmachu a růstu německého hospodářství. Do toho stále existovala hrozba, že by se československá vojenská síla mohla eventuálně postavit vůči německým ambicím. Zatímco Goebbelsova propaganda neustále všem kladla na svědomí mírumilovnost

⁵ BÄCKER, Alfred, GRILL, Richard, *Das Münchner Abkommen und das Schicksal der Sudetendeutschen*, Linz 2012, s. 17.

⁶ Pakt se zdál být jistý, neboť dva týdny před tím došlo k podepsání francouzsko-ruského vojenského paktu určený na 5 let.

⁷ Sudetoněmecký sbor dobrovolníků, též Sudetoněmecký Freikorps.

⁸ ŠIMON, Eduard, *Horažďovice. Proměny města 1292–1992*, Horažďovice 1990, s. 86–87.

⁹ CHALUPNÝ, Josef, *II. světová válka na Horažďovicku*, Horažďovice 2010, s. 6.

Německa, od prosince byly jasně realizovány plány na likvidaci zbytku státu.¹⁰ V komplikované politické situaci prezident dr. Emil Hácha odcestoval se svým doprovodem 14. března do Berlína, kde jej Adolf Hitler či Hermann Göring donutili pod výhrůžkou bombardování Prahy podepsat společně s ministrem zahraničních věcí, Františkem Chvalkovským, dokument, kterým vložil český národ do rukou Hitlera. Nic pak nebránilo tomu, aby nacisté začali okupovat naši zemi již 14. března od Ostravska a o den později od časných hodin i zbytek území, které se od 16. března 1939 nazývalo jako „Protektorát Čechy a Morava“.¹¹

Dne 15. března v předpoledních hodinách vstoupili němečtí okupanti do Horažďovic s motorizovanými oddíly. V tento den bylo velké chladno s mrazivým větrem, což jako by symbolizovalo obraz následující doby.¹² Důstojníci Wehrmachtu předali instrukce horažďovickému úřadu a budově pošty. Obyvatelé Horažďovic zůstávali ve většině doma, nicméně někteří kolaborovali prakticky ihned a dávali svými zdviženými pravicemi najevo své sympatie. Část Wehrmachtu zůstala ve městě, dalších 700 německých příslušníků dorazilo následující den. Ubytování jim musel poskytnout hotel Modrá hvězda, před nímž byly vztyčeny vlajky s hákovým křížem.

Pamětníci se shodují, že němečtí vojáci na úkor obyvatelstva mohli za pouhou marku koupit věnec buřtů nebo 40 rohlíků. Vojáci pobývali také v tamějším zámku, kde měli kuchyni.¹³ Dále navštěvovali hotely, ve kterých konzumali vybraná jídla a vůbec si dopřávali v daleko větším měřítku než obyčejní obyvatelé města. To trvalo do roku 1940, kdy již nebyl dostatek potravin, a kvůli čemuž se zavedl přidělový systém na potravinové lístky.¹⁴ Chudším lidem na základě propagačních účelů, kterých němečtí okupanti dokázali využít, rozdávali například rýži, cukr nebo pečivo za „Dar Říše za dobré chování k vojsku“. Není překvapením, že potraviny patřily ještě několik dní zpětně republice. Kvůli oné propagandě se našli někteří, co si naivně mysleli, že Němci zde zavedou sociální spravedlnost, a dokonce i mír. Ti, kteří se nenechali zmanipulovat, si museli co nejrychleji zařídit věci dennodenní potřeby, jako například mýdlo, látky či benzín, jelikož brzy byly obchody poloprázdné a ceny veškerých produktů se zvýšily.¹⁵ Životní úroveň obyvatelstva se tedy podstatně zhoršila. Obyvatelstvo stále více trpělo

¹⁰ MARŠÁLEK, Pavel, *Protektorát Čechy a Morava: Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*, Praha 2002, s. 13.

¹¹ Tamtéž, s. 14–15.

¹² ŠIMON, s. 87.

¹³ CHALUPNÝ, s. 9–10.

¹⁴ ŠIMON, s. 87.

¹⁵ CHALUPNÝ, s. 10.

nedostatkem potravin, podvýživou a nemocemi. Nejhuře na tom byly děti, kterým se nedostávalo stěžejních potravin jako jsou mléčné výrobky, ovoce a zelenina.¹⁶

V březnu opustilo vojsko místní školy. Následným pobytem vojáků se místnosti velmi znečištily. Až 3. dubna 1939 se v horažďovických školách opět začalo učit, a sice například i povinná výuka němčiny. V létě 1939 byli na poštovní úřad v Horažďovicích dosazeni z jistého procenta němečtí úředníci a dále se navýšila stálá vojenská hlídka. Kvůli eventuálním sabotážím se nalepovaly vyhlášky.

2.2 ZAČÁTEK DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY DO KONCE ROKU 1939

Dne 1. září 1939 vypukla válka, která dostihla i Horažďovice. Od večera bylo nařízeno zatemňování v domech, pravidelné hlídky hasičů, zákaz zapalování svíček na hrobech při dušičkách na začátku listopadu či zákaz poslouchání cizích rozhlasů.

Po polské porážce kontrolovali němečtí vojáci veškeré domácnosti kvůli nadměrným zásobám – zabavovaly se potraviny, obuv nebo mýdla. 25. září byl zahájen systém potravinových lístků. Začátkem října se schválil zákaz jízdy automobily a motocykly, neboť okupační správa vydávala jednotlivá povolení k jízdě a na základě toho měla auta povinnost mít žluté označení.¹⁷

Bohužel již od začátku války docházelo k devastacím lidských charakterů. Nejen udávání, ale sebemenší porušení nových zákonů či nařízení zapříčinilo často trest smrti.¹⁸ V okolí Horažďovic nebylo moc německých obyvatelů, nicméně Němci na důležitá místa dosazovali pouze sobě oddané jedince a do závodů či továren své komisaře. V obci fungovala fašistická organizace „Vlajka“, které se lidé velmi obávali.

2.3 1940

Zima byla v Horažďovicích roku 1940 enormní. Když se k tomu připočte fatální nedostatek uhlí či koksu, musely být vyhlášeny uhelné prázdniny a poté se školní výuka musela soustředit pouze do měšťanské školy, kde se dalo ještě topit. Na začátku tohoto roku byla zavedena vyhláška zakazující nedělní prodej v obchodech. Pro okolní venkovské obyvatelstvo to znamenalo ránu ohledně svých zvyků, neboť často pravidelně navštěvovalo Horažďovice právě v tento víkendový den.

¹⁶ ČAPKA, František, *Obrazy ze života společnosti v českých dějinách*, Brno 2010, s. 111.

¹⁷ CHALUPNÝ, s. 10–11.

¹⁸ FISCHL, Jaroslav, *Procházky po Horažďovicích*, Horažďovice 2015, s. 27.

Začátkem června došlo k příkazu vyvěšení německých vlajek po sedm následujících dnů a vždy v poledne zvonily kostelní zvony.¹⁹ Podoba protektorátní vlajky od té československé se zřetelně změnila. Nyní ji tvořily tři pásy: odshora pás bílý, uprostřed červený a dole modrý. Změny se dotkly i zavedení jízdy vpravo.²⁰ Začínalo také docházet k dokládání rodového původu, a to prozatím v rovině státních a veřejných zaměstnanců.²¹

Především strach začal obklopotvat veškeré občany. Za „pouhé“ zabití vepře hrozil pobyt v koncentračním táboře. I někteří lidé, kteří sympatizovali s extrémistickými politickými stranami, se nyní začali děsit možných následků. Od ledna byly zřízeny na hranicích obecních katastrů hlídky a dále musely mít všechny budovy německo-české nápisy.²²

Na podzim v říjnu byl ve městě zaveden rozhlas z důvodu vyhlášek a denních zpráv, přičemž na radnici bylo zřízeno vysílací zařízení a reproduktory byly umístěny na třech městských věžích. Další měsíc nechali Němci rozpustit skautský oddíl nebo také zabavit dvě místní historické kroniky.

V prosinci se vyklidila obecná škola, aby se do ní nastěhovalo dalších 350 německých vojáků k výcviku. Školní vybavení se z budovy vystěhovalo do sálu Nové hospody, na zahradě školy byla postavena nová polní kuchyně, což ovšem narušovalo vyučování. Proto se jednotlivé třídy přemístily do měšťanské školy. Do kláštera byla přesunuta dívčí škola, zato kabiny kantorů do budov soukromého charakteru.²³

2.4 1941

Zima začátkem roku 1941 byla opět velmi krutá. Na okresní silnici napadalo velké množství sněhu, a proto byla zavedena pracovní povinnost, aby vyřešila tento problém odklizením až metrového sněhu pro muže od 18 do 60 let. V dubnu musely tři horažďovické hostince²⁴ posloužit poněkud jiným účelům, než na které byly zvyklé. Německé velitelství totiž oznámilo, že potřebuje další prostor pro své vojáky. S tím je spojená skutečnost, že celou měšťanskou školu Němci zabrali. To trvalo do července,

¹⁹ Tato situace nastala po dobytí Belgie a Francie německým Wehrmachtem. CHALUPNÝ, s. 13–14.

²⁰ ČAPKA, s. 109.

²¹ CHALUPNÝ, s. 13.

²² ŠIMON, s. 87.

²³ CHALUPNÝ, s. 14.

²⁴ Hostinec Nová, hostinec U Koblasů, hotel Zlatý Jelen.

kdy německé vojsko opustilo školy.²⁵ Vyučování se vrátilo zpět v září, leč nebylo plnohodnotné, neboť se zakázala výuka dějepisu, církevních dějin a dějin české literatury. Zeměpis byl zaměřen na území Německé říše a jazyk německý se učil až sedm hodin týdně.

Problémy se zásobováním se stále zvětšovaly. Bezmasé dny se týkaly dvou dnů v týdnu, maso se smělo prodávat pouze jednou za daný týden. Příděly se týkaly látek a obuvi, tabák šlo sehnat pouze na lístky, tzv. tabačenky.²⁶

Léto 1941 bylo z hlediska války klíčové, neboť Němci se připravovali na útok na Sovětský svaz. Hitler toužil jak o totální vojenské vítězství, tak také o Ukrajinu, ropná pole u Baku nebo ruskou obilnici. 22. června byla proto zahájena operace, známá jako „Barbarossa“.²⁷

V Protektorátu se dále začínal aktivovat odboj, což Němci v této situaci potřebovali ze všeho nejméně. Tehdejší říšský protektor, Konstantin von Neurath, situaci nezvládal, a tak místo něj byl povolán SS-Obergruppenführer, generál policie a v té době čerstvě jmenovaný zastupující říšský protektor, Reinhard Heydrich. Ten vyhlásil 28. září 1941 civilní výjimečný stav, na jehož základě v pravé poledne vzešlo v platnost stanné právo.²⁸

V Horažďovicích začala být situace také o mnoho horší. Veškeré sportovní, zábavní či kulturní podniky byly zakázány. Takové spolkové schůze musely být povoleny okresním úřadem a hlášeny. Německé perzekuce se začaly dotýkat kromě legionářů a skautů i Sokola. Duben 1941 znamenal konec fungování právě veškerých sokolských akcí s tím, že v říjnu byl Sokol zakázán nadobro a jeho majetek zkonfiskován. Na východní frontě byl německý postup zastaven, což zapříčinilo odebrání například kožešin, teplého oblečení nebo také lyží v rámci tzv. winterhilfe.²⁹

2.5 1942

Zima byla opět symbolicky s dobou pro obyvatelstvo velice tuhá, a tak se povinně sbíral sníh pro lepší dopravu. Dále bylo povinné šetřit elektrickým proudem, který se vypínal

²⁵ Tato situace nastala po napadení Sovětského svazu Německem.

²⁶ CHALUPNÝ, s. 15–16.

²⁷ BAUSMANN, Star, W, C, *Stalingrad a co se dělo poté*, Praha 2015, s. 6.

²⁸ Fronta.cz: Vyhlášení civilního stavu výjimečného v Protektorátu Čechy a Morava z 28. září 1941. [online]. [cit. 2018–02–10]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dokument/vyhlaseni-civilniho-stavu-vyjimeneho-protektorat-cechy-a-morava-28-zari-1941>.

²⁹ CHALUPNÝ, s. 16–17.

vždy již odpoledne. V Horažďovicích obyvatelé již zřejmě nepřekvapilo, když nastaly opět problémové záležitosti ohledně školství. V zimě 1942 totiž chybělo palivo, tudíž se prodloužily školní vánoční prázdniny, žáci si chodili pro domácí úkoly pouze jednou týdně a vyučování bylo obnoveno až začátkem března.

Další perzekuce se týkaly městských zvonů. Památkově cenným byl shledán pouze zvon z kostela sv. Jana,³⁰ ostatní se sundaly a zabavily na výrobu zbraní. I odvody na práci v Říši se Horažďovicím nevyhnuly. Všichni svobodní, ženatí a bezdětní muži do 50 let byli násilně deportováni. Týkalo se to až 70 mužů na práci v Říši a 40 žen na práci v Protektorátu.³¹ Do dubna gestapo kvůli nelegálnímu poslouchání rozhlasu zatkl na 28 lidí v Zámecké pivnici, přičemž nemalá hrstka z nich byla později popravena.³²

Tento tlak a brutalita vedly zahraniční odboj k myšlence odstranit Heydricha. Tato idea se nakonec zrealizovala 27. května 1942, přičemž Heydrich svým zraněním v červnu podlehl. Je nesporné, že tento čin vyvolal ve světě skutečně mimořádnou pozornost.³³ Poté ovšem došlo k odvetným, masovým represím, včetně vyhlazení Lidic a Ležáků a popravám dalších mnoha osob.³⁴ Na základě této skutečnosti gestapo zatkl autodopravce, Ottu Škodu,³⁵ nebo studenta obchodní akademie, Karla Ciňka. O dva dny později je Němci popravili u Klatov v Lubském lese, čemuž předcházela stanný soud. Ten je odsoudil oficiálně za schvalování atentátu.

Dále byl popraven například Karel Rejman, v Komušíně zatčena rodina Kadaňova, jejichž syn uprchl ke spojencům, aby v Anglii figuroval v československé zahraniční armádě, kde působil jako navigátor u 311. perutě RAF. Do konce roku 1942 se zatýkání dotklo dalších desítek lidí.³⁶ Represe zasáhly například listonoše Josefa Šterbu, který varoval před nebezpečím židovské obyvatelé, gestapo dále zatkl například Karla Polanku, Helenu Kunzmanovou nebo Karla Kunzmana. Nejedním občanem následně zemřel ve věznici ve Cvikově. Přežít se podařilo například Václavu Sládkovi, který se vrátil do města v roce 1945.

³⁰ Situovaný na horažďovickém hřbitově.

³¹ CHALUPNÝ s. 20–21.

³² Jednalo se například o nájemce pivnice, Karla Boublíka, také Jana Zlatníka, smrt dostihla V. Polívku, Stanislava Zborníka nebo Václava Tůmu, jenž nechal u sebe přespat dva studenty, kteří se zapojili do odboje. Popraveni byli rovněž Vladimír Majer pro ilegální činnost, stejně jako Matěj Pechanda. FISCHL, s. 27–28.

³³ ČAPKA, s. 112.

³⁴ Valka.cz: SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. [online]. [cit. 2018–02–10]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/10804-SS-Obergruppenfuhrer-Reinhard-Heydrich>.

³⁵ Praděd autora této diplomové práce.

³⁶ CHALUPNÝ, s. 22.

2.6 1943

V únoru se hlásila mládež do 18 let do „Kuratoria pro výchovu mládeže“ v rámci nacistické ideologie. Cvičení se zúčastnilo okolo 70 až 115 chlapců.³⁷ V polovině května pak navštívil město Emanuel Moravec, jenž se zde zdržel po dopoledne, přičemž navštívil místní školy a sám se zúčastnil vyučování. Podle všeho byl spokojený. Školní mládež se dále povinně podílela například sběru odpadových surovin nebo papíru, ale také bylin. Děti musely vysazovat lesní stromky a sbírat brambory či chmel.

V noci 10. března byly v Horažďovicích slyšet dozvuky mohutného náletu spojeneckých bombardérů na Norimberk, který je od Horažďovic vzdálen asi 180 km. S tím byl spojený fakt gradujícího počtu Němců, kteří se stěhovali do Protektorátu, neboť ztratili své domovy. Kvůli tomu se projevoval tristní nedostatek bytů, neboť již dva roky se nesmělo stavět. Na to úřady sepisovaly vícepokojevé byty, jež by mohly být eventuálně k dispozici právě pro Němce.³⁸

Stále docházelo k zatýkání občanů, jelikož se ještě častěji poslouchal zahraniční rozhlas. Proto došlo k odevzdání veškerých radiových přijímačů, aby se vyjmuly krátké vlny, na kterých byl rozhlas vysílán. Jediné zprávy, jež mohl občan poslouchat, byly ty německé prostřednictvím protektorátních posluhovačů s tím, že tato propaganda Josepha Goebbelse se pouštěla pomocí městského rozhlasu.³⁹ Na radiopřijímačích bylo nastavené varování „Gedenkt des Todes“, v překladu „Pamatujte na smrt“. S tím je spojen obecně fakt, že Německá říše připravovala část obyvatelstva protektorátu na přesídlení a také fyzickou likvidaci.⁴⁰

Pro Protektorát se stalo zásobování stále obtížnějším. Příděly všech druhů základních potravin se snižovaly, chyběly látky, obuv nebo školní potřeby. Rolníci museli odvádět pod hrozbou vysokých pokut značnou část úrody nebo také mléko, maso, mák či med.⁴¹ Zatýkalo se za chov na černo, slepice se nesměly zabíjet vůbec, králíků se mohlo chovat pouze do deseti kusů. Na Vánoce roku 1943 byl přiděl mäsla 7 dkg na osobu za měsíc, přiděl cukru 25 dkg a mouka se týkala 5 dkg na osobu.

³⁷ ŠIMON, s. 88–89.

³⁸ CHALUPNÝ, s. 24.

³⁹ FISCHL, s. 27.

⁴⁰ ČAPKA, s. 109.

⁴¹ Například při neodevzdání 500 kg brambor musel daný zemědělec porazit krmného vepře nebo při nedodržení dodávky mléka a obilí mu bylo zabaveno veškeré drobné hospodářské zvířectvo.

V neposlední řadě docházelo k útěkům z nucených prací z Německa, tudíž Němci hlídali silnice okolo Horažďovic v rámci pravidelných kontrol občanských legitimací všech osob. Někdy se podnikaly prohlídky i v lesích.⁴²

2.7 1944

Na počátku roku se soustředilo německé vedení především na odvody pro práci v Říši. V lednu byli povoláni mladí lidé narozeni roku 1924, o měsíc později odjíždí v naprosté většině do Kesselu. Místní osvěta se také činila v podobě pravidelných přednášek. V únoru například ve městě přednášel jistý dr. Tuskany na téma: „Demokracie – Židovstvo – Bolševismus“, kde poukázal na nedostatky demokracie v předválečném ČSR, dehonestoval Židy a upozorňoval na nebezpečí bolševismu. Přednášky se účastnilo 400 lidí. V červnu se konala další přednáška na téma: „Bolševismus – nepřítel lidstva“.

Během roku 1944 spatřili samotní obyvatelé zvýšenou vojenskou aktivitu, a to především díky spojeneckým letadlům. Až 12 leteckých poplachů bylo od ledna do března nahlášeno na místní četnické stanici, nicméně až v červenci obyvatelé spatřili na vlastní oči letecký spojenecký svaz letící směrem od jihovýchodu na severozápad.⁴³ Následující měsíce přinášely hlášený letecký poplach téměř každý týden většinou okolo poledne. V polovině října celé město včetně žáků pozorovalo německý útok. Stíhačky wehrmachtu napadly nad Horažďovicemi spojenecký letecký svaz. Došlo ke vzdušnému souboji, který zapříčinil sestřelení německého stíhacího letounu. Ten dopadl v plamenech za město u Lorety a následně explodoval. Posádka se nestačila katapultovat a v letounu zůstala.⁴⁴

V červenci byla přeložena Singrova továrna, která se specializovala na kožené zboží, do Měřickovy pletárny. Továrnu zabrala firma Müller, jež montovala rozbitá letadla.⁴⁵ Na podzim se protektorátnímu četnictvu odebraly zbraně s tím, že další nucené práce čekaly i úředníky a učitele, dokonce i soudce. Celkově odvodová věková hranice se zvýšila na 45 až 50 let. Dělníci ve věku 21 až 23 let byli povoláni na zákopové práce na Moravu. Do toho gestapo stále zatýkalo a na samém sklonku roku se tyto další represe dotkly opět desítek lidí.⁴⁶

⁴² CHALUPNÝ, s. 26–27.

⁴³ Stalo se tak konkrétně 19. července v odhadované výšce 8 km.

⁴⁴ CHALUPNÝ, s. 28–29.

⁴⁵ ŠIMON, s. 89–90.

⁴⁶ CHALUPNÝ, s. 31.

2.8 ROK 1945 DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Rudá armáda začátkem roku nezadržitelně postupovala, což mělo za důsledek ustupování desetitisíců uprchlíků přes území Protektorátu.⁴⁷ I těm nejfanatičtějším přívržencům nacistické Třetí říše muselo být jasné, že se blíží konec. V zimě přešly síly spojenců do koordinovaných útoků jak z východu, tak i západu, neboť angloamerická ofenzíva byla zahájena v Ardenách. Rudá armáda 14. ledna 1945 prolomila nacistickou obranu na Visle. Sověti tak před sebou hrnuli už pouhé nevelké části svého času slavných německých divizí územím Maďarska, Slovenska a Polska. Sovětská armáda tak prováděla jednu osvobozenou akci za druhou, která se již v dubnu dotkla i jižní Moravy. Německá obrana byla tedy jak na východní, tak západní frontě ve více než zoufalé situaci. Dne 13. února spojenci bombardovali Drážďany, což v naší zemi nikdo nevěděl. O pár dní se tato skutečnost dostala na povrch. Češi pocíťovali radost a naději, ale také strach, neboť kdyby se přeci jen věci vyvinuly ve prospěch Němců, nemuselo by to pro Čechy, kteří byli ve známém drážďanském vězení v hojném počtu, dopadnout dobře, stejně jako pro ty, co byli ve městě na totálním nasazení.⁴⁸

V posledních měsících války se zvýšila maximální vojenská aktivita spojeneckého letectva. Docházelo k náletům na vlaky, železniční uzle nebo zbrojní závody, a sice dennodenně. Nálety ovšem způsobovaly smrt i nevinných civilních obyvatel.

Od konce ledna 1945 byly zastaveny veškeré rychlíky a spěšné vlaky kvůli zmiňovaným náletům, aby se v dubnu omezilo vlakové spojení do Klatov, a to na jeden vlak ranní a jeden večerní. Dne 24. února zaútočily americké hloubkové letouny na nádraží v Horažďovicích předměstí.⁴⁹ Za měsíc a den byla na tomto nádraží zasažena lokomotiva a velmi poškozena.⁵⁰

Dne 26. dubna byli spojenečtí letci enormně aktivní. Kroužili okolo města a zasáhli několik objektů včetně jednoho vagónu. Poblíž nádraží v samotných Horažďovicích shodili pumu,⁵¹ která mimo jiné zapříčinila rozbití několika oken a střech. Téhož dne v předměstí zasáhly bomby výtopnu a poškodily například další vagóny. O čtyři dny

⁴⁷ Tamtéž, s. 36.

⁴⁸ VLK, Václav, *Krvavé dozvuky války: Konec druhé světové války na českém území*, Praha 2015, s. 9–10.

⁴⁹ Při tomto útoku byly poškozeny koleje a služební vůz se zásilkami.

⁵⁰ CHALUPNÝ, s. 37.

⁵¹ Puma zasáhla hospodářské stavení občana Antonína Buriánka. Také byl zasažen vagón s elektrickým materiálem, není překvapením, že vyhořel. Všechny domy v okolí měly tlakovou vlnou roztržštěná okna a poničené střechy.

později se situace opakovala a ještě 4. května došlo k bombardování, při kterém zemřeli dva civilní občané.⁵²

Není od zajímavosti si zmínit také smutný příběh Otty Bublíka z 29. dubna. Bublík se vydal se svou manželkou na kole navštívit do strakonické nemocnice svého syna. Bublíka při cestě bohužel zasáhl letecký útok U Kněží hory, kvůli čemuž vykrvácel. Na jeho pohřbu dne 5. května 1945 se poprvé po šesti letech hrála československá hymna.⁵³

Až na začátku května generál Dwight David Eisenhower dopisem obeznámil armádního generála Rudé armády, generála Alexeje Innokent'jeviče Antonova, o tom, že americká armáda obsadí linii měst Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice a zároveň pokud to bude nutné, mohou Američané pokračovat v útocích ke břehům řek Labe a Vltavy. To vedení rudé armády odmítlo se lživým konstatováním, že již provedlo operaci do středních Čech.⁵⁴

V této době se zformovala Česká národní rada v čele s Albertem Pražákem do čela povstání, které bylo pražským rozhlasem vyhlášeno 5. května, i přes původně plánovaný

7. květen.⁵⁵ I v Horažďovicích po vyhlášení povstání bylo velice rušno. Ačkoliv plno Němců město opustilo, silná ozbrojená jednotka SS zůstala v klášteře. Lidé o ní věděli a obávali se toho, že by si mohla prostřílet cestu ven a při tomto aktu zabít.⁵⁶ Nakonec se tak nestalo. Dne 5. května 1945 byla opět vyhlášena Československá republika s tím, že Protektorát Čechy a Morava zanikl. V tento den také jistý strážmistr Nepovím z Nových Mitrovic dostal hlášení, že americká armáda je Horažďovicím nablízku. Zpráva se rozšířila⁵⁷ a již dopoledne se zaplnilo místní náměstí lidmi. Poslední zákonný starosta, člen Československé strany lidové, František Listopad, se ujal funkce předsedy národního výboru, přičemž oznámil jeho složení. Poté byla na radnici vztyčena státní vlajka,⁵⁸ na což občané reagovali bouřlivým potleskem, a ihned poté byli kolaboranti nebo členové Vlajky zatčeni. Jinak ovšem ve městě panoval klid už kvůli diplomatickému kroku zmiňovaného Listopada – horažďovický lid se přílišně nebouřil.

Německá jednotka četnictva se přemístila do kláštera a 6. května její vedení vyjednávalo s delegací Národního výboru. Ta nakonec německému četnictvu umožnila

⁵² ŠIMON, s. 90.

⁵³ CHALUPNÝ, s. 41.

⁵⁴ ROUCKA, Zdenek, *Americans in West Bohemia*, Plzeň 2000, s. 1.

⁵⁵ Kolektiv autorů, *Pětačtyřicátý. 1945. Konec války a nové Československo. Studie, eseje, metodické materiály a prameny k událostem dramatického roku 1945*, Ostrava 2015, s. 7.

⁵⁶ ŠIMON, s. 90–91.

⁵⁷ CHALUPNÝ, s. 43.

⁵⁸ ŠIMON, s. 91.

odjet do Sušice pod dohledem. Tentýž den se na silnici od Sušice objevovaly již americké tanky a džípy, čímž skončila německá okupace, přičemž americkou armádu lidé navýsost vítali. Podle pamětníka Václava Běhavého Američané vyháněli Němce z lesních skrýší tak, že naslepo stříleli z těžkých kulometů do lesů, a kvůli tomu se pak němečtí vojáci vzdávali.⁵⁹

Atmosféru zřetelně popsal ve své knize Jaroslav Fischl: „...píše se květen 1945. Spousty občanů stojí na chodníku, zástupy stojí na obou stranách ulice a všichni jako posedlí v euforii volají, křičí, pláčou radostí, mávají rukama, neb středem ulice valí se osvobozující americká armáda generála Pattona. Mám takový pocit, že zem se třese pod pásy tanků, tlačím se dopředu, abych lépe viděl, abych si byl jist, že nesním. Američané v uniformách opětuji naše pozdravy, též oni mávají rukama, též oni se smějí na celé kolo a ujíždějí dál směrem na Velký Bor a potom prý na Plzeň. Bylo to k neuvěření. Najednou svoboda. Najednou konec strachu. Najednou mohu se ukázat na ulici a nikdo mě neudá...“⁶⁰

Dne 8. května v Karlshorstu u Berlína se zahájila jednání o bezpodmínečné kapitulaci fašistického Německa, která byla ukončena hodinu po půlnoci následujícího dne. Tak skončil německý nacismus, který mohl ve výsledku zcela zničit nejzákladnější hodnoty lidské civilizace, a měl ze značné části za následek asi 360 000 československých životů.⁶¹

2.9 ŽIDOVSKÁ MENŠINA

Židé na Horažďovicku a jejich osídlení sahá do daleké minulosti, a sice až k době třicetileté války.⁶² Je faktem, že Židé jako takoví byli v historii téměř vždy komunitou utiskovanou, potlačovanou a snažili se někdy až přežít i přes svůj pověstný talent například v obchodních aktivitách.

Právě podnikatelská činnost přinášela Židům v Horažďovicích v 19. století úspěchy, ve městě nastal jejich skutečný rozmach. Například takový Heřman Katz měl ve své době nejhonosnější velkoobchod na jihu Čech.⁶³

⁵⁹ CHALUPNÝ, s. 44–48.

⁶⁰ FISCHL, s. 31–32.

⁶¹ Státní okresní archiv Klatovy, fond Archiv města Horažďovice, KLIK, TA 42c.

⁶² SMETANOVÁ, Hana, FISCHL, Jaroslav, *Židé v Horažďovicích, Kořeny rodu Fischlů*, Horažďovice 2008, s. 7.

⁶³ Tamtéž, s. 20.

První světovou válku zdejší Židé přežili podobným způsobem jako ostatní obyvatelstvo. Druhá světová válka se stala však pro židovskou komunitu, nejen pro tu horažďovickou, skutečnou katastrofou. Pro Židy v Horažďovicích znamenala válka definitivní konec.⁶⁴

Židé měli ve městě samozřejmě rovněž svoji synagogu postavenou pravděpodobně roku 1684. V průběhu druhé světové války byla většina ze zařízení zničena. Po válce sloužila jako sklad, chátrala a v roce 1980 byla zrušena památková ochrana⁶⁵ a následně stejného roku zbourána.⁶⁶ Starý židovský hřbitov ve městě existoval asi již od 15. století. Poslední pohřby se zde konaly roku 1942, hroby se pak zachovaly do onoho roku 1980.⁶⁷

Nyní se zaměříme na zpečetěný osud Židů spojený s druhou světovou válkou. Roku 1939, konkrétně 1. dubna, byli Židé propouštěni ze svých zaměstnání a za necelý půlrok v září musely všechny rodiny odevzdat rozhlasové přijímače a byl jim udělen zákaz přístupu do hostinců.

Od února 1940 se postupně zavíraly všechny jejich obchody, což vyústilo ke zcela poslednímu, který byl uzavřen 1. července. Srpen se odehrával ve znamení perzekucí v oblasti školství, neboť skončilo přijímání židovských žáků do veřejných škol. Nákup v obchodech byl vyhrazený pouze na dobu předpolední,⁶⁸ pak od 16:00 do 17:00. Tohoto roku v říjnu Němci rovněž zakázali společenské styky se Židy včetně pouhého pozdravu.

Roku 1941 byla nařízena trvalá pracovní povinnost, omezený přístup do místností veřejného charakteru, na obchodech bylo vyvěšeno, kdy do nich Židé mohli vstoupit. V květnu bylo židovské obyvatelstvo do 50 let odvedeno na nucené práce, v září se pak čtrnáct rodin muselo vystěhovat ze svých domů a také se hromadně zavádělo povinné označení žlutou hvězdou. V říjnu se usnesl zákaz prodeje drůbeže, ryb, sýrů, ovoce nebo veškerých konzerv.

Na začátku roku 1942 Němci odebrali Židům hovězí dobytek, v září probíhal prodej konfiskovaného židovského majetku, a nakonec v druhé polovině listopadu veškeré rodiny odjely na shromaždiště do Klatov a následně do Terezína. V celých Horažďovicích zůstaly jen tři smíšené rodiny.

⁶⁴ Tamtéž, s. 5.

⁶⁵ Tamtéž, s. 21–23.

⁶⁶ SMETANOVÁ, Hana, ČERVENÝ, Aleš, *Městské muzeum Horažďovice*, Horažďovice 2006, s. 16.

⁶⁷ SMETANOVÁ, FISCHL, s. 27.

⁶⁸ Obchod byl v domě předpolední otevřen na pouhou půl hodinu.

Rok 1943 znamenal praktický konec židovského odkazu ve městě. Ještě v srpnu se konal odvoz zbývajících majetku po Židech do skladů a prodával se „vhodným“ osobám. V listopadu se nábytek ze synagogy také prodal na palivo do hotelu Zlatý Jelen.

Z města bylo celé obyvatelstvo násilně odvečeno.⁶⁹ Počty se ovšem rozcházejí. Jeden zdroj z roku 2008 uvádí 93 osob,⁷⁰ druhý z roku 2006 až 118.⁷¹ Jaroslav Fischl, tehdy ještě dítě, přežil holocaust jen díky náhodnému vypadnutí z nacistické evidence.⁷² Některým jedincům se ve městě podařilo před Němci nějakým způsobem ukrýt, nicméně členové Vlajky je udali. To se týkalo šesti židovských osob – například Gertrudy Glauberové, jež vyšla po 20. hodině bez žluté hvězdy. Kvůli tomu ji někdo udal a později zemřela v Osvětimi.

Jak již bylo zmíněno, válka znamenala konec Židů v Horažďovicích. Naprostá většina skončila v plynových komorách koncentračních táborů. Až třicet rodin žilo ve městě před válkou. Veškeré kulturní dědictví ze města zmizelo, a historie Židů zaznamenala další rány a křivdy, kterým je dnes již téměř zapomenuto.⁷³

2.10 KONGREGACE ŠKOLSKÝCH SESTER DE NOTRE DAME

Kongregace Školských sester de Notre Dame je ženské řeholní společenství a institutem papežského práva zabývající se výchovou a obecně vzděláváním na základě křesťanské tradice.⁷⁴ V Horažďovicích měla kongregace také své místo, a to v bývalém kostelu sv. Michala.⁷⁵

Druhá světová válka pochopitelně znamenala pro kongregaci nespočet problémů. Například došlo ke ztrátě řeholních domů v nově vzniklém Slovenském státu s tím, že na území Sudet přišla kongregace i o jeden z horažďovických domů. Právě Horažďovice nebyly pro sestry při druhé světové válce ideálním místem. V prosinci roku 1943 zatkl gestapo po neuposlechnutí rozkazu generální představenou, Marii

⁶⁹ SMETANOVÁ, FISCHL, s. 33–35.

⁷⁰ Na základě avizovaného zdroje se po válce vrátilo do města 5 Židů. SMETANOVÁ, FISCHL, s. 35.

⁷¹ Na základě avizovaného zdroje se po válce vrátilo do města 7 Židů. SMETANOVÁ, ČERVENÝ, s. 16.

⁷² Tamtéž, s. 5.

⁷³ Tamtéž, s. 38–39.

⁷⁴ Notredame.cz: Kongregace Školských sester de Notre Dame. [online]. [cit. 2018–02–13]. Dostupné z: <http://notredame.cz/>.

⁷⁵ Dnes se jedná o kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Fabiolu Dítkovou, aby ji nakonec Němci převezli do Terezína. Válku ovšem přežila, když byla osvobozena v Ravensbrücku.⁷⁶

V roce 1944 dostala kongregace další ránu, a sice v podobě likvidace útulku, kde svým působením sestry figurovaly. Němci je z tohoto místa následně transportovali. Na začátku května 1944 se zabrala ozdravovna Školských sester se zahradou a příslušenstvím pro výzkumný veterinární ústav SS, kde se vyráběla a vyvíjela séra a očkovací látky. V ústavu pracovali bakteriologové, lékárníci a chemický personál. Docházelo k pokusům na zvířata od králíků až po koně nebo dokonce velbloudy. Zodpovědnou osobou byl dr. Hausmann.⁷⁷

To nebylo zdaleka vše. V září tohoto roku požadoval německý major Heimans vydat celý mateřinec německé armádě. Sestry apelovaly i na prezidenta Protektorátu, Emila Háchu, aby tomuto činu zabránil, leč marně. V říjnu se tedy uskutečnila velká vizitace určitých klášterních budov, a nakonec došlo k absolutnímu zabránění celého klášterního areálu. V listopadu pak sestry z města odjely kvůli rozhodnutí komisaře Oberhausera.

Po osvobození se sestry do města vrátily. Když se počítaly škody, které se na budovách napáchaly při amerických náletech, opravy si vyžádaly, ať už na škole nebo útulku, dohromady téměř 440 000 tehdejších korun. To ovšem nezahrnuje poškození, o které se „zasloužila“ německá armáda.

V červenci roku 1947 se v Horažďovicích konala jedna z posledních církevních slavností. O další vývoj, ryze negativní, se v následujících letech postarali činitelé komunistické moci.⁷⁸ Po komunistickém převratu z února 1948 nastoupily velmi časté násilné zásahy režimu do života církve a řeholních společenstev. Presidium ministerstva školství, věd a umění v květnu 1949 informovalo Krajské národní výbory o prodloužení lhůty k předložení majetku církví a vůbec náboženských společností do června 1949.

Komunistická státní moc se zbavila v Horažďovicích škol sester a celkově eliminovala možnost volně disponovat s nemovitým majetkem a finančními prostředky. To vše mělo za následky existenční dopady. Nová generální představená, Marie Zbislava Krumlová, proto „...zaslala prostřednictvím českobudějovického biskupského ordinariátu do Říma žádost o rozšíření účelu kongregace na ošetřování nemocných.

⁷⁶ VANĚK, Roman, *Kongregace Školských sester de Notre Dame v Horažďovicích*, Diplomová práce, Plzeň 2011, s. 98.

⁷⁷ Po válce se zjistilo, že séra zde vyvíjená byla testována na věznicích v koncentračním táboře Buchenwaldu. CHALUPNÝ, s. 29.

⁷⁸ VANĚK, s. 98–99.

Žádosti bylo vyhověno a hned příští rok byly některé sestry poslány na zdravotnické kursy. ⁷⁹

Následně Státní úřad pro věci církevní⁸⁰ dostal do své kompetence vyřešit konečné řešení ženských řeholních společenství. To mělo za následek rozhodnutí využít až sedmnáct klášterních objektů pro potřebu ministerstva národní obrany, kterému předsedal generál Alexej Čepička. Generální představené, Marii Zbislavě Krumlové, bylo v Praze na SÚC sděleno, že stát projevil zájem o oba řádové domy v Horažďovicích. Byť to vnitřně odmítala, musela s tím souhlasit. V jiném případě by došlo k násilnému vystěhování sester.

Roku 1949 žilo v Horažďovicích 157 sester, ovšem dále nastalo jednání o přesunu sester do Bílé Vody u Javorníka. Nakonec se tak stalo jen částečně. Následoval relativně šetrný transport vojenskými sanitními vozy pro nemocné a staré sestry do zámečku ve Štěplovci u Opavy. Přemístění zajistil Náboženský fond ve spolupráci s Československým červeným křížem.

Horažďovický klášter tak zanikl, nikoliv ovšem v srdcích sester, které jej každoročně navštěvovaly, kdy například upravovaly hroby dalších sester zde pohřbených.⁸¹

⁷⁹ Tamtéž, s. 124.

⁸⁰ Tehdy jej vedl Zdeněk Fierlinger.

⁸¹ VANĚK, s. 124–125.

3 OBDOBÍ OD KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY DO ÚNORA 1948

3.1 POVÁLEČNÝ ROK 1945

Po válce se ve městě vyskytoval velký počet amerických vojáků, město ovšem na takový přísun nebylo připraveno. Vojáci se ubytovali například ve školách nebo sokolovně, nicméně se kvůli tomuto nedostatku vybudoval polní tábor v lese „Opěš“ u Horažďovic předměstí. Není od zajímavosti, že Američané se podle pamětníků chovali přátelsky a společensky. Pořádaly se taneční zábavy a veškerý zkonsumovaný alkohol Američané platili z válečné kořisti v podobě koní, postrojů a vozů. V květnu pak do Horažďovic dorazila i část Československé samostatné obrněné brigády⁸² z Velké Británie, která bojovala u francouzského přístavu Dunkerque.⁸³

Dne 16. června přijel do města prezident republiky, dr. Edvard Beneš. Občané jej s nadšením vítali, hold mu vzdávaly i místní spolky či dívky v lidových krojích. Beneš pronesl několik vět a zapsal se do kroniky, poté se rozloučil a za doprovodu generála a ministra národní obrany, Ludvíka Svobody,⁸⁴ odjel přes Strakonice do Plzně.⁸⁵ Horažďovice byly vůbec prvním místem, které Beneš navštívil na Prácheňsku a mezi prvními destinacemi v Čechách po jeho návratu do Prahy.⁸⁶ Dále v červenci město navštívil George Smith Patton,⁸⁷ který vyznamenal šest vojáků a jednoho důstojníka řády za statečnost a jenž rovněž pronesl slavnostní projev. V červnu americkou posádku vyměnil kvůli odjezdu do Německa 301. pěší pluk pod velením plukovníka R. N. Hagertyho, který v polovině července město rovněž opustil. Poté zůstalo ve městě vojáků již jen velmi málo a z města odjeli v polovině listopadu. Vojáci Československé samostatné obrněné brigády⁸⁸ pak město opustili s definitivní platností v říjnu, a tak zůstaly v Horažďovicích pouze vzpomínky, zápisy v kronikách a fotografie.⁸⁹

Po válce byly ustanoveny ve městě čtyři základní politické strany – Československá strana národně socialistická, Komunistická strana Československa, Československá sociální demokracie a Československá strana lidová.

⁸² Vznikla v září roku 1943 reorganizací 1. československé smíšené brigády. Velitelem brigády byl plukovník, poté brigádní generál, Alois Liška.

⁸³ Několik desítek Čechů zabito. Jsou pohřbeni na vojenském hřbitově v Adinkerke. CHALUPNÝ, s. 56–57.

⁸⁴ Tuto funkci zastával mezi roky 1945–1950.

⁸⁵ CHALUPNÝ, s. 59–60.

⁸⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

⁸⁷ George Smith Patton byl velitelem 3. americké armády.

⁸⁸ Byli ubytováni v hotelu Modrá hvězda.

⁸⁹ CHALUPNÝ, s. 60–62.

V červnu 1945 byly ustanoveny ve městě organizace avizovaných politických stran. Z dostupných archivních pramenů bylo zjištěno, že prvním předsedou KSČ v Horažďovicích se stal poručík Fišer, kterého zanedlouho vystřídal Karel Valchář. Na přelomu října a listopadu pak byla v obci provedena výměna peněz, přičemž se obyvatelé města dozvěděli, že se jistá část majetku města dokázala zachránit. Obyvatelé, kteří nebyli na Horažďovicku již žádaní, tehdy pojmenováni laicky „uprchlíci“, byli posíláni na nejrůznější pomocné práce.⁹⁰

Válka s sebou pochopitelně přinesla plno útrap a celkový chaos spojen se zármutkem o padlé či nezvěstné jedince. V takových případech zorganizoval Československý červený kříž, v Horažďovicích konkrétně spolek ČSČK, pátrání. Ve městě si vzala tuto záležitost za svůj úkol ředitelka dívčí měšťanské školy, J. Barborková, která měla k dispozici adresát občanů, kteří hledali své příbuzné či známé. Takoví lidé měli možnost nahlédnout do seznamu a písemně požádat o pátrání. Dále bylo možné říct si o tiskopis, který byl určen pro ty, kteří po někom chtěli pátrat za hranicemi.

V září roku 1945 vznikla ve městě odbočka Svazu přátel SSSR,⁹¹ což byl před druhou světovou válkou a poté do roku 1948 společenský, politický, osvětový spolek.⁹² Stěžejním posláním svazu bylo seznamovat veřejnost v Československu s úspěchy SSSR především v oblasti výstavby socialismu. To bylo úzce spojené se správným kulturním a společenským životem sovětského obyvatelstva.⁹³

Ve městě byla v září zřízena odbočka Aeroklubu republiky Československé i kvůli enormnímu zájmu především mezi mládeží. Předsedou se stal Jan Petr, jednatelem Josef Kazda a odbor od té doby vedl K. Kohout. Po zřízení odbočky začala ihned stavba modelů letadel. Primárně se jednalo o opatření větroně, což byl prokazatelně první exemplář viditelného letectví, který přivedl další zájemce. V Horažďovicích a okolí působilo několik bývalých válečných letců, kteří se stali instruktory. V této době se uvažovalo dokonce i o letišti.⁹⁴

Ústřední meteorologický ústav v Praze i po válce zaznamenával stav počasí a svoji pobočku, resp. stanici měl i na Horažďovicku, a to na velkostatku Nový dvůr na Zářechi.

⁹⁰ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

⁹¹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

⁹² TOMEŠ, Josef, *Slovník k politickým dějinám Československa 1918–1992*, Praha 1994, s. 193.

⁹³ Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie, Praha 1987*, s. 960–961.

⁹⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

Správce se stal dílovedoucí lihovaru, Václav Diviš, který stanici vedl roku 1945 již dlouhých 37 let. Pro svou práci byl velmi ceněný, o čemž svědčí fakt, že od meteorologického ústavu obdržel dva diplomy, a navíc svoji práci prováděl téměř zadarmo. Tohoto roku ovšem pan Diviš se svojí prací skončil a stanice byla přemístěna do budovy chlapecké měšťanské školy.

Obyvatelé města na válku zapomínali různými událostmi, které jim k tomu pomáhaly. Tak například v září roku 1945 byl uspořádán veřejný táborák, který zorganizovalo zdejší skautské hnutí. Skautský táborák se konal na Lipkách, příštím městském sportovním středisku. O atmosféru s četnými kulturními výstupy se tedy postarala samotná skautská organizace, která byla ve městě po válce obnovena.

Dále bylo v Horažďovicích oblíbené divadlo a obecně kultura, čehož v budoucnosti využívala komunistická strana. Jednota divadelních ochotníků v Horažďovicích pečovala o divadelnictví, které ve městě mělo vždy svoji tradici. Po válce zdejší divadelní spolek sídlil v Klatovech, jelikož své divadlo město tehdy ještě nemělo.⁹⁵ Na státní svátek 28. října – Dne vzniku samostatného československého státu – se konal lampionový průvod městem, a především přísaha vojenských nováčků. Nakonec byl v prosinci postaven první pováleční vánoční strom v parku na horažďovickém náměstí.⁹⁶

3.1.1 KINŠTÍ V HORAŽĎOVICÍCH – FERDINAND KAREL KINSKÝ

Rod Kinských⁹⁷ měl již po mnoho desetiletí svůj majetek v Horažďovicích. Toto západočeské dominium zakoupil ve 30. letech 19. století kníže Rudolf Kinský od Karla Bernarda z Löwensteinu. Před revolučním rokem 1848 měl zde rod ve vlastnictví 23 vesnic s 5500 obyvateli. Po prvorepublikové pozemkové reformě v horažďovické lokalitě Kinským patřilo z původních 2200 hektarů 1275 včetně lesů, rybníků, zámeckého pivovaru nebo barokního zámku z doby Šternberků.⁹⁸

Je nezbytné si zmínit počátky tohoto rodu, jež sahají až do druhé poloviny 13. století, kdy v listině doksanského kláštera je doložen rytíř Bohuslav ze Žernosek

⁹⁵ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

⁹⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

⁹⁷ Toto jméno se začalo používat až od 17. století. Před tím se jednalo o rod Vchynský.

⁹⁸ V Horažďovicích Šternberkové figurovali v 17. a 18. století. VALENTA, Aleš, *Dějiny rodu Kinských*, České Budějovice 2004, s. 218.

a ze Vchynic.⁹⁹ Rod Kinských začal prosazovat svůj vliv až po třicetileté válce. Do poloviny 18. století stáli Kinští na vrcholu svého politického vlivu.¹⁰⁰

Z druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století je známý především kníže Oldřich Ferdinand Kinský,¹⁰¹ jenž mimo jiné bojoval v první světové válce. Po pozemkové reformě přišel o velkou část zemědělského majetku, nicméně mu zůstalo ještě přes 10 000 hektarů celkového pozemku včetně tří pivovarů a cukrovaru.¹⁰² Především se ale jednalo o velkého podporovatele nacistického Německa. Rozhodující vliv na jeho sympatizování se SdP mělo sídlo v České Kamenici, kde bydlel od roku 1932. Také tam přenesl ústřední správu knížecích velkostatků. Oldřich Kinský byl rovněž velmi aktivní při Runcimanově misi, kdy hostil její členy. V říjnu roku 1938 zavítal do České Kamenice sám Hitler, kterého kníže rádně vítal. V prosinci ovšem náhle zemřel ve Vídni a jeho majetek přešel pod správu Karla Ferdinanda Kinského.¹⁰³

Nejdůležitější osobou Kinských z pohledu Horažďovic se stal tedy Ferdinand Karel Kinský, jenž se narodil roku 1907 ve Vídni. Po maturitě se vzdělával na americké univerzitě v Cambridge a poté vystudoval zemědělské inženýrství. V roce 1933 se oženil s Jindřiškou hraběnkou Ledebur. Na Horažďovice, které zdědil v roce 1909 a oficiálně získal po nabytí plnoletosti v roce 1928, mohou vzpomínat i jeho děti, které zde vyrůstaly.¹⁰⁴ Ve městě se usadil po avizovaném sňatku ve 30. letech 20. století a celé hospodářství osobně řídil. Karel Ferdinand Kinský jako celá jeho rodina se hlásil k německé národnosti, což se mu po válce stalo osudným. Osudným se mu stal také vstup do Národně socialistické německé dělnické strany, avšak tento krok sám Kinský komentoval jako vynucený od místního vedoucího člena NSDAP ve Strakonících.¹⁰⁵ Dále si nechal Kinský písemně potvrdit, že svým členstvím nemusí být aktivně politicky činný. Hrabě Kinský tedy nebyl podle všeho kolaborantem v pravém slova smyslu, naopak svým vlivem dopomohl na klatovském oddělení gestapa několika horažďovickým občanům. Nicméně, jak bylo nastíněno, jeho německá národnost zapříčinila po válce jeho definitivní konec v Horažďovicích.¹⁰⁶

⁹⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 61.

¹⁰¹ Nejstarší bratr Ferdinanda Karla Kinského. Narozen roku 1893.

¹⁰² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Aglaiia Auerspergová, princezna, babička prof. F. Kinského*, TA 102.

¹⁰³ Stal se poručíkem svého synovce, knížete Františka Oldřicha. Vdova zesnulého Oldřicha Kinského, Matylda, odjela s dětmi v roce 1940 natrvalo do jižní Ameriky. VALENTA, s. 205–206.

¹⁰⁴ Hrabata Ferdinand, Jan, Carl. Hraběnky Eleonora, Marie, Aglae a nejmladší Alžběta.

¹⁰⁵ SOkA Horažďovice, fond AM Horažďovice, *Protokol sepsaný dne 2. července 1945 v Kašperských Horách s Ferdinandem Kinským*, TA 102.

¹⁰⁶ CHALUPNÝ, s. 55.

3.1.2 ODSUN

Území dnešní České republiky bylo v této době zasaženo nebývalou migrací, která ovlivnila naprosto podstatně složení dnešního obyvatelstva.¹⁰⁷ Českoslovenští občané perzekvovali německé obyvatelstvo značně kontroverzně¹⁰⁸ v rámci tzv. národní očisty. Na základě několika dekretů prezidenta Beneše pak Němci nedobrovolně¹⁰⁹ opouštěli své domovy, což se týkalo téměř tři milionů osob.¹¹⁰

Nasadě je otázka, zda byl odsun přijatelný kvůli mnohaletému útlaku nacistického režimu a vyvolal tedy pochopitelnou křivdu našeho národa nebo je právem odsuzován na základě porušování lidských práv vzniklého důsledkem přehnaného českého nacionalismu. Dodnes ona kontroverze vyvolává nespočet diskusí.¹¹¹

Nejnámější případ násilného odsunu v Horažďovicích nepochybně představuje právě odsun Kinského rodiny. Místní národní výbor po válce zajistil Kinského majetek a provedl parcelaci jeho půdy. Vše sepsali členi výboru pod dohledem policie. Například zámek byl předán městu, Horažďovice si přivlastnily 40 ha parků či rybníky.¹¹² MNV chtěl ihned po konci války Antonína Kinského a jeho manželku vystěhovat ze zámku a internovat je do určeného tábora. To se ovšem ihned nestalo, neboť Kinského manželka protestovala u amerického kapitána Bregantnera. Ten prohlásil, že pokud budou Kinský a jeho rodina násilně vystěhováni, stejný osud potká také předsedu MNV.¹¹³ Nakonec ale Bregantner změnil stanovisko kvůli na něm vyvíjenému velkému tlaku. Kinský byl tak 10. června 1945 vystěhován do tábora,¹¹⁴ který sídlil v Táboře. Sami Američané mu však poté pomohli přemístit se do Německa.

¹⁰⁷ ARBURG, Adrian Von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I. Češi a Němci do roku 1945*, Středokluky 2010, s. 10.

¹⁰⁸ Například v Německu je odsun Němců z ČSR občas vnímán jako součást tzv. vyhnání Němců ze „středovýchodní Evropy“. Blíže k odsunu Němců z Československa in: HOUŽVIČKA, Václav (ed.), *Odsun Němců z Československa 65 let poté*, Brno 2012.

¹⁰⁹ Německy mluvící obyvatelstvo žilo roztroušeně po celém kontinentu také již po staletí. O českých zemích se již po generace v německé veřejnosti říkávalo, že jsou zeměmi německými. Hitler později ostatně prohlásil: „Čím byla Indie pro Anglii, tím se stane pro nás východní prostor.“ To souviselo také samozřejmě s územím Československa.

¹¹⁰ FROMMER, Benjamin, *National cleansing. Retribution against Nazi collaborators in postwar Czechoslovakia*, New York 2005, s. 20.

¹¹¹ HOUŽVIČKA, s. 9.

¹¹² ŠIMON, s. 93.

¹¹³ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 97.

¹¹⁴ CHALUPNÝ, s. 55.

Následně byl sepsán celkový jeho majetek, ustavila se rolnická komise a započal proces přípravy konfiskace.¹¹⁵

Tato pro Horažďovice věhlasná, specifická událost se odehrála 24. června. V podstatě došlo k úřednímu aktu, přidělu půdy.¹¹⁶ Horažďovice se staly vůbec prvním městem, kde došlo ke konfiskaci Kinského majetku.¹¹⁷ Ministerstvo zemědělství zajistilo příjezd odborového rady, dr. Josefa Lucka, jenž provedl po dohodě s okolními obcemi přípravné práce. Ty byly spojené s rozdělováním orné půdy velkostatku. Město Horažďovice převzalo zámek s pivovarem, Panskou zahradu, zámecký Ostrov nebo Lipky.¹¹⁸

V tento nedělní den v dopoledních hodinách se shromáždily alegorické vozy z celého okolí, aby vytvořily průvod, který se nakonec zastavil u Nového dvora, onoho velkostatku na Zářečí. Tam se sešli zástupci města a okresu – generální tajemník Jednotného svazu českých zemědělců – Ing. Jiří Koťátko, člen Zemského národního výboru – František Kostinec¹¹⁹ a především sám ministr zemědělství – Julius Ďuriš se zástupci americké armády.¹²⁰ Zahajovací projev si vzal na starosti předseda národního výboru. Eduard Šimon ve své publikaci přibližuje obsah proslovu a vůbec průběh akce. *„Německý šlechtic vlastnil 760 ha lesů, 200 ha rybníků, 250 ha zemědělské půdy. Provedeným zřízením se dostává 18 zemědělským deputátníkům a drobným rolníkům 108 ha zemědělské půdy s budovami dvorů Prácheň, Nový Dvůr a Chrást a dalším zemědělcům v počtu 147 ze 7 obcí 96,5 ha zemědělské půdy. K veřejným účelům se dostalo ve městě a na Zářečí asi 40 ha půdy (zámecký park, Panská zahrada aj.) Deputátník Kolín vetkl do země státní vlajku a převzal přidělové listiny. Vojenská hudba zahrála státní hymnu.“*¹²¹

Do správy ministerstva zemědělství byly předány rybníky a vodní toky Kinského bývalého majetku. Jednalo se například o katastrální území obcí Velký Bor, Pačejov, Zářečí, Velké Hydčice nebo Boubín. Rybníky a vodní toky byly předány s veškerými

¹¹⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹¹⁶ ŠIMON, s. 93.

¹¹⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹¹⁸ Lipky byly součástí Zářečí, jmenované objekty chránil od roku 1924 Státní úřad pro zachování památek.

¹¹⁹ ŠIMON, s. 93.

¹²⁰ CHALUPNÝ, s. 56.

¹²¹ ŠIMON, s. 93.

právy jako například možností rybolovu¹²² a také budovami a vůbec provozními zařízeními, jež byly součástí.¹²³

Městské muzeum a archiv se v roce v roce 1946 stěhovaly do bývalého Kinského obydlí.¹²⁴ V květnu a červnu roku 1947 se v horažďovickém zámku prodávaly pozůstalosti po rodině Kinských, a to sklo nebo nábytek. Cennější porcelán či textil převzal Národní pozemkový fond v Praze.¹²⁵

Do svého vlastnictví převzalo muzeum v Horažďovicích i dražší předměty jako například kulečnick se zeleným potahem, několik skleněných lustrů, prádelník, elektrolux, sekretář nebo také 12 obrazů věnovaným antice nebo lovu. To vše převzal tehdejší dlouholetý správce muzea¹²⁶ a kronikář, Karel Němec.

Na začátku 90. let 20. století pak musely být jisté předměty jako skříňky a různé vitríny vyřazeny z evidence městského muzea. Jejich stáří dosahovalo desítek let a nejspíše také kvůli špatnému způsobu zacházení byly napadeny dřevokazným hmyzem a plísněmi. To zapříčinilo to, že jejich využití v depozitářích bylo již nemyslitelné, také z důvodu velmi nákladných eventuálních oprav, jež by jejich skutečnou hodnotu převýšily.¹²⁷

V roce 2000 potomek posledního knížete Oldřicha,¹²⁸ František Oldřich Kinský, vznesl restituční nároky na bývalý majetek v Čechách.¹²⁹ V restitučním řízení v 90. letech neuspěl, nicméně prostřednictvím žaloby na určení vlastnictví podle občanského zákoníku soud rozhodl v jeho prospěch. O platnosti Benešových dekretů tak tato událost vyvolala diskuse,¹³⁰ nicméně Kinským se nakonec nevrátilo zhora nic.

¹²² Rybolov se pak většinou pojistil nájemní smlouvou. Šlo například o rybníky Vidlák, Šípov či Břežanský.

¹²³ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, Kinský, *Seznamy konfiskátů Kinských a předm. k vyřazení*, TA 102.

¹²⁴ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹²⁵ ŠIMON, s. 94.

¹²⁶ V této funkci figuroval Němec od roku 1919 do 1972, tedy celých 53 let.

¹²⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, Kinský. *Seznamy konfiskátů Kinských a předm. k vyřazení*, TA 102.

¹²⁸ Onen podporovatel nacistického Německa.

¹²⁹ VALENTA, s. 213.

¹³⁰ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Klatovský deník 2003, Kauza Kinský děsí také Západočechy*, TA 102.

3.2 1946

V počátku poválečného politického dění komunisté neměli ve městě mnoho sympatizantů. Naopak největší oblibě se těšili lidovci¹³¹ a národní socialisté.¹³² Nejvíce archiválií věnující se politice z této doby se dochovalo o národních socialistech, kteří byli na Horažďovicku velmi činní a svoji angažovanost směřovali k blížícím se květnovým volbám. Národní socialisté měli 23. ledna plenární schůzi, jež se těšila velké pozornosti. Jednatel strany Vojtěch Žofka¹³³ či živnostenský referent R. Pejša podali zprávu o činnosti za uplynulé období. Na to se konala věcná debata mezi členy Okresního národního výboru ve Strakonících či bytovým referentem MNV. Poté byly na pořadí stranické volby a po nich začátkem února v hotelu Zlatý Jelen okresní konference národních socialistů. Té se zúčastnili zástupci strany celého horažďovického soudního okresu. Hlavní referát podal zemědělský tajemník z Českých Budějovic, jistý Neruda. Ten probral stručné počátky a vývoj strany, dále referoval o tehdejšímu stavu a postavení, republikové a mezinárodní situaci či zemědělských otázkách, ovšem stěžejní posláni jeho řeči směřovalo k daným úkolům, které se týkaly blížících se voleb. Zástupci strany pak poslali z konference pozdravný přípis Aloisi Neumanovi.¹³⁴ Konference se zakončila státní hymnou.

V březnu se konala schůze živnostenského odboru národních socialistů za velké účasti jednotlivých živnostníků z města a okolí. Předsedou odboru byl zvolen Bohdan Kohout. Vojtěch Žofka apeloval na to, aby se strana více snažila o nábor do strany. Dále se snažil prosadit návrh, aby ti, co dostali majetek v pohraničí, jej zaplatili, neboť situace nově vydaného rozpočtu se ukázala jako nepřívětivá. Hlavní slovo si vzal ředitel obchodní školy v Českém Krumlově, Ladislav Hobza, jenž celistvě a kriticky hovořil o tehdejších poměrech státu. Československá republika měla podle jeho mínění přebytečné úřednictvo a dosti velká vydání. Také apeloval na dodržování Košického programu, který považoval za bibli národa. Dále mluvil o pozůstalých po druhé světové válce, které bylo nutno lépe zaopatřit. Jako by symbolicky ke všeobecnému

¹³¹ Lidovci se ve městě dosti opírali o zdejší klášter (kostel Nanebevzetí Panny Marie s bývalým klášterem františkánů) a Kongregaci Školských sester de Notre Dame.

¹³² SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

¹³³ Nakonec odvolán z rady MNV, aby se mohl plně věnovat organizačním činnostem ve městě a okresu a v radě se stal náhradníkem s tím, že členem MNV zůstal. K této změně údajně došlo pro jeho pověstnou píli a nadšení v organizování určitých záležitostí.

¹³⁴ V té době poslanec Prozatímního a Ústavodárného národního shromáždění za národní socialisty, později poslanec Národního shromáždění za sociální demokraty jakožto nástupce národních socialistů začleněné do Národní fronty v ráci komunistického režimu.

společenskému názoru Kohout tvrdil, že by se Československo mělo co nejvíce přimknout ke slovanským sousedům, a to Polsku a Sovětskému svazu.¹³⁵

Poprvé do Horažďovic dorazila dr. Milada Horáková společně s národně socialistickým ministrem dr. Jaroslavem Stránským.¹³⁶ Oba přijeli do města ke konci dubna s úkolem podpořit zdejší národně socialistickou stranu. Na radnici je uvítal národní výbor, kde debatovali o činnosti strany okolo třiceti minut a pak společně odjeli do sokolovny. Tam si před zaplněným sálem vzal slovo Stránský, po něm Horáková, kteří tak mohli plně rozvinout program strany.¹³⁷

I komunisté měli své plenární zasedání, resp. schůzi, jež se konala ovšem až v říjnu 1946, neboť jistou stagnaci místní komunistické strany nahradil určitý rozběh až po letních prázdninách. Na schůzi referoval dr. Pták, jenž podal referát o zasedání ÚV KSČ. Poslední říjnový den pak komunisté uspořádali v sále u Modré hvězdy seznamovací taneční večer, kterému vévodila zdejší vojenská posádka.¹³⁸

Parlamentní volby se tedy blížily a celá republika včetně Horažďovic očekávala, co sečení volebních hlasů ukáže. V roce 1946 byl politický pluralismus na základě Národní fronty zachován, nicméně příklon k různým formám socialismu na úkor liberálního kapitalismu byl zřejmý. Diskusi vyvolal systém tzv. bílých lístků.¹³⁹ Na jejich základě mohli odpůrci režimu nesouhlasit s formou vlády Národní fronty, jejich hlasy však propadly. Volební den se konal v neděli 26. května a průběh jako takový byl podle všeho poklidný, čímž se zamezilo možným spekulacím ohledně regulérnosti. Nejsilnější stranou v rámci ČSR se stala komunistická strana s 31 %, ¹⁴⁰ druzí skončili národní socialisté s více než 18 %, za nimi lidovci a sociální demokraté. Prakticky se jednalo o poslední volby se svobodnými prvky na další více než čtyři desetiletí.¹⁴¹

V Horažďovicích šlo o volby, které předurčily složení MNV. Lidová strana v obecním zastupitelstvu dostala 10 míst, komunisté obsadili 8 míst, stejný počet obdrželi národní socialisté, kteří si mohli zvolit svého člena na místo prvního náměstka.

¹³⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

¹³⁶ Poslanec Prozatímního a Ústavodárného národního shromáždění, ministr školství, po roce 1948 působil v československém exilu.

¹³⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *II. celostátní soutěž kronikářů u příležitosti 30. výročí Února. Život v Horažďovicích před únorem 1948 a po něm (Josef Šochman)*, TA 9b.

¹³⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

¹³⁹ Podle Gottwaldova návrhu.

¹⁴⁰ V Čechách měla KSČ více než 40 %. Na Slovensku ovšem KSS nebyla tak úspěšná, nabyla „pouhých“ 30,4 % na úkor Demokratické strany, jež měla 62 %.

¹⁴¹ ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, 1948. *Vítězný únor. Cesta k převratu*, Brno 2012, s. 72–75.

Pouhé čtyři místa získali sociální demokraté, kteří měli nárok na druhého náměstka. Alois Pultas, člen lidové strany, se stal předsedou MNV. Do městské rady se volilo 6 členů, a to 2 z každé strany s výjimkou sociálních demokratů, kteří po květnových volbách postupně ztráceli ve městě vliv. MNV ovšem tímto způsobem nebyl složený dlouho. Ke konci září totiž byly na pořadí funkcionářské volby na základě dohody NF, kvůli kterým nastaly změny. Předsedou se opět stal zastupitel lidovců, stejně jako prvním náměstkem člen strany národně socialistické. Změna se ovšem odehrála na pozici druhého náměstka, kde člena sociální demokracie nahradil zastupitel komunistické strany, což byl další ze symbolických, vůči Čechům a Moravě paradoxních úpadků levice ve městě. Nicméně ve složení rady sociální demokraté získali alespoň jednoho člena. Takto zvolená struktura pak trvala až do února roku 1948.¹⁴²

Ve městě byla zřízená také Národní fronta žen. Ta sjednocovala ženské odbory v jednotlivých politických stranách a svým způsobem napodobovala úlohu NF. Postupem času měly v NFŽ stále větší slovo zástupkyně komunistické strany. V Horažďovicích se předsedkyní stala členka lidové strany, Anna Listopadová, místopředsedkyní byla zvolena členka národních socialistů, Zdenka Klásková, jednatelkou pak komunistka Anna Ptáková a pokladní se stala Kloudová, členka sociálních demokratů.¹⁴³

V létě roku 1946 navštívili podruhé Horažďovice Eduard Beneš a Ludvík Svoboda, které zde občané slavnostně uvítali.¹⁴⁴ V téže době se do města opět dostavil generál Patton, kterého mimochodem MNV obdaroval knihou o dějinách Horažďovic a jistým obrazem akademického malíře Aloise Moravce, který ve městě v letech 1912–1913 navštěvoval místní měšťanskou školu. Byla to velká událost, při které se místní obyvatelé loučili s americkými vojáky.

Na konci října došlo k další návštěvě. Do Horažďovic přijel Alois Neuman, jenž se chtěl přesvědčit o stavu jihozápadního kraje Prácheňska. Neumann byl informován o okresním dvouletém plánu, o potřebách, jež hovořily hlavně o zlepšení situace ohledně komunikačních spojů a stavbou nových silnic.¹⁴⁵

¹⁴² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *II. celostátní soutěž kronikářů u příležitosti 30. výročí Února. Život v Horažďovicích před únorem 1948 a po něm (Josef Šochman)*, TA 9b.

¹⁴³ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

¹⁴⁴ ŠIMON, s. 93.

¹⁴⁵ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

Nicméně nikoliv pouze politické události se konaly v Horažďovicích v roce 1946. Horažďovice musely naplánovat určité úpravy města včetně regulace Otavy a vyřešení průtahu na Blatnou. Dosavadní umístění úřadů se jevílo minimálně jako neuspokojivé, tudíž bylo v plánu vybudovat nový úřednický dům, který by slučoval veškeré úřední složky. Do jižní části zámku se umístila pobočka ONV ze Strakonic. Fučíkův park a parkán se v této době staly přístupné veřejnosti. MNV usiloval o trvalé umístění vojenské posádky, na což si generál Vašátka prohlédl klášter a zámek jakožto vhodné objekty pro ubytování vojáků.¹⁴⁶

Za nevšední atmosféry se v Horažďovicích točila v srpnu veselohra „Velký případ“,¹⁴⁷ která byla protinacisticky zaměřena. Ona nevšednost spočívala v tom, že zdejší občané mohli na vlastní oči spatřit herce Františka Filipovského nebo Jaroslava Průchu. Horažďovické obecnstvo rovněž účinkovalo při filmování v různých úborech, aby pomohlo celému filmovému projektu. Na premiéru filmu se mohli obyvatelé města těšit na podzim.¹⁴⁸ Počátkem roku byl po dlouhé přestávce uveden do provozu biograf a ve stejném měsíci lednu se uspořádala oslava stého výročí narození básníka Svatopluka Čecha. Oblastní divadlo z Klatov zde odehrálo první představení hrou Aloise Jiráka, „Dobromila Rettigová“, a návštěva tohoto představení byla co se týče počtu návštěvníků velice slušná.

3.2.1 LIDOVÉ SOUDY

Málokterý stát Evropy postupoval v otázce potrestání zrádců a kolaborantů tak precizně a s takovým důrazem jako Československo. Vlivní, pováleční politici si kladli stěžejní úkol – očistit československý národ od těch, kdo se podíleli na sebemenším, někdy také domnělém útlaku vůči svým občanům. Tak vznikly lidové soudy, jež nakonec odsoudily přibližně 32 000 válečných zločinců a kolaborantů. Poválečné retribuční komise způsobem legálním udělovaly tresty smrti, které dostihly asi na 700 osob.¹⁴⁹

¹⁴⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *II. celostátní soutěž kronikářů u příležitosti 30. výročí Února. Život v Horažďovicích před únorem 1948 a po něm (Josef Šochman)*, TA 9b.

¹⁴⁷ Okupační komedie se odehrává nedlouho před koncem války v jednom malém městečku, kde žije urostlý mlynář k nerozeznání podobný vysokému nacistickému pohlavárovi. Samozřejmě dojde k záměně obou mužů, zvláště když se česká vlastenec přestrojí do nepřátelské uniformy – vnese tím zmatek nejen mezi Němce, ale i mezi české kolaboranty. Film lze vnímat jako pokus naroubovat prastaré převlekové zápletky na aktuální téma.

¹⁴⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

¹⁴⁹ Toto číslo je větší, než byl počet popravených za komunismu, což činilo asi 450 osob. FROMMER, s. 21.

Horažďovice byly místem, které se staly v době německé okupace velmi problémovým v otázce německých perzekucí a teroru. Ve městě zatkla německá tajná policie až 60 obyvatel, kteří následně skončili v různých věznicích, koncentračních táborech a jistí obyvatelé byli rovnou popraveni. Za takový osud byli ve velké míře zodpovědní lidé, kteří vědomě kolabovali s Němci a udávali své spoluobyvatele¹⁵⁰ za tehdejší ilegální chování a jisté prohřešky, které byly většinou v zájmu svébytnosti českého, potažmo československého národa.

Jedním z takových udavačů byl ve městě jistý občan Dýha, jehož soud v Písku po válce uznal vinným a odsoudil jej k 8 letům žaláře. Z této horažďovické historické periody jsou známe ovšem především dva neznámější lidové soudy,¹⁵¹ které se konaly na základě tzv. malého retribučního dekretu,¹⁵² který umožňoval místním správním orgánům potrestat jisté občany za „některá provinění proti národní cti“.¹⁵³ Další soud se konal na konci května s Jaroslavem Kudrou, bývalým městským tajemníkem, jenž byl odsouzen na 18 let vězení a ke ztrátě majetku za podávání udavačských zpráv nacistické zpravodajské službě.¹⁵⁴

Přeci jen ale ten nejvíce sledovaný případ se konal v únoru 1946 s Ludvíkem Černým kvůli spolupráci s gestapem¹⁵⁵ či zpravodajskou službou, Sicherheitsdienst. Černý byl dále obžalován kvůli podporování nacismu, udávání Židů, vyhrožování a zodpovědnosti za újmu občanů Štěrby, Hosenuera a Novotného, kteří byli nacisty vězněni. Šestatřicetiletý Černý se dostavil na první přelíčení 15. února do hotelu Zlatý Jelen. Tam soudnímu řízení předsedal okresní soudce, dr. Naděje, jenž přijel z Písku. Přisedícími soudci, kteří patrně neměli žádné právní vzdělání, neboť se o nich hovoří jako o „laicích“, byli Kulhavý a Valchář z Horažďovic a další dva jedinci z Rožmitálu pod Třemšínem. Zapisovatelem se stal další občan Písku, dr. Polák, obhájcem dr. Pták z Horažďovic.¹⁵⁶ Přes 30 svědků potvrdilo u soudu zmiňovaná obvinění nezávisle na sobě.¹⁵⁷ Obžalovaný však výpovědím svědků po většině odporoval. Přiznal se pouze v jednom bodě, a sice že na žádost dříve odsouzeného, již zmíněného Dýhy,

¹⁵⁰ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁵¹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

¹⁵² Jednalo se o zákon č.138/1945 Sb.

¹⁵³ FROMMER, s. 22.

¹⁵⁴ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97

¹⁵⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

¹⁵⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁵⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

zprostředkoval udání občana Cipla, který ukrýval zbraně. Celkově vzato se o tuto událost horažďovické i okolní obyvatelstvo velice zajímalo.¹⁵⁸ Černého odsoudil soud k doživotnímu žaláři, z čehož si měl 20 let odpracovat ve zvláštních pracovních oddílech. Dýha ztratil svá občanská práva, celý majetek a k tomu byl povinen uhradit soudní řízení.

Ten druhý soud věhlasnějšího rázu se konal s horažďovickým předsedou Vlajky, Jindřichem Malkovským.¹⁵⁹ Protektorátní Vlajka byla nacionalistickou organizací, jež vzešla z prvorepublikových tradic vlajkařského hnutí, které bylo založeno většinou na hrdých, vlasteneckých studentech. Šlo o hnutí, které se dosti omezovalo vůči demokratickým a liberalistickým ideálům, marxismu či „hradní“ politice první republiky vůbec.¹⁶⁰ Za okupace Vlajka kolaborovala s nacistickým režimem. Organizaci podporovali jak první říšský protektor, Konstantin von Neurath, tak státní tajemník protektorátu, Karl Hermann Frank. Na druhou stranu ji usilovně odporovali prezident Emil Hácha a v prvním období protektorátu později popravený ministerský předseda, Alois Eliáš.¹⁶¹ Začátek konce pro Vlajku znamenal rok 1940, kdy ve svém deníku vystoupila Vlajka proti tehdy ještě ne tolik významnému Emanuelu Moravcovi.¹⁶² Ke konci roku 1942 bylo 350 předních funkcionářů Vlajky internováno do Německa a kvůli stále pokračujícím útokům Jana Ryse-Rozsévače¹⁶³ vůči Moravcovi vyšla v prosinci téhož roku na popud Heydricha a Franka směrnice obsahující příkaz k zatčení Ryse či dalšího významného člena Vlajky, Josefa Burdy. To znamenalo skutečnou likvidaci této kolaborantské, teroristické organizace.¹⁶⁴

Místní Vlajka měla ve městě poměrně velký vliv, základna byla široká na 21 členů¹⁶⁵ a obyvatelé se tak praktik této fašistické organizace museli, jak již bylo ostatně zmíněno, velmi obávat. Po válce byl proto tento soudní případ s bývalým předsedou dosti na očích. Malkovského nakonec soud uznal vinným a odsoudil jej k několikaletému těžkému žaláři, ztrátě majetku ze třetiny a ztráty cti na 5 let.¹⁶⁶

¹⁵⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁵⁹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

¹⁶⁰ NAKONEČNÝ, Milan, *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001, s. 7.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 109–110.

¹⁶² Tamtéž, s. 204.

¹⁶³ Předseda protektorátní Vlajky. Po válce odsouzen k smrti a popraven.

¹⁶⁴ Nakonečný, s. 227.

¹⁶⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Organizace Vlajka*, TA 42.

¹⁶⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

Také docházelo pouze k několikaměsíčním vězením za domnělou spolupráci s nacismem. To se týkalo například Vladislava Doláka nebo Jiřího Chaluse, které soud odsoudil na 3 měsíce a museli zaplatit pokutu 3000 korun československých. František Kylián byl rovněž poslán do vězení na 3 měsíce, zaplatil ovšem dvojnásobnou částku. Miroslava Kyliána soud uznal vinným a měl si odpykat 3 týdny. Nicméně docházelo i ke zproštění původních nařčení. Osvobozeni byli například Václav Slavík, Antonín Kratochvíl nebo Jan Navrátil.¹⁶⁷

Nakonec je třeba zmínit rozporuplnou osobu Jana Duchoně, čestného občana Horažďovic. Tento horažďovický rodák byl svojí činností známý především jako loutkař a autor loutkových her. Cenné zkušenosti pobral například i u Josefa Skupy. Po vypuknutí války zde byla hrozba, že loutky budou odvezeny do Německa, tudíž nejceněnější exempláře ukryl u místního živnostníka Josefa Zahnbauera. Jan Duchoň sice vykonal ve městě pro kulturu poměrně dost, jeho jméno je ovšem spojené s tím, že se podílel jako funkcionář v organizaci Vlajka.¹⁶⁸ Duchoně, jenž patrně často osobně spolupracoval s SS či gestapem, soud uvedl do vazby již v květnu 1945 a právoplatně jej později odsoudil v Písku za úmyslnou trestnou činnost.¹⁶⁹

3.3 1947

Poslední „demokratický“ rok na dlouhá léta se vyznačoval značnou politickou aktivitou. Většina toužila po republice, která by hleděla na problematiku sociálních záležitostí. Zejména přístup a zajištění práce nebo také demokratická práva a svoboda byly pro lidi stěžejní.¹⁷⁰ Komunistická strana si po vítězství v květnových volbách v předchozím roce stanovila taktiku získání si většiny národa,¹⁷¹ tedy nastoupení „pokojné cesty k socialismu“. Tomu dopomáhala stále se zvětšující členská základna KSČ, která na konci roku 1947 činila až 1,5 milionů členů.¹⁷²

Politické agitace před vypsáním volbami, které se měly konat na jaře roku 1948, využívaly všechny politické strany.¹⁷³ V červenci roku 1947 vystoupili řečníci

¹⁶⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁶⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Jan Duchoň*, TA 42.

¹⁶⁹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Organizace Vlajka*, TA 42.

¹⁷⁰ ŠIMON, s. 95.

¹⁷¹ Gottwald prohlásil: „...abychom to prádlo mohli vyprat z jedné vody načisto.“ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 75.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Obecně se ovšem ví, že KSČ byla v agitacích nejpilnější a nejefektivnější. To se ovšem pořád netýkalo Horažďovic.

politických stran na Ostrově, kde se konala národní pouť. V rámci této události byly po prosloveh darovány in memoriam československé válečné kříže pozůstalým, kteří zemřeli v období Protektorátu. Spolek Prácheň, o kterém bude ještě řeč, zazpíval symbolickou píseň „Kdož jsú boží bojovníci“.¹⁷⁴ K vojákům, kteří se této události rovněž zúčastnili, promluvil podplukovník Slezar. Z retrospektivního hlediska je velice zajímavou skutečností, že již podruhé do města přijela dr. Horáková¹⁷⁵ a také poslanec Neumann.¹⁷⁶

Léto tohoto roku bylo pro Československou republiku osudovým v oblasti přírodní, došlo totiž k historickému suchu. Tehdy zasáhl SSSR, který naší republice posílal hromadné dodávky obilí, což mělo velkým podílem propagandistické opodstatnění směřující k volbám a vyhlídkám KSČ.¹⁷⁷ Komunistická strana například otiskla toto prohlášení: *„V největší tísní přišla pomoc bratrského Sovětského svazu. Tehdy poznal všechny pracující lid, že už nic nemůže ohrozit naši cestu k socialismu.“*¹⁷⁸ V Horažďovicích od května tohoto roku nepršelo s tím, že první kapky byly k vidění až 16. října. Obilí bylo samozřejmě zcela zaschlé, výnosy téměř nulové a dobytek tedy nemohl být nakrmen. Tento nedostatek logicky způsoboval problémy i v zásobování horažďovických obyvatel.¹⁷⁹

V tehdejším strakonickém okrese dosti figurovali živnostníci, kteří měli stále ještě možnost žádat o nové živnosti. Tohoto roku se rozhodovalo konkrétně o 136 žádostech o živnosti s tím, že nakonec nebyla kladně posouzena ani polovina. Proti tzv. fušerům¹⁸⁰ bylo řádně zakročováno, řádkové pokuty obdrželo až 41 osob. Z akce „800 M“, která pomáhala hospodářsky slabým okresům, získal strakonický okres celkovou částku ve výši téměř 24 000 000 Kčs.¹⁸¹ Z těchto peněz využily Horažďovice velmi malé procento, a sice jen 250 000 Kčs na vybudování družstevní škrobárny.¹⁸²

¹⁷⁴ ŠIMON, s. 94–95.

¹⁷⁵ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

¹⁷⁶ Ti odhalili na náměstí pomník věnovaný obětem první a druhé světové války. SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁷⁷ SSSR i prostřednictvím této „pomoci“ totálně zanedbal hladomor na Ukrajině, který dodnes patří k nejhorším v dějinách.

¹⁷⁸ Irozhlas.cz: Pamětníkům letošní sucho připomíná rok 1947. Tehdy se promítlo i do politiky. [online]. [cit. 2018–03–21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pametnikum-letosni-sucho-pripomina-rok-1947-tehdy-se-promitlo-i-do-politiky-_201508130500_mhromadka.

¹⁷⁹ ŠIMON, s. 95.

¹⁸⁰ Ti co nekalitně a neodborně prováděli určitou činnost.

¹⁸¹ Hlavní část z těchto peněz se investovala na skladiště strakonické ČZ (19 000 000 Kčs), další 3 miliony na strakonickou teplárnu.

¹⁸² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

Dále bylo nutno zavést pravidelné zdravotní prohlídky u dětí. Zjistilo se, že se ve městě naskytlo po válce mnoho dětí, které měly problémy s plícemi. K tomu byly v předchozím roce zavedeny pravidelné dávky mléka do škol.¹⁸³

Pěvecký spolek Prácheň mohl pokračovat ve své předváleční činnosti a v červenci roku 1947 k 50. výročí vzniku opery uvedl Prodanou nevěstu od Bedřicha Smetany. Tři představení byla vyprodána. Účinkovali zde samotní členi Národního divadla, jako například Marie Budíková, jež zpívala Mařenku, nebo Antonín Hrubeš, který měl roli Krušiny.¹⁸⁴ S kulturou je také spojena skutečnost, že se v lednu ve městě konala řada plesů, na kterých se objevovala i mladá generace, která prý v době dočasné svobody dosti ponocovala, ráda se bavila a utrácela nemálo peněz. Do Horažďovic rovněž přijel pěvecký spolek „Zvon“, který zde uspořádal v březnu koncert na počest narození Tomáše Garrigua Masaryka.¹⁸⁵ V říjnu pak byla na programu výstava 26 jihočeských výtvarníků, kde se představil i Alois Moravec. Dále se naposledy řádně oslavil významný den – 28. říjen.¹⁸⁶

3.4 ÚNOR 1948

Únorové události roku 1948, jež poznamenaly další budoucnost československého národa, vzešly na povrch vyústěním dlouhodobého procesu. Následná šestidenní vládní krize na pozadí ústavních principů dosáhla mocenského převratu komunistické strany. Dodnes se objevují rozdílné názory na průběh a legitimitu státního převratu, a sice že komunisté jednali v rozporu s ústavou a zneužili tak svoji moc vyhrožováními a manipulacemi, nebo že šlo o legitimní proces, který byl umožněn tehdejšími zákony a podpořen širokou veřejností.¹⁸⁷

Vládní krize započala 17. února, kdy se československá vláda měla zaobírat zprávou Prokopa Drtiny, ministra spravedlnosti, o zneužívání Státní bezpečnosti komunisty z 13. února,¹⁸⁸ kdy ministr vnitra Václav Nosek sesadil 8 nekomunistických velitelů policie a místo ně dosadil členy komunistické strany.¹⁸⁹

¹⁸³ ŠIMON, s. 95.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 94.

¹⁸⁵ Narozen 7. 3. 1850 v Hodoníně.

¹⁸⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

¹⁸⁷ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 107 a 120.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 107–108.

¹⁸⁹ Valka.cz: Jak to bylo v únoru 1948. Před 60 lety se komunisté dostali k moci. [online]. [cit. 2018–03–21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jak-to-bylo-v-unoru-1948--pred-60-lety-se-komuniste-dostali-k-moci-31790/>.

Ve dnech 18. a 19. února probíhala další jednání demokratických politických stran. Ty se nakonec dohodly na tom, že půjdou na jednání vlády, a kdyby nebyl splněn požadavek o Bezpečnosti, okamžitě podají demisi.

Dne 20. února došlo ke klíčovému zasedání vlády, na jejímž začátku byli však přítomni pouze komunisté a sociální demokraté. Národní socialista Petr Zenkl¹⁹⁰ poslal předsedovi vlády, Klementu Gottwaldovi, dopisy, v nichž se dotazoval na splnění usnesení vlády z 13. února. Gottwald reagoval dopisem, že o celé záležitosti bude referovat ministr Nosek. Pak došlo ke schůzi ministrů tří nekomunistických stran, kde se rozhodli onu demisi podat.¹⁹¹

O den později se konala demonstrace na Staroměstském náměstí na podporu komunistů a 22. února projevil Beneš ochotu přijmout demisi, přičemž komunisté prohlížely sekretariáty ostatních stran.¹⁹²

Pracovníky justice, kteří nebyli nakloněni komunistům, bezpečnostní složky zatklý 23. února s tím, že probíhala další jednání. Beneš ujišťoval nekomunistické strany, že vládu nejmenuje bez všech stranických zástupců. Večer byl zřízen přípravný výbor k ustavení ústředního akčního výboru NF v Obecním domě a asi deset tisíc studentů uskutečnilo pochod na Hrad na podporu Beneše.¹⁹³

Dne 24. února začala hodinová generální stávka všech pracujících, které se zúčastnilo asi 2,5 milionů lidí. Navíc přestal vycházet deník národních socialistů „Svobodné slovo“. Sociální demokraté kolem Zdeňka Fierlingera obsadili ústředí své strany a akceptovali také nakonec dohodu s komunisty.¹⁹⁴

Veškerý předcházející proces vyvrcholil 25. února. Dopoledne byl oficiálně ustanoven ÚAV, do jehož čela zasedl Antonín Zápotocký. V 11 hodin dopoledne se za Benešem dostavili Gottwald, Nosek a Zápotocký a předali mu návrh nové vlády,¹⁹⁵ který nakonec prezident podepsal v podvečer téhož dne a také přijal demisi ministrů. Beneš tak učinil pod enormním nátlakem a možnou občanskou válkou a především intervencí SSSR. Komunisté tak definitivně dosáhli na velmi dlouhou dobu monopolu moci.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Mimo jiné v této době ještě náměstek předsedy vlády (od roku 1946).

¹⁹¹ Jednalo se o 12 ministrů z 26.

¹⁹² Především sekretariátu národních socialistů.

¹⁹³ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 108–116.

¹⁹⁴ Valka.cz: Jak to bylo v únoru 1948. Před 60 lety se komunisté dostali k moci. <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jak-to-bylo-v-unoru-1948--pred-60-lety-se-komuniste-dostali-k-moci-31790/>.

¹⁹⁵ 25 členů – 13 komunistů (většina), 3 bezpartijní, zbylí zástupci nekomunistických stran.

¹⁹⁶ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 117–119.

V Horažďovicích situace vykryštovala 23. února, kdy se konala veřejná schůze, na které referovala hlavní persona nově vzniklého horažďovického AV, dr. Pták. Jeho postoj byl zřejmý – jednota národa byla ohrožena především od národních socialistů a lidovců.¹⁹⁷ Dr. Pták byl 25. února poslán do Strakonice, kde AV vznikl rovněž. Předsedou AV NF v Horažďovicích se po Ptákovi stal Václav Klik. Po razii AV se například zjistilo, že v sekretariátu národních socialistů bylo nalezeno 16 pušek. Tajemníka strany, jenž měl být hlavní zodpovědnou osobou, se členům AV nepodařilo nalézt. Akce podobného charakteru nadále pokračovaly – AV neotálel a neustále se staral o „udržení pořádku a pozdvihování pracovní morálky“. Komunisté se tak pomocí těchto mocensko-politických orgánů postupně uchopovali moci i v Horažďovicích.¹⁹⁸

¹⁹⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

¹⁹⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

4 OBDOBÍ OD NÁSTUPU KOMUNISTICKÉ MOCI DO ROKU 1951

4.1 OD ÚNOROVÉHO PŘEV RATU DO KONCE ROKU 1948

Po komunistickém převratu docházelo ke značným kvalitativním změnám společenského žití. Česká společnost byla svými názory poměrně rozdělená, avšak velká část změnu akceptovala s nadějí v lepší budoucnost. Tomu nahrávalo, že řada předmětů osobních potřeb se kupovala ještě na přiděl a stále tedy fungoval systém potravinových lístků. Přídělový systém se u nás zavedl na začátku druhé světové války, která naučila lidi žít ve skromnosti, čehož komunisté nakonec využili prostřednictvím propagandy ve svůj prospěch. Na občany zapůsobilo například heslo z ledna 1947 „Za většinu národa“, nicméně se ve skutečnosti ukázalo spíše jiné „Kdo nejde s námi, jde proti nám“. Komunisté dosáhli po únoru 1948 monopolu ve státě, a tak se v tehdejší době nabízela otázka, jak s ním naloží.¹⁹⁹

Eduard Šimon, sám člen komunistické strany, viděl politickou změnu ze své perspektivy věčně: „*Po únorovém puči vytvořila KSČ totalitní režim s centralizovaným znárodněným hospodářstvím, zabránila pokračovat v politice demokratické pluralitní spolupráce více politických stran, koncentrovala veškerou politickou moc ve vedoucí úlohu KSČ. Tu zakotvila v ústavě, zajistila ji ve státní správě a v Národní frontě, v které byly ostatní politické strany a společenské organizace.*“²⁰⁰

V Horažďovicích se začátkem března roku 1948 provádělo první znárodnění městských průmyslových podniků. To se dotklo například majitelů podniků Gustava Bublíka,²⁰¹ Karla Mrskoše,²⁰² nebo Františka Škody,²⁰³ kteří zůstali v podnicích jako vedoucí placené síly.²⁰⁴ Dále docházelo k eliminaci drobných řemeslníků. Taková řemeslnicko-živnostenská beseda měla ve městě své místo od konce 19. století.²⁰⁵ Jednalo se o hospodářský spolek, který se zajímal o organizaci místního živnostnictva a celkově vzato propagací aktivit v řemeslnickém podnikání.²⁰⁶ Po únorovém převratu se však živnostníci zapojovali spíše do komunálních služeb, beseda ztratila svůj význam a nakonec zanikla. Jména převzaly MNV, Hasičská jednota nebo Sokol.²⁰⁷

¹⁹⁹ ŠTRAIT, Jaroslav, *České XX. století. Nekonečný příběh*, Praha 2015, s. 152–154.

²⁰⁰ ŠIMON, s. 95.

²⁰¹ Oblast stavitelství.

²⁰² Oblast mlynářství.

²⁰³ Oblast stavitelství. Prastrýc autora této diplomové práce.

²⁰⁴ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

²⁰⁵ ŠIMON, s. 96.

²⁰⁶ Encyklopedie.c-budejovice.cz: Beseda řemeslnicko-živnostenská. [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/beseda-remeslnicko-zivnostenska>.

²⁰⁷ ŠIMON, s. 96–97.

Nově utvořený MNV se svolal na 5. dubna a byl pochopitelně zcela odlišný od toho předešlého – jak ve zvýšeném počtu, tak v personálním obsazení. Místopředsedy MNV se stali dva zástupci Revolučního odborového hnutí. V MNV měli komunisté zastoupení 9 členné, za sociální demokracii byli zvoleni 3 členi, po dvou členech měli lidovci a národní socialisté, kteří tak přišli ve výboru o zásadní slovo. Dva členy zastupoval Sokol a ROH a po jednom členu pak Jednotný svaz českých zemědělců, Svaz politických vězňů, Národní fronta žen a hasičská jednota. K MNV se počítalo i dalších 16 náhradníků.²⁰⁸ Po válce nastala nutná potřeba získání prostorů pro Okresní národní výbor, dalších místností pro okresní výbory společenských organizací a jiných orgánů. Koncem prosince MNV žádal horažďovický AV NF, aby se zasadil o potřebnou budovu, neboť již bylo jisté, že se Horažďovice stanou politickým okresem.²⁰⁹ Dále se do nově zřízeného kulturního domu umístil sekretariát KSČ, který se přemístil z bývalé městské spořitelny.²¹⁰

Komunisté se v této době snažili upevňovat svůj vztah k SSSR. V březnu pořádalo vedení KSČ v Horažďovicích slavnost československo-sovětského přátelství. Byla spojena s třicetiletým výročím bitvy u Bachmače nebo také vzpomínkou na vítězství u Sokolova, ke kterému hovořil důstojník místní armády.²¹¹

Klíčové ovšem bylo především to, že v Československu měly být zase volby, které byly vypsány na 30. května 1948. Svým způsobem měly „zpečetit“ únorový převrat, nicméně komunistům bylo jasné, že od té doby ztratili jistou podporu veřejnosti. Proto Gottwald pro jistotu zrealizoval osvědčenou jednotnou kandidátku NF. Kdo ji nechtěl volit, mohl se rozhodnout pro „bílý lístek“. Jednalo se tedy nejen o jisté volební vítězství, ale především o jakési potvrzení korektnosti postupu politické cesty komunistů, nástupu lidové demokracie a budování socialismu.²¹²

Jedna ze schůzí, která předcházela volbám ve městě, byla naplánovaná na 24. dubna. V Horažďovicích se určily pro volby tři volební místnosti: v hotelu Zlatý Jelen, bývalém hotelu Modrá hvězda a pro západní předměstí se volební urna umístila do místní školy.²¹³ Ve městě nakonec volilo zaznamenaných 2059 voličů s tím, že bylo odevzdáno 1961 platných hlasů. Lidí ve městě, kteří nebyli novému režimu nakloněni,

²⁰⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

²⁰⁹ Inventare.cz: Vývoj ONV Horažďovice. [online]. [cit. 2018–03–15]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-kt/soap-kt_ap0060_00294_onv-horazdovice.pdf.

²¹⁰ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

²¹¹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

²¹² Totalita.cz: Volby 1948. Volební systém zaručoval vítězství. [online]. [cit. 2018–03–25]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1948.php.

²¹³ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

bylo stále požehnaně. Důkazem je to, že pro jednotnou kandidátku hlasovalo necelých 60 % voličů, zbylé procento vhodilo do urny bílé lístky. To ovšem na procesu politické scény ve městě v dalších měsících a budoucích mnoha letech nemělo žádný hlubší význam. Když se porovnají volby v měřítku celorepublikovém, pro jednotnou kandidátku hlasovalo v Československu necelých 90 %.

Po volbách komunisté docílili protiprávního ukončení činnosti sociální demokracie na politické scéně. Dne 27. června byla strana sloučena s komunistickou stranou, o 3 dny později se tak stalo i v Horažďovicích.²¹⁴ Komunistická strana dále převzala kontrolu nad tiskem s tím, že se „právo lidu sloučilo s Rudým právem“.²¹⁵

Od února po zbytek roku 1948 tedy potřebovala komunistická strana stabilizovat nastolený režim. Velmi praktickým krokem se jevil další členský nábor do strany. Je evidováno, že členové bývalých demokratických stran přecházeli do komunistické strany ve všech obcích okresu, neboť organizace lidové strany a strany národně socialistické komunisté likvidovali. Například v blízkém Veřechově nebo Chanovicích se komunistům rychle podařilo, že 90 až 100 % obyvatel vesnice bylo součástí komunistické partaje. I ve větších obcích se komunistům dařilo bývalé členy jiných stran převádět na svoji stranu. V Horažďovicích se namátkou jednalo o národní socialisty – jmenovitě o Antonína Jílka, Jindřicha Bublů nebo lidovce – Jaroslava Pilaře či Ottu Veselého-Slaníka. V nedalekých Dolních Nekvasicích se podařil hromadnější přesun, do KSČ vstoupil celý bývalý vedoucí orgán národních socialistů.²¹⁶

Dne 1. května na „1. máje“, který se stal jedním ze symbolických dnů nastoleného režimu, se občané shromáždili na náměstí, kde měl na radnici proslov zástupce Okresní osvětové rady z Českých Budějovic, a také dostali prostor členi horažďovických spolků. Rovněž se připomenulo třetí výročí květnového povstání a poprvé, podle dobové terminologie, „osvobození Československa Rudou armádou“.²¹⁷

Nejen ceremoniální události, ale také aspekty věcnějšího rázu byly pro fungování města důležité. Na jaře začaly Horažďovice využívat své první sanitní auto. Aby byl venkov s městem více propojený, situace si vyžadovala další autobusové linky. Onou potřebou vznikla spojení jako Horažďovice – Klatovy, Horažďovice – Kasejovice nebo

²¹⁴ ŠIMON, s. 96.

²¹⁵ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

²¹⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²¹⁷ Horažďovice osvobodila americká armáda. SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

Horažďovice – Nezdice. Realizace linek do vesnic nadále pokračovala. Také začal jezdit autobus třikrát denně z Kašperských Hor do Prahy právě přes Horažďovice.

V Horažďovicích bylo na břehu Otavy několik obytných domů. Ve městě se ovšem objevil v okolí kolem řeky tyfus. To, že se voda z řeky využívala k užitkovým účelům, vyvolalo napětí. Proto musela zasáhnout hygienická služba, která prováděla rozsáhlá opatření na likvidaci této infekční choroby. V této době zde vznikla také státní spořitelna jako jediný peněžní ústav, později státní banka pro financování průmyslu a zemědělství. Obecně řečeno to souviselo s tím, že peněžní systém se změnil. V Horažďovicích se v této otázce osvědčovaly drobné peněžní a úvěrní ústavy.

V podstatě symbolické k oné době se stalo veřejné jednání s Václavem Vlčkem ze Slivonic²¹⁸ ve spojitosti s tzv. šmelinářstvím. Na černo totiž porazil vepře vážícího 70 kg, maso ukryl a asi polovinu váhy prodal jistě Hrbkové, jež se pak stala odsouzeným svědkem. Vlček obdržel čtrnáctidenní vězení a musel uhradit částku 20 000 Kčs. Kdyby tuto částku nezaplatil, odseděl by si dalších 60 dní. Také byl povinen zaplatit náhradu jednání. Případ dokonce otisklo Rudé právo nebo také Zemědělské noviny a ve Slivonicích byl vyvěšen trestní nález.²¹⁹

4.2 1949

Na začátku roku 1949 se Horažďovice staly oficiálně okresním městem.²²⁰ Vznikl zde tak přirozený samosprávný sbor, ve kterém bylo 75 obcí²²¹ a přes 21 000 obyvatel. Před rokem 1949 patřilo město pod strakonický okres²²² a náleželo ke KNV v Českých Budějovicích, byť svojí geografickou polohou spíše příslušelo ke kraji západočeskému.²²³ Tato tehdejší realizace si vyžádala dosti finančních nákladů včetně zajištění úředních místností, státního aparátu a také ve městě vznikly okresní výbory společenských organizací.²²⁴ Město taktéž trpělo nedostatkem oprav, což bylo spojené

²¹⁸ Část obce Velký Bor.

²¹⁹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²²⁰ Zákon č. 280/1948 Sb. ze dne 21. prosince 1948 o krajském zřízení. Území státu rozděleno na 19 krajů.

²²¹ Z nich měly tři obce statut města – Horažďovice, Rabí a Stříbrné hory.

²²² Do roku 1942 příslušely Horažďovice k politickému okresu Strakonice, od roku 1942 do 1945 k politickému okresu Sušice a v letech 1945–1948 se město opět vrátilo k politickému okresu Strakonice.

²²³ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²²⁴ Horažďovický okres trval do roku 1960, kdy se Československá republika na základě nové socialistické ústavy přejmenovala na Československou socialistickou republiku, a město Horažďovice se stalo součástí okresu klatovského, jak je tomu i dnes.

právě s finanční stránkou.²²⁵ I z tohoto důvodu se kladl důraz na dopravu. Autobusová síť se nadále rozšiřovala a taktéž je třeba zmínit nově vzniklou železniční trať Plzeň – České Budějovice, jež funguje do současnosti.²²⁶

Ve městě tak musel vzniknout Okresní národní výbor. Prostory zámku, kam se uvažovalo ONV situovat, se jevily jako nedostačující. ONV se tak zřídil v budově tehdejšího senatoria na náměstí, ve kterém v dřívějších letech působily sestry. Budova na náměstí byla pronajata za roční poplatek necelých 32 000 Kčs. Do čela nastoupil Václav Klik,²²⁷ tajemníkem se stal Josef Herian ze Staňkova a dalšími důležitými personami výboru byli například J. Říha nebo K. Löwy. Finanční úřad se stal součástí ONV. Kvůli těmto změnám započal onen konec klášterní školy a vůbec působnost kláštera jako takového.²²⁸

V novém režimu bylo nutné, aby proběhlo sčítání lidu. Výsledné propočty ukázaly, že zde v této době žilo necelých 2900 obyvatel. Když se vezme v potaz fakt, že před začátkem druhé světové války město obývalo přes 3300 lidí, je k vidění jistý pokles. Ten byl zapříčiněn odchodem lidí do pohraničí roku 1938. Na základě onoho sčítání lidu je patrné, že z hlediska národnosti byla v Horažďovicích naprostá většina Čechů. Ve městě žilo pouze 25 Slováků a 13 Němců. Co se týče dalších národností, také zde měly zastoupení, byť velmi slabé – jednalo se o maďarské, ruské, rakouské a belgické jednotlivce.²²⁹

V roce 1949 se konal v Praze IX. sjezd komunistické strany, první sjezd po převzetí moci. Účastnilo se jej přes 2300 delegátů, kteří zastupovali více než 2 300 000 tehdejších členů KSČ. Ve funkci předsedy strany sjezd potvrdil Klementa Gottwalda, stejně jako generálního tajemníka, Rudolfa Slánského či předsedu Ústřední revizní komise, Josefa Štětka. Sjezd zvolil 97 členů a 32 náhradníků ÚV KSČ.²³⁰ Zároveň se jednalo o první sjezd poté, co se Komunistická strana Slovenska opětovně začlenila do celostátní KSČ jako její územní jednotka. V neposlední řadě sjezd vytyčil „generální linii výstavby socialismu“.²³¹

²²⁵ ŠIMON, s. 97.

²²⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²²⁷ V této funkci působil do roku 1951.

²²⁸ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²²⁹ ŠIMON, s. 97.

²³⁰ Kolektiv autorů, *Československé dějiny v datech*, Praha 1987, s. 501.

²³¹ MALÍŘ, Jirí, MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. 1938–2004*, Brno 2005, s. 125.

Tyto záležitosti se pochopitelně týkaly i Horažďovicka. Před IX. sjezdem se ještě v Horažďovicích konala v dubnu první okresní konference KSČ, kde se v duchu budování a výstavby socialismu hodnotila práce nově utvořeného okresu a zhodnocovalo se „vítězství pracujícího lidu“, a také to, jak jednotlivé závody plní své závazky.²³² K představě poslouží následující citace „z pera“ Václava Kliša: „*My můžeme dlouho a dlouho čerpat z velké studnice moudrosti a dále se učit z marxismu-leninismu. Máme díla velikého Stalina, my se musíme ještě více rozhodnout pro budovatelské úsilí v naší lidově demokratické republice. Nás k socialismu vede a dovede nejlepší žák Lenina a Stalina, náš velký, dělnický president, nejvěrnější syn naší strany, soudruh Klement Gottwald. V čele se s. Gottwaldem i na Horažďovicku socialismus vybudujeme.*“²³³

Budovatelské úsilí a s ním spojené nadšení se stalo jedním ze symbolů počátků komunistického režimu. Nicméně ono údajné nadšení bylo spíše iluzí a jakékoliv dělnické nespokojenosti se utajovaly a potlačovaly. I v Československu existovalo údernické hnutí, a sice kvůli výhodám z nich plynoucích – ať už se jednalo o lepší výdělek, spotřební zboží nebo více potravinových lístků. Proto každým rokem počet úderníků rapidně stoupal, až to vedlo k zákazu vydávání nových údernických knížek v roce 1951, o což se postarala Ústřední rada odborů. Nutno podotknout, že efektivita práce ve skutečnosti nedosahovala kvůli cílenému nadměrnému výkonu žádných kladných výsledků.²³⁴

Prvním takovým úderníkem při příležitosti IX. sjezdu se stal v horažďovickém okrese z národního podniku „Zedrev“ soudruh Alois Hrdlička. V rámci jakési socialistické soudržnosti dávali rolníci „své“ lidově demokratické republice určité obnosy svých hospodářských aktivit. Například rolník Stanislav Čekan, který hospodařil na více jak 3 ha, daroval přes 300 kg vepřového masa. Další soudružka Marie Němcová k IX. sjezdu zorganizovala soutěž mezi zemědělci v blízkých Střelských Hošticích, jíž se účastnilo 27 zemědělců. Na základě nespecifikované soutěže bylo darováno 3200 vajec a 216 litrů mléka.²³⁵

²³² Nejvíce závod Jitexu na 251,7 %, poté závod Českých cementáren na 161,3 %, ostatní závody něco málo přes 100 %

²³³ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Kliš*, TA 97.

²³⁴ Totalita.cz: 50. léta. Počáteční budovatelské nadšení – iluze a skutečnost. [online]. [cit. 2018–04–02]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/50/50_02_003.php.

²³⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Kliš*, TA 97.

Stranická propagační činnost byla v této době opravdovým motorem režimu. K 70. narozeninám Josifa Vissarionoviče Stalina²³⁶ se opět činili úderníci. Tentokrát Aloise Hrdličku, jenž vykonal 200 % výkonu, překonal Karel Jirásek se 266,6 % výkonu. V takových Českých cementárnách a vápenkách ve Velkých Hydčicích byl plán splněn na 166 %. Jaroslava Holíková v podniku „Jitex“ předvedla „špičkový výkon“ a skončila na 147,9 %. Při druhém výročí „vítězného února“ se slavnostně předávaly údernické knížky. V horažďovickém okrese se to týkalo 24 soudruhů.

Z hlediska tehdejšího vývoje dělal horažďovický okres vše pro to, aby rozvíjel údernické hnutí na široké základně a rovněž aby bylo splněno heslo IX. sjezdu: „Co komunista – to úderník!“ Horažďovická vápenka se snažila být tím nejlepším příkladem ohledně absence v práci zvláště v letních měsících. Zaměstnanci dokonce podepsali závazek, že splní první pětiletku, jež byla vyhlášena v roce 1949, do konce listopadu 1950.²³⁷ Tyto zdánlivé úspěchy měly potvrzovat to, že například takové stavebnictví zde bylo na vysoké úrovni. Ve vápenkách v Horažďovicích či Velkých Hydčicích se konal v listopadu 1949 tzv. vzorný týden údernických směn, což pochopitelně mělo potvrzovat splňování plánu. Také Závodní odborová skupina traťové stavební správy organizovala ve stejný týden kampaň k II. všeodborovému sjezdu údernické směny. Vše vedl přednosta Nechutný.

Na Horažďovicku se konaly i propagandistické soutěže jako například o nejlepšího česače chmele. Tuto soutěž vyhrála jistá M. Radová, jež načesala za hodinu přes 3,8 věrtelů oproti druhému místu, které mělo načesáno o věrtel méně. Radová obdržela částku 5000 Kčs a místní komunisté ji vyzdvihovali jako vzor pro ostatní.²³⁸

Na jaře vojenská horažďovická posádka žádala přidělení horažďovického zámku. Nakonec působila v severozápadní části, části pivovaru a celé sýpky, a to od července 1949. Dne 1. května došlo k velké manifestaci pracujících, na které promluvil soudruh Václavů. Téhož měsíce byl ve městě prováděn nábor učňů do hornictví, přihlásilo se 11 mladých mužů – z toho 4 ze středoškolského studia.²³⁹

²³⁶ Podle matriky a úředních listin z raného období Stalinova života se diktátor narodil v prosinci 1878. Později však tvrdil, že to bylo v prosinci 1879, a toto datum je dodnes místy oslavováno.

²³⁷ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

²³⁸ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Jihočeská pravda*, TA 9c.

²³⁹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

4.3 1950

Od počátku 50. let 20. století se humanistická podstata marxismu střetávala s každodenní politickou praxí a zacházením režimu s lidmi. Oficiálně měla „vládnout“ jednotná třída společnosti, tj. „vláda lidu“, skutečnost byla ale zcela odlišná. Stranický aparát řídil veškeré aspekty společenského života,²⁴⁰ a to i v horažďovickém okrese, ve kterém docházelo k dalším represím vůči živnostníkům. Ve městě bylo zrušeno téměř až na 30 obchodů, a to například zámečnictví Jaroslava Blatského, prodej hudebních nástrojů Františka Janoty či sklenářství Františka Hanzlíka.²⁴¹

MNV konečně otevřel mateřskou školu v březnu v budově obecné školy.²⁴² Pro rodiny bylo také důležité to, že se otevřela družina mládeže a školní jídelna. Na Zářechí, které se koncem roku spojilo s Horažďovicemi a hranici tvořila mlýnská stoka, se otevřela odborná škola rolnická, kterou navštěvovali žáci po skončení povinné základní školy zaměřující svoji budoucnost v oblasti zemědělství.²⁴³

V sále hotelu Modrá hvězda se 20. února slavilo 32. výročí vzniku Rudé armády. Symbolicky se této akce zúčastnila místní vojenská posádka.²⁴⁴ V červenci se konala další propagandistická záležitost v podobě slavnosti, jež byla spojena s výstavou budovatelské práce zemědělských a průmyslových podniků. O tuto událost občané projevíli velký zájem, což pak mohl MNV využít ve svůj prospěch, a proklamovat tak „úspěšnou práci pracujících“.

Vůbec v celé zemi docházelo ke změnám. Jedna z takových se týkala zdravotnictví, o které se starala a změny realizovala Okresní národní pojišťovna, která tohoto roku vybudovala v Horažďovicích potřebné zubní oddělení.

Další novinkou ve městě bylo vytvoření nové jednotné tělovýchovné organizace – sokolské závodní jednoty „Sport“, do které se začlenily všechny složky tělesné výchovy a odvětví sportu. Jednalo se o oddíly jako hokej, tenis, kopaná či odbíjená.²⁴⁵

²⁴⁰ ŠTRAIT, s. 156.

²⁴¹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁴² Do roku 1949 ve městě nebyla ani jedna mateřská škola. V tento rok začala fungovat pouze jedna místnost v klášterní škole, v roce 1955 byla v provozu již 4 oddělení. V roce 1967 byla otevřena druhá mateřská škola

²⁴³ ŠIMON, s. 98.

²⁴⁴ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁴⁵ ŠIMON, s. 98.

Tohoto roku byl také otevřen Městský dům pionýru a mládeže, který se stal svým zřízením jedním z prvních v celém kraji. Na začátku druhé poloviny 50. let byl umístěn do zámku. Komunističtí činitelé věděli, proč investují do mládeže. „*Náklady na předškolní, školní a mimoškolní zařízení jsou značné, ale nejsou vynakládány nadarmo; vrátí se v dobře připravených dětech a mládeži pro další rozkvět našeho socialistického státu.*“²⁴⁶

O rozvoj kulturního života, který byl pro stranu také velmi podstatný, se ve městě do roku 1951 staral jeden z nejstarších městských spolků, zmiňovaný pěvecký spolek Prácheň. Ten Horažďovice povznesl do řady oněch kulturních měst, které nevynechaly v tehdejší době jedinou příležitost vyzdvihnout v rámci národní a třídní uvědomělosti české písně. Zakladatel spolku Prácheň byl Josef Ševčík.²⁴⁷

V Horažďovicích se konaly časté divadelní hry na základě propagandy a budování režimu. V tomto roce do města přijelo písecké dělnické divadlo, aby zahrálo za slušné účasti divadelní hru na základě knihy Antonína Zápotockého, „Vstanou noví bojovníci“.²⁴⁸ V polovině dubna se konal koncert 50 lidových hudebníků, dále dorazili sušičtí studenti z tamnějšího gymnázia, aby zahráli hru „Hadrián z Římsů“, nebo dorazilo oblastní plzeňské divadlo s hrou „Lazebník sevillský“, která ale nebyla výdělečná, což vedlo k následku, že se oblastní divadla zvala v následujících rocích méně. I horažďovičtí ochotníci měli ve městě svůj prostor, přičemž se jim povedlo sehrát veselohru Josefa Štolby „Na letním bytě“ a návštěva nebyla podle záznamů malá.²⁴⁹

4.4 1951

Nejvýznamnější politickou záležitostí byly volby nového předsedy ONV. Místo Václava Klika si zvolili členi rady a pléna ONV Františka Holkupa formálně díky tomu,

²⁴⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

²⁴⁷ Otec profesora Otakara Ševčíka, jehož si město bude další roky každoročně připomínat. ŠIMON, s. 98.

²⁴⁸ Tato divadelní hra vychází z knihy, jež je věnovaná počátkům dělnického hnutí v českých zemích v druhé polovině 19. století. Je rámována životními osudy jednoho z jeho prvních organizátorů – Ladislava Zápotockého-Buděčského. Autor vypráví o založení a existenci prvního dělnického spolku v Zákolanech u Prahy (místo narození A. Zápotockého), o pronásledování organizátorů socialistického hnutí za strany státní moci. Autobiograficky laděné vyprávění vrcholí okamžikem prvních voleb v roce 1897, jichž se účastnili sociální demokraté a končí jejich vítězstvím.

²⁴⁹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

že „charakterové vlastnosti jmenovaného zajišťují, že důležitá a odpovědná funkce bude obsazena vhodnou osobou a proto jsou zárukou jejího výkonu.“²⁵⁰

Výroba jako taková se začátkem 50. let ve městě obměnila například v Západočeské likérce, kterou dříve vlastnili bratři Münzovi. V této době zastavila výrobu likérů a začala se zaměřovat pouze na výrobou octů.²⁵¹

Ve městě bylo důležité zajistit veterinární službu, již před koncem války řídil Státní veterinář okresního úřadu. Hlavní proces péče tehdy prováděli dva soukromí veterináři zajišťující především léčbu nemocných zvířat s tím, že preventivní a profylaktické činnosti se nedostávalo ve vážnější míře. Tato situace byla víceméně v platnosti do roku 1951. Ve městě pak nastalo více případů rozšíření nálezů, tudíž se vyžadovalo právě systematické prevence a profylaxe. V důsledku toho se stal rok 1951 pro veterinární činnost přelomovým, přičte-li se k tomu fakt, že bylo místní veterinářství tohoto roku znárodněno. Tím se postupně zvyšoval počet zaměstnanců. V průběhu 50. let zde pracovalo 6 lékařů a 4 technici. Roku 1960 se tato služba přiřadila pod ONV Klatovy.²⁵²

V tomto roce došlo k ukončení jedné velké tradice. Prácheň musel totiž své dlouholeté působení ve městě ukončit v lednu. Následně byl tento spolek převeden coby jakási nevýznamná složka do Osvětové besedy. Dále se konaly kulturní akce, které ovšem byly na počátku roku poměrně vzácné. Avizovat se sluší například operetu „Komedie o vějíři“ provedená opět oblastním divadlem z Plzně při nevelké účasti. Nicméně jejich další hra „30 stříbrných“ konečně zaznamela ve městě úspěch, který byl podložený výdělkem 1630 Kčs. Svaz žen a Sokol uspořádaly „Pochod míru“ – mládež do 17 let se staršími členy měla za úkol ujít 5 km a členi v rozmezí 18 až 30 let celých 10 km. Na konci roku se konala poměrně významná událost, výstava uměleckých fotografií rodáka, profesora K. Nováka. Výstava byla umístěna do muzejního sálu a veřejnost se o ni skutečně zajímala.

O sportovní činnosti a vůbec sport jako takový se MNV moc nestaral, čehož je stadion na Lipkách, který se měl kompletně přebudovat, avšak téměř s nulovým výsledkem, důkazem. Tělovýchovná organizace se ovšem alespoň rozrostla o další své

²⁵⁰ Inventare.cz: Vývoj ONV Horažďovice. [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-kt/soap-kt_ap0060_00294_onv-horazdovice.pdf.

²⁵¹ SIMON, s. 99.

²⁵² Tamtéž, s. 121.

složky, nicméně spousta členů byla v oddíle napsána jen formálně a reálně se do sportu nezapojovala.²⁵³

Doba byla skutečně velmi nejistá, a to v mnoha faktorech. V dubnu 1951 došlo k soudnímu řízení s Rudolfem Pejšem, u něhož se v lednu údajně našlo 14 nákladních aut nespécifikovaného zboží v hotovosti 70 000 Kčs. Pejšu soud odsoudil na 6 let do vězení, stejně jako jeho manželku, která si musela odsedět 2 roky. Dále byli povinni zaplatit pokutu 100 000 Kčs. Je více než patrné, že se tento případ odehrál v duchu vykonstruovaného procesu, k čemuž přispívá fakt, že Pejšovo podnik byl následně znárodněn.²⁵⁴

²⁵³ SOkA Klatovy, fond AM Horaždovice, *Horaždovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁵⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horaždovice, *KLIK*, TA 42.

5 OBDOBÍ OD ROKU 1952 DO 1955

5.1 1952

Již od konce druhé světové války nebyla v Československu ekonomická situace přívětivá. V průběhu 50. let 20. století se začínaly v ČSR ovšem ekonomické problémy projevovat naplno, a ty byly velmi citelné i v roce 1952. Vznikly na základě přílišného rozvoje těžkého průmyslu. Špatná ekonomická situace dostihla i většinu obyvatelstva, kterému místy chyběly i ty nejzákladnější potřeby.²⁵⁵

To byl zákonitě problém i Horažďovicka. Proto se kladl důraz na vyzdvihování věcí, které působily jako úspěch pouze zdánlivě, a stěžejním záležitostí se nevěnovala nadměrná pozornost. Přední komunističtí představitelé města například vypíchlí to, že se zdejšímu hospodářskému statku údajně podařilo splnit dodávky obilí o „celých“ 13 dnů dříve než předešlého roku. K tomu se nezapomělo konstatovat, že zdejší hospodářský statek byl začátkem 50. let nejlepší v kraji nebo že takoví traktoristé zaznamenávali úspěchy ve splňování plánu, a to na 118 % výkonu.²⁵⁶

Ve Zlatém Jelenovi se na konci listopadu konala týdenní výstava, jež měla název „Dopravní bezpečnost“. Byla samozřejmě primárně určena řidičům dopravních vozidel.²⁵⁷ Aby ona bezpečnost byla ve městě stabilněji zajištěna, rozšiřovaly se zdravotnické budovy. Vybuďovala se nová poliklinika, kam se začali soustřeďovat veškerí doktoři. K tomu se v tomto roce rozšířil sanitní park.²⁵⁸ Také se rozmohla iniciativa žen. Založily si totiž svoji organizaci, a sice výbor Československého svazu žen. Ten se stal další organizací horažďovické NF oficiálně pro větší zastoupení ve společenském životě.²⁵⁹

Horažďovické společenské žití si ale nadále vyžadovalo rozšiřování dopravních autobusových linek, neboť občanů, kteří nepracovali přímo ve městě, bylo požehnaně. Stejný problém se týkal lidí žijících mimo město. Ti svoje zaměstnání naopak zastávali v Horažďovicích, tudíž byla pro ně lépe zpřístupněná doprava stejně klíčová.²⁶⁰

²⁵⁵ ŠTRAIT, s. 156

²⁵⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42b.

²⁵⁷ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁵⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

²⁵⁹ ŠIMON, s. 99.

²⁶⁰ Jednalo se o linky: Horažďovice – Rabí – Sušice, Horažďovice – Velký Bor – Pačejov, Horažďovice – Zavlakov – Klatovy, Horažďovice – Štěpoklasy, Horažďovice – Střelské Hoštice – Strakonice, Horažďovice – Nečíchov a Horažďovice – Veřechov. SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

Možná aby lidé zapomněli na denodenní pracovní starosti a samozřejmě aby komunisté manipulativně podtrhávali své politické kroky, staly se oslavy nezbytnou součástí režimu. Oblíbenými byly dožínky ve Fučíkově parku, které byly spjaty s oslavou Sovětského svazu. Řečníkem a vůbec hlavní osobou této události se stal poslanec Národního shromáždění ČSR, Jaroslav Krofta,²⁶¹ jenž dorazil z Plzně. O zábavu se postarali pionýři, kteří tancovali a zpívali. Výnos akce činil až 12 000 Kčs. Dále se oslavovala Velká říjnová revoluce, v rámci které byl uspořádán mírový projev, který se konal 7. listopadu. Při této příležitosti se vyhlásily pracovní závazky závodů.

Byly to čtyři roky, co komunisté v Československé republice provedli převrat, a tak se ukázala opětovná příležitost oslavovat. Ve zdejší Okresní besedě v sokolovně se konala událost, kde zahrálo místní hudební učitelské kvarteto. Tímto zúčastnění vzpomněli na profesora Otakara Ševčíka, jenž by oslavil sté narozeniny. V březnu se konal na jeho počest koncert, který si nenechala ujít dvanáctičlenná skupina profesorů pražské a brněnské konzervatoře či jiných významných osobností. Profesor Norbert Kubát a Vladimír Šefl mluvili o Ševčíkově přínosu a jeho životě. Ivan Kavasciuk, kocertní mistr, hudebně představil Ševčíkovy skladby.²⁶²

Právě hudba hrála ve městě skutečně značnou roli. MNV proto zřídil roku 1952 hudební školu pro rozvoj nadaných žáků. Do této doby se mohli studenti hudebně vzdělávat pouze při soukromých hodinách, byť takových soukromých učitelů nebyl ve městě dostatek. K prvnímu zápisu do hudební školy se dostavilo až na 80 budoucích mladých studentů. Prvním ředitelem se stal Jan Krůta ze Slatiny, jenž sám byl výborným muzikantem a dlouhodobě působil v dechovém orchestru.²⁶³

Většinou jako každou zimu, tak i leden a únor roku 1952, se těšily plesům, které lidé měli ve velké oblibě,²⁶⁴ a i květen byl ve znamení různých společenských událostí. 1. máj se opět odehrál za mnohatisícové účasti, neboť při takových dnech přijížděla také „pracující třída“ z venkova. K sedmému výročí osvobození se 8. května konala přednáška, jež byla spojena se slavnostním koncertem smyčcového kvarteta. O tři dny později se uspořádal „Běh vítězství“, kterého se zúčastnili žáci od 13 let. 12. květen znamenal jakousi výjimku, neboť byla na pořadí přednáška MUDr. Jeria z Plzně, jež se

²⁶¹ Ve funkci poslance od roku 1951–1960. V této době působil jako děkan Pedagogické fakulty v Plzni.

²⁶² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁶² ŠIMON, s. 99.

²⁶³ ŠIMON, s. 99.

²⁶⁴ Od 200 do 500 lidí. SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

nevěnovala kultuře, nýbrž preventivnímu referování o infekční žloutence. Nabitý květnový program zakončilo Skupovo divadlo, které ve dnech 19. a 20. května zaplnilo celý sál. Lístek stál, na tehdejší dobu nelevných, 40 Kčs.²⁶⁵

5.2 1953

Tento rok znamenal pro režim první velkou zkoušku z mnoha hledisek. Stěžejním milníkem vůbec pro celý komunistický východní blok znamenala smrt Stalina.²⁶⁶ Počátkem 50. let se stal Stalin osobou, která měla zásadní vliv v celém východním bloku. V této době jej jako vůdce proletariátu světového významu respektovala i Čína.²⁶⁷ Smrt Stalina²⁶⁸ z 5. března 1953 je dodnes spojena s řadou nejasností. Vzpomínky svědků, nejbližších stalinových spolupracovníků, se od sebe značně liší.²⁶⁹ Každopádně jej obrazně řečeno zabil jeho vlastní systém a strach, kterým paralyzoval své okolí,²⁷⁰ neboť jeho osobní stráž měla výslovně zakázáno jej rušit v čas, kdy ještě existovala naděje na záchranu jeho života.²⁷¹

Několik dní nato zemřel první dělnický prezident Československé republiky, Klement Gottwald. Jeho smrt rovněž předurčila poněkud odlišné směřování budoucí politiky Československa, nicméně stěžejní byla právě smrt Stalina. Ačkoliv Gottwald byl obratný populista a manipulátor na domácí scéně, především musel být věrný Stalinovi. Dost možná i proto byl v posledních letech svého života notorickým alkoholikem.²⁷² Gottwald zemřel 14. března²⁷³ a jeho nabalzamované tělo se vystavilo v Národním památníku na Vítkově.²⁷⁴ Jako každé město i Horažďovice uctily svého

²⁶⁵ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁶⁶ BAUER, Jan, *Poslední hodiny velkých imperátorů*, Praha 2001, s. 19.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 127.

²⁶⁸ Jeho dcera Světlana popisovala Stalinovy poslední okamžiky slovy: „...*Jeho obličej měl úplně jinou, tmavou barvu... I rysy jeho tváře byly k nepoznání změněné... Agonie byla hrozná. Dusil se přímo před našima očima... Až teprve v poslední minutě najednou otevřel oči. Byl to strašný pohled – zpola šílený, zpola hněvivý a plný hrůzy ze smrti. A v tom... Najednou zvedl levou ruku, jako by někam ukazoval, nebo nám chtěl hrozit... Ale v příštím okamžiku jeho duše po tomto posledním vypětí opustila tělo.*“ BAUER, s. 126.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 107.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 124.

²⁷¹ Tamtéž, s. 119.

²⁷² Tamtéž, s. 132.

²⁷³ Tamtéž, s. 146.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 149.

dělnického prezidenta, a to uložením několika věnců na náměstí a uskutečněním smutečních projevů.²⁷⁵

Sovětské poradcí, kteří se v Československu pohybovali, začali pracovat i na ministerstvu financí. Požadovali odchod Československa z Mezinárodního měnového fondu a uskutečnění měnové reformy. Ta vešla v platnost 1. června, ovšem s tím, že občané do poslední chvíle o ničem nevěděli.²⁷⁶ Oficiální stanovisko vlády totiž možnost měnové reformy razantně popíralo.²⁷⁷ Sám prezident Zápotocký, kterému „přenechal“ zodpovědnost první tajemník ÚV KSČ, Antonín Novotný, lživě prohlásil, že se k ničem podobnému neschyluje.²⁷⁸ Po zřízení reformy si obelhaní občané mohli sumu do 300 Kčs vyměnit v kurzu 5:1, za kterou tedy inkasovali 60 Kčs. Kurz 50:1 se aplikoval při částce nad 300 Kčs.

Měnová reforma vyvolala první vážné protesty v režimu, a sice masivní stávky a demonstrace dělníků, které se například konaly i v blízkých Strakonících nebo Plzni, kde došlo k vyloženému povstání. Dělníci tam zcela ovládli město, aby proklamovali protirežimní postoj, a potvrdili tak, že se tvrdá totalita nelíbí ani „pracujícímu lidu“. V důsledku toho nastoupila tzv. politika silné ruky a KSČ v čele se Zápotockým provedla kritiku „kultu dělníka“.²⁷⁹ Tyto protesty potvrdily to, že dělníci ve skutečnosti vládnoucí třídou nebyli a reálnou moc drželi ve svých rukách vysocí funkcionáři KSČ.²⁸⁰

Přes mnoho negativních stránek nečekané měnové reformy, zde byla jedna z věcí, která byla pro budoucnost ekonomiky klíčová. Obyvatelé Československa se totiž „dočkali“ uvolnění prodeje výrobků,²⁸¹ jež fungovaly od druhé světové války na základě zmiňovaného lístkového systému.²⁸² Horažďovický peněžní ústav byl po této reformě již oficiálně přejmenován na „Státní spořitelnu“.²⁸³

²⁷⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁷⁶ JAKUBEC, Ivan, EFMERTOVÁ, Marcela, SZOBI, Pavel, ŠTEMBERK, Jan, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848–1992*, Praha 2008, s. 208.

²⁷⁷ Kolektiv autorů, *Naše měna je pevná. Plzeň a měnová reforma 1953*, Plzeň 2013, s. 3.

²⁷⁸ Ceskatelevize.cz: Muž z lidu – Antonín Zápotocký. [online]. [cit. 2018–04–11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510002-muz-z-lidu-antonin-zapotocky/>.

²⁷⁹ Zápotocký prohlásil: „Zde je boj a my se musíme všichni soustředit na to, abychom ten boj vyhráli. A jaké budou oběti, to nesmíme připustit. A že ten na druhé straně, který je také dělník, že bude zabit a podobně, no tak to, soudruzi, bychom žádnou bitvu nevyhráli.“ PETRÁŠ, Jiří, SVOBODA, Libor (eds.), *Osm let po válce. Rok 1953 v Československu*, České Budějovice 2014, s. 14.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Např. mýdlo, tuky, maso, máslo, mléko, cukr.

²⁸² ŠIMON, s. 99.

²⁸³ SOKA Klatovy, AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

Politické procesy, které se rozběhly v Československu v roce 1948, pokračovaly po procesu s Rudolfem Slánským a dalšími obviněnými z roku 1952. I v roce 1953 po smrti Gottwalda probíhaly vykonstruované kauzy, kterým přední členi strany nezabraňovali. Tím by totiž zcela zpochybnili stranické politické kroky a oficiální důvody, což by je zkompromitovalo. Následující rok tedy procesy nadále pokračovaly, jejich četnost však již povolna ubývala. K tomu je záhodno si dodat, že v Horažďovicích soud v září odsoudil zvěrolékaře Čestmíra Nováčka za ilegální činnost a rozmnožování mandelinky bramborové. Dostal celých 20 let vězení.²⁸⁴

V horažďovickém okrese nastala roku 1953 jedna z důležitých změn, a sice ve vrcholné funkci ONV. Františka Holkupa, jenž se šel školit přibližně na 6 měsíců na ministerstvo vnitra, nahradil v květnu František Voldřich. Ten si pak roku 1957 dokázal tuto funkci udržet.²⁸⁵

Tohoto roku také nastal poslední rok pětiletého plánu. Svůj plán předčasně podle tehdejších záznamů splnily podniky Jitex, Vápenka a Sport. I další jednotlivé obchodní zařízení jako třeba drogerie²⁸⁶ dokázaly překročit plán. Horažďovice zaznamenaly další úspěch v soutěži státních statků na regionální úrovni. Vyhrály první místo, čehož opět zdatně propagandisticky využívali.

To uměli velmi dobře i v kultuře. Již větší popularitě se těšilo oblastní plzeňské divadlo, které ve městě odehrálo například veselohru „Rozbitý džbán“ od Heinricha von Kleista. Tehdejší Oblastní spolek ČSČK ve městě rovněž pořádal jednotlivé přednášky. Na počátku roku se uskutečnila přednáška lékaře M. Břečky, který hovořil o vztahu matky a dítěte, což ovšem tehdy horažďovické občany příliš nelákalo. Dále ČSČK společně s Okresním ústavem národního zdraví uspořádal 8 zdravotnických přednášek. V září se konala pod záštitou Osvětové besedy čtyřhodinová přednáška na téma „atomová energie“.²⁸⁷

5.3 1954

V dalších letech po roce 1953 nastala na politické scéně změna v podobě „nového kurzu“ na příkaz z Moskvy. Vedení strany se snažilo o zvýšení špatné životní úrovně,

²⁸⁴ Prohlášena za imperialistický útok a komunisté obvinili Západ, že mandelinku na českém území uměle vysazuje z letadel nebo prostřednictvím diverzantů. Dostala označení imperialistický či americký brouk nebo také šestinohý vyslanec Wall Streetu. SOkA Klatovy, AM Horažďovice, *KLIK*, TA 42.

²⁸⁵ Inventare.cz: Vývoj ONV Horažďovice. [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-kt/soap-kt_ap0060_00294_onv-horazdovice.pdf.

²⁸⁶ Dříve zvaná jako chemodroga.

²⁸⁷ SOkA Klatovy, AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

což mělo být snadné z důvodu masového znárodnování a odčerpání životních úspor obyvatelstva z nedávné měnové reformy. Výsledek se ovšem nedostavoval a znamenal spíše pouhou neefektivitu, kterou se vyznačoval celý režim primárně na ekonomické úrovni. Komunisté se stále snažili o třídní pojetí jako takové, nicméně již ne s takovým zřetelem jako v minulých rocích. Režim měl především oficiálně více směřovat k dokončení cesty socialismu.²⁸⁸

Právě národní výbory měly sloužit jako prodloužená ruka centrálního řízení. Na základě třech zákonů o národních výborech z roku 1954²⁸⁹ se v Horažďovicích konaly v květnu volby, a to ve 35 volebních obvodech s volební účastí 99,7 %. Stále se ve městě objevovali tací, kteří s režimem v rámci voleb nesouhlasili. Tato tradiční, lokální základna se však formálně zmenšovala. Čtyři pětiny občanů starších 18 let hlasovaly pro navrženou kandidátku²⁹⁰ s tím, že obyvatelstvo se zvýšilo na přesných 3238 obyvatel.²⁹¹ Ještě ve 30. letech bylo ve městě 32 volebních obvodů, nicméně vzhledem k přibývajícimu počtu Československé lidové armády, se obvody musely zvýšit na uvedený počet.²⁹² Předsedou MNV se stal Václav Panuška.

Lidé ovšem pochopitelně nemohli řešit jen politiku, ale pro ně často závažnější věci. V Horažďovicích totiž například 8. července propukly záplavy.²⁹³ Mimochodem je pozoruhodné, že před 100 lety na den přesně byla ve městě podobná situace. V roce 1954 se ale jednalo o ještě větší přírodní katastrofu. Voda stoupla na celých 210 cm a pobřežní ulice musely být kompletně vyklizeny.²⁹⁴ To se týkalo rovněž obyvatel Zářečí, které evakovali hasiči a vojáci. Ani tento pomocný zásah však nezabránil tomu, že se utopilo jedno dítě a vznikly také enormní škody na majetku.²⁹⁵ Potopy dále vedly k odstranění továrenských odpadů ve škrobárně, které se spouštěly do řeky, a také ke zřízení tzv. biologických rybníků.

²⁸⁸ Antonín Novotný si cestu k socialismu vytyčil jako svoje životní poslání, které si „splnil“ roku 1960, kdy prohlásil, že Československo konečně dosáhlo socialismu. To pak zpečetil novou ústavou a změnou názvu republiky. PETRÁŠ, SVOBODA, s. 15.

²⁸⁹ V těchto zákonech byly národní výbory definovány jako orgány státní moci a správy pracujícího lidu, jejichž úkolem je řídit hospodářskou a kulturní výstavbu ve svých obvodech.

²⁹⁰ Inventare.cz: Vývoj ONV Horažďovice. [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-kt/soap-kt_ap0060_00294_onv-horazdovice.pdf.

²⁹¹ ŠIMON, s. 99.

²⁹² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁹³ ŠIMON, s. 99–100.

²⁹⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁹⁵ ŠIMON, s. 100.

Nehledě na tuto přírodní katastrofu se ve městě uskutečnily jisté novinky. Docházelo například k rozšiřování družstev. Takové západočeské truhlářské družstvo ustanovilo do Horažďovic svoje tři provozovny, krejčovské družstvo zase svůj podnik rozšířilo v počtu pracovníků – z původních 14 zde pracovalo až na přibližných 50 jedinců. Také se poprvé snížily maloobchodní ceny.²⁹⁶

Bylo již několikrát avizováno, že kultura ve městě měla své opodstatněné místo, a to i v oblasti publikační. Od komunistického převratu fungovala cenzura jako velmi důležitá složka řízení KSČ především ohledně hromadných sdělovacích prostředků, osvěty a obecně kultury.²⁹⁷ Horažďovická městská knihovna čítala na přibližných 7000 knih,²⁹⁸ které ovšem před tím Lektorská rada ÚV KSČ posuzovala a pak v tomto případě schválila. Ty „závadné“ ale následně rada odstranila nebo rovnou zničila. Za celou dobu likvidace výtisků komunisty se číslo zničených knih v rámci republiky pohybuje na 27,5 milionů kusů.²⁹⁹

Jako obvykle se v lednu pořádaly pravidelné plesy. Nezvyklé bylo ovšem uskutečnění „Plesu horníků“, který se konal 9. ledna. Je pravděpodobné, že byl spojený s průzkumem půdy, ale především hledáním uranové rudy, kvůli čemuž bylo do města posláno několik nových horníků.

Dále se v květnu uskutečňovaly přednášky, a sice například na téma „Vojenské vpády do Horažďovic od dob nejstarších“. I ČSČK organizoval další přednášky a výstavy. Nutno zmínit propagandistickou výstavu „Ve službách míru a zdraví“. V listopadu, také nazvaném „měsícem československo-sovětského přátelství“, byl na náměstí na programu proslov a referát soudruha Lindauera. Nato koncertoval plzeňský soubor v sokolovně. O tři dny později 8. listopadu přijel do města pětaticetičlenný Vojenský soubor z Prahy, který se postaral o další večer plný hudby a tance. Dále soudruh Kaplánek referoval o SSSR, a sice na téma „Co jsem viděl v Sovětském svazu“. Ke konci měsíce se uskutečnil koncert soustředěný na heslo „Láska v písních národů“.

Tohoto roku docházelo pochopitelně také ke všednějším záležitostem. Strana se snažila investovat do budoucnosti, resp. do mládeže. V pionýrském domě se tak zvýšil

²⁹⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁹⁷ KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*, Praha 1994, s. 12.

²⁹⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

²⁹⁹ KAPLAN, TOMÁŠEK, s. 15.

příděl obědů³⁰⁰ a celkově se kladl důraz na vydatnější výživu. Také se v červnu konal den dětí a na Lipkách se kvůli těmto oslavám postavila pro děti spousta atrakcí. Na to se o několik dní později uspořádala Spartakiáda školní mládeže, při níž účinkovalo přibližně 1000 dětí z města a okolí a která předcházela té hlavní z roku 1955.³⁰¹

5.4 1955

Dá se snad říci, že rok 1955 se může pro Horažďovice označit jako „rok oslav“. Bylo to totiž již 10 let, co sovětská a americká armáda osvobodily naši vlast. Proto se v květnu uspořádala slavnost v sokolovně, kde si vzal slovo J. Čadek z ONV. Při této příležitosti byly vyznamenány tři obce okresu – Blišanovy, Břežany a nechyběly také Horažďovice. Téhož měsíce se slavila podobná záležitost v režimním duchu. Jednalo se již o 34. výročí založení komunistické strany³⁰² prostřednictvím slavnostního shromáždění, na kterém pronesl projev opět Čadek. Poté došlo k promítání filmu „Vstanou noví bojovníci“.³⁰³ Jako součást májových oslav se začal pořádat motokrosový „Prácheňský okruh“, který byl rozšířen motocykly do 350 ccm.³⁰⁴ Z horažďovických závodníků závodili K. Vaněk a J. Vlček.

Tyto oslavy spolu z podstaty souvisely. Na pražském Václavském náměstí promluvil na 1. máje Antonín Novotný, jemuž naslouchal prezident Zápotocký. *„Oslavujeme desáté výročí naší lidové demokratické republiky a vzpomínáme desátého výročí osvobození naší vlasti nepřemožitelnou sovětskou armádou, kdy právě v naší zemi sovětská vojska přinesla našemu lidu vytouženou svobodu.“*³⁰⁵

Tomuto druhu oslav v Horažďovicích však předešla další přírodní nesnáze v podobě povodně. V lednu postihl Horažďovice tuhý mráz, který zapříčinil metrovou vrstvu ledu. Další ničivá povodeň vznikla následkem rychlého tání ledu, přičemž velká voda vynesla ještě neroztálené velké kusy ledu na břeh, na Lipkách dokonce do výše jednoho metru.³⁰⁶ To mělo za následek prolomení ohradního zdiva a panenské

³⁰⁰ V této době se jednalo o 270 obědů.

³⁰¹ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁰² Ustavující sjezd se konal 14.–16. května roku 1921 v Karlíně. KSČ vznikla odštěpením větší části od ČSDSD (Československé sociálně demokratické strany dělnické).

³⁰³ Film z roku 1950 natočil Jiří Weiss. Je založený na zmiňované knize od Antonína Zápotockého.

³⁰⁴ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b

³⁰⁵ Ceskatelevize.cz: Těžkosti Antonína Novotného. [online]. [cit. 2018–04–12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510003-tezkosti-antonina-novotneho/>.

³⁰⁶ ŠIMON, s. 100.

zahrady.³⁰⁷ Led roztál již 13. ledna, ale velké kusy ledu jako pozůstatek tuhého mrazu ještě nějaký čas zůstaly. V ten samý měsíc došlo k vichřici, jež schodila plechovou krytinu z věže kostela. Při následujících opravách nechal MNV otevřít věžní kopuli, ve které se pak v dalších letech nacházely středověké spisy, dokumenty a listiny města. K tomu všemu byla i řeka velmi znečištěná. Proto se uskutečňovaly pokusy o očištění vody, nicméně prostřednictvím odpadních vod ze škrobárny docházelo k odpornému zápachu, který vznikal hnitím organických látek.³⁰⁸

Pro udržování a stabilizování režimu bylo podstatné vyrovnávat třeba takovéto nešťastné záležitosti těmi pozitivnějšími. Jak již bylo avizováno, významným mezníkem a vlastně symbolem pro komunistický režim byla spartakiáda z roku 1955, která se stala vůbec první celostátní a navázala tak na předválečné všesokolské slety.³⁰⁹ Výzvu k uspořádání první celostátní spartakiády vznesl v prohlášení pro Rudé právo Zápotocký,³¹⁰ sám sportovec „tělem a duší“,³¹¹ jenž chtěl, aby předčila v minulosti pořádané slety, a to především důkladnou přípravou. Ta ovšem byla zpočátku poměrně neúspěšná kvůli nedostatku cvičebních prostor nebo nízkou pohybovou kvalitou cvičenců.

Hlavní událost proběhla na Strahově,³¹² trvala 9 dní a vystoupilo na ní přes 550 000 cvičenců, k nimž přihlíželo okolo 1 800 000 diváků. Mládež prokazovala v Praze své dovednosti od 23. do 26. června. Od 1. do 5. července byly pak na pořadí hlavní dny spartakiády, které patřily dospělým cvičencům z řad lidu s tím, že se 4. července ukázal Svaz pro spolupráci s armádou,³¹³ a nakonec nastal o den později tzv. mohutný den armády.³¹⁴

V Horažďovicích byla spartakiáda naplánována na 22. května³¹⁵ a již před vypuknutím se na ni připravovala především mládež. Šlo o stovky cvičenců, z čehož se žáci školou povinní sestavili do celkového počtu 1270 jedinců. Spartakiády se účastnili i

³⁰⁷ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁰⁸ ŠIMON, s. 100.

³⁰⁹ Také na první dělnickou spartakiádu, kterou pořádala levicová Federace dělnických tělovýchovných jednot roku 1921 na pražských Maninách.

³¹⁰ KLAUSNEROVÁ, Zuzana, *Československá spartakiáda 1985*, Diplomová práce, Plzeň 1986, s. 14.

³¹¹ Ceskatelevize.cz: Muž z lidu – Antonín Zápotocký. [online]. [cit. 2018–04–11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510002-muz-z-lidu-antonin-zapotocky/>.

³¹² Postaven roku 1926 pro všesokolské slety. Tehdy Stadion Masarykův. Dle některých zdrojů největší na světě svou rozlohou. Od roku 2003 je na seznamu kulturních památek.

³¹³ Nebo také „Svazarm“ – československá branná organizace ustavená 4. listopadu 1951 po vzoru sovětského DOSAAF.

³¹⁴ KLAUSNEROVÁ, s. 14.

³¹⁵ ŠIMON, s. 100.

příslušníci Sokola,³¹⁶ děti, které vyšly základní školu,³¹⁷ a také vojáci. Za nevlídného počasí, kdy dokonce sněžilo, se přišlo na spartakiádu podívat asi 2000 diváků.

Co se týče dalších obvyklých kulturních akcí, rok 1955 jich nabídl hned několik. Koncem září se například konaly ve městě dvě operety – „Země úsměvů“ a „Dům u tří děvčátek“. Hlavní roli zastal známý zpěvák Jára Pospíšil, což mělo za následek bohatší publikum. V říjnu ochotnický kroužek představil známé hry „Mozart a Salieri“ a „Don Juan“, které se povedly, a diváci byli podle všeho spokojeni. Zajímavostí je, že se hrálo poprvé bez nápovědy. Nakonec stojí za zmínku Smetanův večer z konce listopadu, kdy se hovořilo z úst správce muzea Němce o Smetanově vztahu k Horažďovicím, a následovaly pochopitelně i ukázky ze skladatelových oper. V dubnu se uskutečnil koncert kvůli již tradiční památce Ševčíka. Do města kvůli tomu dorazil koncertní mistr Národního divadla v Praze, Antonín Müller, a pianista Jan Köhler. Všemuh přihlíželo nadmíru slušných 4000 pozorovatelů.

Také se uspořádala přednáška, jež měla spojitost s Aloisem Jiráskem.³¹⁸ Jeho tvorbu režim vůbec velmi vyzdvihovával a samozřejmě užíval jako prostředek k propagandě. Paradoxem je fakt, že Alois Jirásek byl v minulosti členem sociálních demokratů. V Lánech sepsal v této době již zesnulý prezident Gottwald slova, jež měla charakterizovat Jiráskův přínos způsobem spíše politického, podněcovatelského charakteru. Gottwald je použil ke stému výročí spisovatelovo narození a tento dopis adresoval účastníkům slavnostního večera do Národního divadla dne 22. srpna 1951. „...*Jiráskovo dílo zní dnes mocným hlasem pro svobodu a nezávislost naší země, pro budování lepšího života našeho lidu, pro světový mír a bratrské soužití národů a zní neméně mocně proti všem nepřátelům naší vlasti a naší pokojné výstavby, proti podněcovatelům nových křížáckých válek i proti domácím panským zrádcům, kteří by chtěli v cizích službách opět zatopit krví naši zemi a nastolit v ní vládu nového temna. Starejme se proto nadále, aby náš lid čerpal z velikého a krásného Jiráskova díla sílu, odvahu a bojovnost ve své práci na výstavbě socialismu v naší vlasti i ve světovém zápasu na udržení míru, který vede naše husitská země po boku všech pokrokových sil světa a pod vedením velikého Sovětského svazu.*“³¹⁹

³¹⁶ Šlo o 54 členů.

³¹⁷ Šlo o 150 jedinců.

³¹⁸ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³¹⁹ GOTTWALD, Klement, *Klement Gottwald o Jiráskovi*, Praha 1951, s. 17–18.

Bylo to poprvé, kdy docházelo k náznakům slábnutí toho nejsilnějšího „zrnka“ totality. V květnu byla na pořadí přednáška o díle Boženy Němcové. Také se konala, ne zcela podle regulí komunistického režimu, přednáška faráře K. Pechatého. Ta byla o Karlu Klostermannovi a jeho dílu, na níž si ale našlo cestu pouhých 30 posluchačů. Na jaře se uskutečnila další zajímavá přednáška – ohledně zemědělství. Účastnili se jí hlavně bývalí maloročníci, neboť právě pro ně byla zrealizována primárně. Zde zemědělci poprvé veřejně vyjádřili nesouhlas ohledně kolektivizace.³²⁰

³²⁰ SOkA Klatovy, fond AM Horaždovice, *Horaždovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

6 ODDĚLENÉ KAPITOLY

6.1 PRŮMYSLOVÉ PODNIKY

Hospodářské zkušenosti z posledního desetiletí vedly po druhé světové válce k obecnému názoru pro zavedení plánované ekonomiky a částečného znárodnění. Především KSČ se po volbách roku 1946 snažila o zrychlení celého procesu.³²¹ V roce 1947 pracovalo ve znárodněných podnicích na tři pětiny celkového počtu zaměstnanců v průmyslu. Národní shromáždění v říjnu 1946 schválilo dvouletý plán,³²² jehož cílem bylo vrátit se na předválečnou průmyslovou produkci. Po únoru 1948 komunistická strana hospodářství značně zcentralizovala. Prakticky ihned po převratu vydala vláda znárodnovací zákony, jež se týkaly všech podniků nad 50 zaměstnanců a také zahraničních obchodů. To zaručovala „Ústava 9. května“, nicméně již na konci roku 1948 v soukromém sektoru, který měl být formálně zachován, pracovalo necelých 5 % obyvatel.³²³

Na přelomu 40. a 50. let 20. století mělo své místo v horažďovickém okrese celkem 15 závodů,³²⁴ ve kterých bylo zaměstnáno přes 700 lidí. Byly to závody spíše drobnější kapacity – šlo o lomy, vápenku, pletárnu, škrobárnu s lihovarem, dřevoprůmysl, octárnu nebo stavební průmysl. Aby okres více zprůmysloval, bylo třeba se soustředit více na textilní průmysl. Dále zde byl potenciál ovocnářství, tudíž se plánovalo zřídit novou marmeládovnu a moštárnu, čímž by se dalo zaměstnat dalších 600 lidí.

Závodem, kde se soustředila v Horažďovicích po válce největší výroba, byl „Sport, s. p.“ Výroba byla zpočátku zaměřena primárně na ruční vozíky a zemědělské potřeby. Dlouhá léta před nástupem nového režimu vlastnili závod živnostníci Otto a Gustav Bublíkovi. V roce 1948 byl znárodněn i tento podnik. Ono brzké znárodnění potkalo podnik právě kvůli počtu zaměstnanců, neboť zde pracovalo 60 lidí.³²⁵ Následně byl včleněn pod „n. p. Solo Sušice“, dále v rozmezí let 1949 až 1950 do „n. p. Zadrev Olomouc“³²⁶ a v červenci do „n. p. Sport Praha“.

V této době se započalo v závodě s výrobou lepených lyží. Dále se pokračovalo především saněmi a hokejkami, dále ručními vozíky, zařízením pro dětská hřiště nebo nejrůznějšími násadami. V roce 1950 se počet zaměstnanců zpětinasobil, v podniku tedy

³²¹ Hranice znárodnění podniku činila 500 zaměstnanců. Šlo především o doly, elektrárny, zbrojovky, hutě.

³²² Č. 192/1946 Sb., tzv. Budovatelský program.

³²³ JAKUBEC, EFMERTOVÁ, SZOBI, ŠTEMBERK, s. 200–202.

³²⁴ 13 národních podniků, 1 družstevní, 1 soukromý.

³²⁵ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

³²⁶ ŠIMON, s. 100.

pracovalo až 300 zaměstnanců.³²⁷ V říjnu 1951 nastoupil do závodu Václav Šelmát na pozici vedoucí. V druhé polovině 50. let pak z objektu „Nové hospody“ vznikla zámečnická dílna, dále potřebné kanceláře pro závod a závodní jídelna. Roku 1955 se v závodu přistoupilo k zavádění poloautomatických strojů, přičemž první takový soustruh byl zaveden do provozu o rok později.³²⁸ Výrobky závodu, primárně hokejové hole a saně, se staly v 50. letech atraktivní pro další země, docházelo k exportním dodávkám do Evropy a také severní Ameriky. Ročně se jednalo až o 900 000 hokejek a 40 000 saní.³²⁹ Toto prosazení na zahraniční trh znamenalo pro samotné Horažďovice minimálně ze sportovního hlediska nespornou prestiž.

Dalším historicky velmi známým podnikem v Horažďovicích je závod „Jitex“, kde se provozovala pletařina již za první republiky, od roku 1928. Zaměstnavatelem byl soukromník Josef Měřička, jenž zde zaměstnával od 60 do 150 žen, které zde vyráběly plavky nebo svetry. Rok 1938 se stal osudovým v negativním slova smyslu, neboť všechny zaměstnankyně v důsledku kritické doby dostaly výpověď. V červnu 1949 zdejší budovy Jitexu,³³⁰ které do té doby spadaly pod „n. p. Jitex“ v Písku, převzal „n. p. Tosta Aš“. Závod se soustředil především na instalaci pletacích a šicích strojů. Členská základna byla vysoká, jen na přelomu 40. a 50. let zde pracovalo až na 150 zaměstnanců,³³¹ kteří vyráběli 6000 kusů pánského bavlněného prádla za den. Na konci roku 1952 se počet zaměstnanců opět zvýšil, a to na 250. Ti vyráběli potištěné trikotýnové prádlo pro ženy, k tomu také košile určené pro muže.

Za doby normalizace vznikla k pětadvacetiletému oslavování národního podniku jakási příručka, která přibližuje 50. léta s nesporným režimním pohledem. *„Z nouze se prováděly nevídané zásahy do výroby, které vyvolávaly zděšení renomovaných pletářských techniků – a kupodivu většinou se dařily. Byl to nevyhnutelný kvas velikého díla i jeho tvůrců. Lidé se učili řídit, pohybovat se ve zcela jiných vztazích období zostřeného třídního boje, zkušenosti s řízením národního hospodářství nabývaly také ústřední orgány. Bylo to období naplněné spoustou starostí, ale jiskřilo opravdovým nadšením z náročné tvůrčí práce, bohatství nových technologických znalostí se ochotně zespolečňovalo, cenné zkušenosti srkával pod pokličkou jenom málokdo. A tak první*

³²⁷ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, Václav Klik, TA 97.

³²⁸ ŠIMON, s. 101.

³²⁹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, Václav Klik, TA 97.

³³⁰ ŠIMON, s. 101–102.

³³¹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, Václav Klik, TA 97.

československou pětiletku Jitex splnil právě na Štědrý den 1953. U výrobce spotřebního zboží to bylo nemálo symbolické.³³²

V dalších letech se přeci jen zlepšila oblast sociální, například v ženské otázce, přičemž ženy mohly dělat i na zkrácenou pracovní dobu. To se ovšem týkalo spíše až 60. let. 20. století.³³³ Za doby normalizace se počet zaměstnanců ztrojnásobil, závodu byl udělen titul „Závod socialistické práce“. Za porovnání stojí statistika, že v roce 1948 byla hrubá výroba 1,5 milionů Kčs, zatímco v 70. letech vzrostla na 95,2 milionů Kčs.³³⁴

Okolí Horažďovic je proslulé svou vápenickou tradicí. Vápenka v Horažďovicích vznikla v roce 1920 díky Jaroslavu Chvojovi. Nicméně vápno zde nebylo tak kvalitní jako třeba ve vápenkách v Hejné, Žichovicích, Velkých Hydčicích či Sušici. Především z tohoto důvodu se zde závod tolik nerozvinul. Za války se provoz zastavil, leč po konci konfliktu se uvedl opět v činnost. Od roku 1947 do 1953 zde musely pracovat trestanecké oddíly. Na začátku března 1948 horažďovická vápenka podstoupila znárodnění a zřídila se zde drtírna s dílnou, administrativní budovou, kuchyní a sociálním zařízením. V roce 1954 se kruhová pec přestavila na čtyřřádkovou z původně třířádkové. V roce 1970 se zde ukončila výroba kvůli nedostatku surovinových zdrojů. Zaměstnání v lomech a vápenkách se stalo četnou obživou nejen obyvatel Horažďovicka, ale i Sušicka.³³⁵

Potřebnou těžbu vápence měl tedy na starosti i výše zmíněný lom v Hejné. Eduard Šimon tehdejší komplexní výrobu a tamější průmyslový sortiment popisuje slovy: „*Po předběžném zpracování je surovina dopravována lanopásem do závodu a jednotlivé provozy ji zhodnocují v konečné výrobky. Lanopás, automatikou řízené šachtové pece, jednotlivé provozy ovládané na dálku z velínů, výroba omítkových směsí s programovatelným automatem, paletizace, průmyslová televize, výpočetní technika. To jsou některé pojmy, které technicky charakterizují současnou vápenku. Hydrát první jakosti, mletý vápenec a vápno ke hnojení, po kterém volají zemědělci i lesní hospodářství, výběr vápencových drtí, barevná i hrubostní škála omítek, to je sortiment základních výrobků.*“³³⁶

³³² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Jitex Písek*, TA 17b.

³³³ ŠIMON, s. 102.

³³⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

³³⁵ Kolektiv autorů, *Nerostné bohatství Horažďovicka*, Horažďovice 2006, s. 24–25.

³³⁶ ŠIMON, s. 103.

Tato lokalitika západních, potažmo jihozápadních Čech byla v tomto průmyslovém odvětví v avizovaném období skutečně významná. Tradice výroby vápna ve zdejší oblasti, která sahala svým užitekem až za hranice našich historických zemí, je zde více než staletá.³³⁷

V Horažďovicích má své místo v průmyslové historii i tamní škrobárna, která svůj provoz zahájila na konci 19. století za značného přispění Jindřicha Buby. V průběhu druhé světové války zde byly zpracovávány jen vadné a odpadové brambory. Provoz se dále soustředil na výrobu mouky a následně chleba, nicméně kvůli nucenému zpracovávání nekvalitních surovin se škrobárna na konci války kriticky zadlužila a hospodářská rovnováha družstva se kompletně rozvrátila. V červnu 1945 přešel podnik pod národní správu a za další rok byl pronajat Josefu Smeykalovi, který měl provést rekonstrukci. Po roce 1948 došlo k definitivnímu znárodnění podniku. Plánovanou rekonstrukci dokončil „n. p. Amylon Praha“, do kterého horažďovická škrobárna od té doby patřila. Výroba škrobu se zintenzivnila, tudíž bylo nutné vyřešit likvidaci odpadních vod, což se dořešilo až v druhé polovině 50. let.

Roku 1954 byl ve městě založen podnik „Prefa“, který se soustředil na výrobu prefabrikátů.³³⁸ O rok později se ve městě zřídila po Jitexu další pletárna a pro značný zájem se dále rozšiřovala přístavbou nových provozoven a vybavovala novými pletacími stroji.³³⁹

6.2 ZEMĚDĚLSTVÍ

Po únorovém převratu komunisté provedli pozemkovou reformu,³⁴⁰ na jejímž základě došlo k zabrání půdy nad 50 ha. Veškeré revize reformy měly skončit začátkem července. Vlastník byl povinen sepsat soupis svého majetku do 45 dnů. Pokud-li by lhůtu nedodržel, hrozilo mu půlroční vězení nebo pokuta 50 000 Kčs. Náhrada se měla uskutečnit prostřednictvím dodatečně vydaných předpisů,³⁴¹ nicméně k žádnému výkupu nedošlo.³⁴²

³³⁷ *Nerostné bohatství Horažďovicka*, s. 24–25.

³³⁸ ŠIMON, s. 104–105.

³³⁹ Tamtéž, s. 108.

³⁴⁰ *č. 46/1948 Sb.*

³⁴¹ Řídila se podle zákona *č. 192/1949 Sb.*

³⁴² Pkmodely.estranky.cz: Zemědělství a pozemková reforma ČSR 1945–1948. [online]. [cit. 2018–02–21]. Dostupné z: <http://www.pkmodely.estranky.cz/clanky/referaty-a-recenze--i-s-ww2-tematikou-/zemedelstvi-a-pozemkova-reforma-csr-1945---1948.html>.

Komunistický režim je z hlediska zemědělství úzce spojen s násilnou kolektivizací, jež byla hlavní součástí vývoje zemědělství jako takového po únoru 1948. Tento přechod z malovýroby na systém jednotných zemědělských družstev a státních statků dodnes připomíná destruktivní proces ve vývoji venkova. Tyto změny se začaly aplikovat po IX. sjezdu KSČ v květnu 1949³⁴³ s tím, že byly přijaty již v únoru téhož roku.³⁴⁴ Paradoxní je skutečnost, že sami komunisté v roce 1946 před volbami tento krok zásadně odmítli. V rozmezí let 1949–1953 se v hojném měřítku v rámci celé republiky zakládala JZD. Pracovníkům však chyběla nejen motivace, ale i zdatná zemědělská technika či vozové parky. Následně došlo i k úplné eliminaci malých a středních rolníků.³⁴⁵

Rok 1948 znamenal pro horažďovické zemědělství příznivější podmínky, než jak tomu bylo v roce 1947, kdy nastalo ono enormní sucho. Některé obce ovšem nesplňovaly dávkové povinnosti, což se kriticky řešilo na MNV. V roce 1949 se hospodářství moc nedařilo. I přes pravidelný postřik brambor se na polích rozšiřovala mandelinka bramborová, která značně snižovala výnosy.³⁴⁶

Zdejší komunističtí funkcionáři si kladli za cíl zřídit státní statek, což se uskutečnilo hned v roce 1948. Přeměnit zemědělskou malovýrobu v moderní velkovýrobu bylo naprosto klíčové. Podmínky nebyly však ideální. Bylo nutné postavit nové kapacitní stáje, posklizňové linky, scelit kompletní zemědělskou půdu a v rostlinné a živočišné výrobě začít užívat mechanizaci modernějšího charakteru. Velkovýrobní závody potřebovaly výkonná, perspektivní, zdravá osiva a sádě.

Půdní fond Semenařského státního statku vycházel z bývalého panství hrabat Kinských, dále se do něj včlenily velkostatek Naxerů, klášterní půdy či řady dalších pozemků menších zemědělců. Ve městě vzniklo oddělení státního statku Lnáře, a to s jednotlivými dvory – za zmínku stojí například Kalenice, Kratice či Střelské Hoštice. V následujících letech se Semenařský statek rozrostl o další statky. Po zrušení ONV v roce 1960 se pak utvořil samostatný státní statek v rámci národního podniku.³⁴⁷

Na přelomu 40. a 50. let se ONV snažil o zvýšení úrovně zemědělství na vesnicích. Přechod na JZD byl ovšem velmi problematický. Jednotný svaz českých zemědělců, masová zemědělská organizace, měl jednotlivá sdružení ve všech obcích okresu. Za rok

³⁴³ ROKOSKÝ, Jaroslav, SVOBODA Libor (eds.), *Kolektivizace v Československu*, Praha 2013, s. 140.

³⁴⁴ Zákon o jednotných zemědělských družstev. č. 69/1949 Sb.

³⁴⁵ JAKUBEC, EFMERTOVÁ, SZOBI, ŠTEMBERK, s. 205.

³⁴⁶ SOKA Klatovy, fond AM Horaždovice, *Václav Klik*, TA 97.

³⁴⁷ ŠIMON, s. 117–118.

1949 proběho přes 400 členských schůzí, nicméně zdejší nejvyšší komunističtí činitelé nebyli vždy spokojeni, a to ani s okresním výborem JSČZ, který mimochodem pořádal za rok 13 schůzí. Spokojenost nepanovala ani s takovým Zářečí, které stále nesplňovalo úkoly především v přesvědčování drobných a středních rolníků o nutnosti přechodu k novým formám zemědělství.

Problém byl také v nedostatku funkcionářů, kteří by byli schopni referovat na schůzích a celkově aktivně pracovat. Proto došlo k rozsáhlé reorganizaci. Komunističtí představitelé se snažili obměňovat jednotlivé předsedy JSČZ za zkušené drobné a střední rolníky, kteří byli s novou formou zemědělství stále v rozporu. Z idealistického hlediska bylo tedy podstatné takové rolníky vyškolit, aby smýšleli politicky správně. To se týkalo až 65 budoucích předsedů, kteří podstoupili čtyřdenní kurzy. Dále se školili agronomové, kteří se na pozicích ovšem také často měnili z důvodu nepozornosti na politickou důvěryhodnost při výběru jednotlivců.

O propagačních praktikách celkového režimu v otázce zemědělství a plnění příkazů z IX. sjezdu je možnost se přesvědčit v následující citaci člena strany, Václava Klika: *„Ano, my musíme splnit příkaz IX. sjezdu, splnit čtvrtý bod projevu soudruha Klementa Gottwalda. Neboť nebude u nás socialismu bez vybudování socialismu i na vesnici. A nebude na vesnici socialismu bez přechodu k novým, vyšším formám zemědělské výroby, k družstevní společné práci v živočišné i rostlinné výrobě. To musíme mít stále na paměti, to nechť je pro nás každodenním neměnným příkazem. IX. sjezd a poslední zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa musí být pro nás trvalým signálem: vybudovat na každé vesnici nový spravedlivý, šťastný život, nový řád – socialismus! To je náš cíl, k tomu musíme jít, budovat a vybudovat socialismus v každé vesnici Horažďovicka.*“³⁴⁸

Oddané kádry byly jedním ze stěžejních předpokladů urychleného, úspěšného vývoje cesty socialismu i v zemědělství. Pro stranu bylo v těchto důležitých časech stěžejní, aby měli zaměstnanci bezvýhradně kladný vztah k lidové demokracii. To ovšem nebylo vždy samozřejmostí. *„Zkušenosti z našeho okresu nám ukazují, že naši dělníci a drobní rolníci nepochopili význam nutnosti vychovat si novou uvědomělou inteligenci z řad dělnické třídy a jsou-li vybráni a doporučeni na školení, činí opozici. Musíme se touto otázkou zabývat, neboť ostražitost a čistotu strany musíme mít stále na zřeteli.*“³⁴⁹

³⁴⁸ SOKA Klatovy, fond AM Horažďovice, Václav Klik, TA 97

³⁴⁹ Tamtéž.

Takovou místní strojní a traktorovou stanici funkcionáři založili na jaře roku 1949 a zapojili ji již do prvních žní pětiletého plánu. Dostupný dokument hovoří o tom, že traktoristé v 29 obcích posekali na asi 200 parcelách přes 136 ha obilnin. STS spolupracovala značnou mírou s JZD. Projevovaly se ale i nedostatky. Ty byly způsobené právě nedostatečně vyškolenými traktoristy nebo špatnou technikou. Proto se zrealizovalo středisko pro výcvik STS v Oselcích.³⁵⁰

Po určitých zkušenostech došlo ale k jistému zlepšení – STS obdělávala na 80 000 ha půdy s 250 zaměstnanci a vybuodovala 11 mechanizačních středisek. Na konci 50. let převzala JZD mechanizační střediska v hodnotě 18 milionů Kčs. Poté mohlo dojít k rozsáhlým opravám traktorů elektroinstalací či stájových mechanizací.³⁵¹

V lednu 1949 se zřídila v obci na 30 ha ploše výkrmna vepřů,³⁵² slepičinec pro chov asi 300 slepic a výkrmna další drůbeže. V rámci pětiletého plánu byla zařazena stavba čistící a mořící stanice za účelem zlepšení rostlinné výroby.

Roku 1951 byla zemědělská půda scelena na Novém dvoře, kde vznikl další státní statek. O rok později obdržel statek kombajn na sklizeň obilí.³⁵³ Také zde museli traktoristé splňovat závazky, přičemž si na jaře dali za cíl to, že každý obdělá 700 ha půdy.³⁵⁴

Znárodnění neminulo ani mlynářství, které je s Horažďovicemi historicky velmi spjato. Jediný činný mlýn se v této době vyskytoval v bývalé krupárně. Zpracovával 15 000 kg pšenice a žita denně na 4 druhy mouky a 1 druh krmiva. Kapacita se nadále zvyšovala a na počátku 50. let zpracovávala již 25 000 kg. Po rekonstrukci v roce 1954 se zvětšila v porovnání s rokem 1945 údajně o celých 330 %.³⁵⁵

V létě roku 1953 došlo v oblasti zemědělství k dočasné změně. Prezident Antonín Zápotocký se totiž několikrát vyjádřil k tvrdosti kolektivizačních opatření. To vedlo k důsledku, že se se rolníci začali po tisících odhlašovat z družstev. Nicméně první tajemník Antonín Novotný, jenž měl daleko větší pravomoci, byl zásadně proti.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ ŠIMON, s. 106–107.

³⁵² Jednalo se o 63 kusů.

³⁵³ ŠIMON, s. 99.

³⁵⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁵⁵ ŠIMON, s. 121.

Po jednání s Nikitou Sergejevičem Chruščovem³⁵⁶ nastala další vlna kolektivizace, která do roku 1959 převedla 83 % půdy do socialistického sektoru.³⁵⁷

6.3 VÝSTAVBA BYTOVÝCH JEDNOTEK A ÚPRAVA MĚSTA

Již po první světové válce se v Horažďovicích postavilo několik nových domů. Před druhou světovou válkou byl ovšem stav v oblasti staveb bytů či rodinných domů nedostačující. Po válce se ve městě zřídilo potřebné stavební družstvo, na jehož realizaci dohlíželi zástupci stavebních družstev ze Strakonice a Sušice. Následně se určilo přes 100 členů družstva, kteří plánovali začít stavět, až to situace dovolí. Nejvíce zodpovědnosti ohledně veškerých příprav stavby mělo představenstvo. V čele stál Josef Novák,³⁵⁸ kterého doplňovala šestičlenná dozorčí rada s předsedou Aloisem Hlaváčkem. Dalšími funkcionáři se stali pracovníci všech politických stran, kteří museli brát v potaz specifickou města. Horažďovice totiž po válce neměly žádný regulační plán, který byl tehdy poměrně nákladný.³⁵⁹ I přes tuto absenci mělo místní stavební družstvo ve svých předběžných plánech postavit činžovní domy, rodinné domy či menší pracovny.³⁶⁰

Rok 1947 se stal rokem počínajícím ve stavbách různých bytových jednotek. Tohoto roku se začalo realizací rodinných domů pod Loretou směrem k Babinské ulici. MNV počátkem roku 1948 zadal plán, který hovořil o úpravě města, což měl na starosti Ing. J. V. Sixt. Dále plán obsahoval nutnou kanalizaci, již zodpovídal Ing. O. Prášek. V průběhu roku začala stavba tří velkých obytných domů u silnice směrem k autobusové stanici Horažďovice – Babín. Náklad na tuto stavbu činil přes 4,7 milionů korun. O rok později se stavělo opět pod Loretou, a sice rodinné domy, kterých ve výsledku vyrostlo na 17 jednotek.³⁶¹

V roce 1949 vznikl v obci horažďovický závod Okresního stavebního podniku,³⁶² který se spojil s několika okresními živnostmi. Všechny potřebné provozní budovy byly poté zřizovány několikamilionovými náklady. Jednalo se například o výstavbu

³⁵⁶ Ceskatelevize.cz: Muž z lidu – Antonín Zápotocký. [online]. [cit. 2018–04–10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510002-muz-z-lidu-antonin-zapotocky/>.

³⁵⁷ JAKUBEC, EFMERTOVÁ, SZOBI, ŠTEMBERK, s. 205.

³⁵⁸ Znám jako ředitel školy a komunální, družstevní pracovník.

³⁵⁹ Částka regulačního plánu se pohybovala mezi 200 000 až 250 000 Kčs.

³⁶⁰ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše Svoboda*, TA 9c.

³⁶¹ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁶² Závod podléhal OSP Klatovy.

provozovny Československé státní automobilové dopravy,³⁶³ nové farmy státního statku, administrativní a státní správu mlýnů nebo novou halu Jitexu.³⁶⁴

Skutečný rozmach výstavby bytových jednotek v Horažďovicích nastal až v 50. letech. Od roku 1950 se začaly v celém okresu rozvíjet služby. Docházelo k výstavbě nových domů či podniků. Opravy zajišťoval okresní stavební podnik.³⁶⁵ V červenci téhož roku technická komise podala místnímu výboru návrh, který hovořil o osmiletém plánu. Šlo o výstavbu 25 bytových jednotek ročně, nového hřbitova, sportovního stadionu, kulturního a hasičského domu, doplnění kanalizační sítě, zřízení mateřské školy a jeslí, regulaci řeky, opravení Červené věže, kostelní věže a rozšíření veřejného osvětlení. To vše mělo stát celkových 122 000 000.³⁶⁶

Před rokem 1951 byla dlažba na náměstí sestavena pouze z obyčejných křemenů a celkový stav bezpečnosti chůze zcela nevyhovoval. Stále se pokračovalo s úpravou daných ulic³⁶⁷ a také se přikročilo k pokrytí střechy věže na náměstí, která se pokryla novým plechem. Náměstí se částečně vydláždilo, byl rozšířen vodovod a v říjnu se na Lipkách zřídila vodovodní jímka. Naproti vojenskému skladišti se na rozšířeném ohybu silnice pracovalo také na výdlažbě. Ke snadnějšímu uskladňování brambor se zřídily u místní škrobárny veliké kanály.

V roce 1952 se nemalá částka investovala do čerpací stanice. Primární ve městě ovšem byla zmíněná kanalizace, která se řešila tohoto roku nejintenzivněji. Realizace byla obtížná, neboť nebyl k dispozici žádný jednotný kanalizační plán, a tím pádem se ani řádně nevědělo, kudy přesně vedou zastaralé kanály. Také byly postaveny dvě bytové jednotky pro podnik Sport, další čtyři pro zdejší Vápenku.³⁶⁸

Od konce války se do roku 1953 postavilo ve městě pouze 51 bytů. 6 bytů bylo ve stavu rozestavěném. Je třeba konstatovat, že město v první polovině 50. let trpělo nedostatkem pitné vody, i takové školy byly velmi zchátralé. Tomu všemu rozhodně nepomáhala špatná finanční situace města.³⁶⁹

³⁶³ V době normalizace (rok 1974) přepravil až 380 000 osob na 13 tratích, které spojovaly 140 obcí a síť autobusové dopravy měřil 325 km.

³⁶⁴ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Václav Klik*, TA 97.

³⁶⁵ ŠIMON, s. 98.

³⁶⁶ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice: články z novin 1945–1947, Naše svoboda*, TA 9c.

³⁶⁷ ŠIMON, s. 99.

³⁶⁸ SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁶⁹ ŠIMON, s. 99.

Ke zlepšení poměrů dopomohla akce „5M“. Ta Horažďovicím přidělila částku přes 330 000 Kčs, díky níž mohlo město alespoň investovat na předlažbu Ševčíkovy, Prácheňské či Loretské ulice. Dále se tímto způsobem opravilo Husovo náměstí nebo sportovní středisko na Lipkách. Téhož roku bylo pro vojenskou správu vybudováno 24 bytových jednotek. Pro lepší přehled se u vojenského skladiště odboural Eliášův dům č.p. 184.

Kvůli potřebám zaměstnanců nechala správa jáchymovských dolů roku 1954 postavit u silnice k Babínu dřevěné baráky. Akce „5M“ v tento rok dostala do města ještě více finančních prostředků, a to okolo 500 000 Kčs. Tato suma se opět investovala na opravu zanedbaných ulic. Tentokrát se ovšem použila také na kanalizaci, vodárnu a rovněž se nemalými prostředky investovalo do místního rozhlasu. Dále se díky této poskytnuté částce pořídila výdlažba podzámeckého vršku a také probíhaly rekonstrukční práce s vnitřními úpravami bývalého chudobince za kostelem. Prácheňská ulice se zaasfaltovala, kanalizace se řešila především v ulici Loretské, Bezručově a Zářečské a kanalizační roury se pokládaly i v Zářechí. Také byly položeny nové parkety ve školách a na několika místech se pořídily vodovodní stojany. Druhá vodovodní jímka nabyla své činnosti a z části se upravily i mlýnské stoky. V zámku se zřídily prostory pro fotografování, upraveny byly prostory v Ševčíkově ulici pro nové květinářství.

V roce 1955 se vystavělo dalších 12 bytových jednotek pro vojenskou posádku a další 4 rodinné domy.³⁷⁰ Na to započala výstavba sídliště u školy a vznikly zde ulice Jiráskova a Hollarova.³⁷¹ V září se přemístil sloup sv. Josefa z ulice Jiřího z Poděbrad na hřbitov. Byla také zapotřebí oprava střechy věže kostela na náměstí, neboť poslední rekonstrukce probíhala ještě na konci 19. století. Dále se jako předešlé roky řešily vodohospodářské práce, údržby památek či osvětlení. MNV povolil na zřízení biologických rybníků část pastvin za řekou naproti škrobárně. Do konce prosince bylo postaveno dalších 8 bytů. Také se opravil chodník v tehdejší Gottwaldově ulici, upravilo veřejné prostranství u nádraží a stále ještě bylo zapotřebí další kanalizace. V tehdejších poměrech byla akce „M“ splněna na „tradičních“ 99 %.³⁷²

³⁷⁰ Od roku 1945 do roku 1970 se postavilo ve městě 560 nových bytů. SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

³⁷¹ ŠIMON, s. 100.

³⁷² SOkA Klatovy, fond AM Horažďovice, *Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana*, TA 9b.

7 ZÁVĚR

Horažďovice se v probádaném období 1945 až 1955 potýkaly s celou řadou změn. Po nelehkých časech v druhé světové válce přišla krátká perioda svobody, kterou vystřídal převrat komunistů v roce 1948. Ti tímto aktem nabyli monopolu moci ve státě, který využívaly ke svým mocenským ambicím, propagandistickým účelům či perzekucím vůči obyvatelstvu. Především toto prostudované období se do dějin města zapsalo černým písmem a dodnes je na něj obyvatelé města vzpomínají ryze negativně.

V první kapitole o druhé světové válce ve městě jsem si dal za cíl shrnout toto závažné období pro tamější občany hlavně z hlediska útlaku Němců. Ti zabrali hlavní městské budovy včetně škol, a zavedli své zákony. Případů, kdy především v rámci tzv. Heydrichiády zatklí nebo rovnou popravili určité jednotlivce, bylo ve městě mnoho. Dalším problémem bylo mimo jiné poslouchání cizího rozhlasu, což rovněž vedlo k násilným perzekucím. Základní potřeby obyvatel se daly oficiálně sehnat pouze prostřednictvím přidělového systému a navíc po realizaci německého plánu „Barbarossa“ se přiděly těchto potřeb snižovaly. Do toho se některým občanům nevyhnuly odvody na práci v říši. Ke konci války museli lidé snášet nálety spojeneckého letectva. To zapříčinilo několik zdevastovaných budov a především i smrt určitých osob.

V rámci první kapitoly jsem zmínil také židovskou komunitu, jež měla ve městě před válkou díky své proslulé obchodní činnosti jistý vliv. Po vypuknutí války byli ovšem Židé podrobena německému útlaku. V roce 1943 pak nacisté odvezli poslední Židy do koncentračních táborů. Tam zemřeli až na určité výjimky všichni Židé, což znamenalo jejich definitivní konec v Horažďovicích.

Nakonec jsem v první kapitole řešil Kongregaci Školských sester de Notre Dame. Němci pro své účely zabírali budovy, které celé předešlé roky patřily sestřím. Nakonec je násilně deportovali z města. Sestry se po konci války vrátily. Jejich působení zde však nemělo dlouhého trvání, neboť je komunisté zcela eliminovali, a následně z města vystěhovali.

Primárně jsem směřoval své bádání na období poválečné až do poloviny 50. let 20. století. Ve druhé kapitole jsem se věnoval politice do únorového převratu z roku 1948. Zajímalo mě, jakou podporu zde měla komunistická strana. Došel jsem k závěru, že oproti jiným koutům v tehdejších Československu nepříliš silnou. Do květnových voleb roku 1946 zde měly největší vliv Československá strana lidová a Československá

strana národně socialistická. Zjistil jsem, že se národní socialisté objevují v dostupných archivních pramenech do roku 1947 nejčastěji. To vypovídá o tom, že členové strany v této lokalitě agitovali v největší míře. Například velmi časté články v tehdejších novinách se nesporně mohly projevit v politickém názoru zdejších občanů, kteří oproti jiným místům v Čechách a na Moravě byli podstatně více pravicově zaměřeni. Nicméně i zde tyto demokratické strany v žádném případě nevyklučovaly spolupráci se Sovětským svazem. Naproti tomu tradiční strany levicové, Komunistická strana Československa a především Československá sociální demokracie, zde přes určitou podporu nebyly tak silné. O tom svědčí hlavně volby z května roku 1946, kdy ve městě vyhráli lidovci, a za nimi skončili s podobným výsledkem národní socialisté a také komunisté. Ti ovšem naproti tomu v Československu s velkým náskokem vyhráli. Sociální demokraté propadli, což předurčilo jejich pozvolný politický pád. Ve městě byla oblíbená hlavně kultura a vše s ní spojené. Tradiční bylo ve městě divadelnictví, které lidi často navštěvovali.

V rámci této druhé kapitoly jsem zjišťoval historické reálie o rodině Kinských, kteří zde před válkou měli bohaté hospodářství. O něj ovšem Karel Ferdinand Kinský, jenž onen majetek vlastnil, přišel v červnu roku 1945 především kvůli své německé národnosti a ne zcela dobrovolnému členství v NSDAP. Kinský byl se svojí rodinou vystěhován na základě odsunu a jeho majetek MNV zkonfiskoval. Dále jsem v této kapitole řešil lidové soudy, které jsou neodmyslitelně spjaté s druhou světovou válkou. V Horažďovicích žilo plno lidí, kteří kolaborovali s Němci a udávali svoje spoluobyvatele. Strach například o svoji rodinu samozřejmě hrál značnou roli, někdy šlo ovšem doslova o zdevastované charaktery, jež toužily po určitých výhodách. V roce 1946 došlo k několika soudním řízením, přičemž lidové soudy odsuzovaly tyto „zrádce a kolaboranty“ na dlouholeté tresty do vězení. To se týkalo i kolaborantské organizace „Vlajka“, která zde měla vlivné zastoupení. Kapitola je zakončená únorovými událostmi z roku 1948. Komunisté ve městě neměli stejně jako v celém Československu žádné problémy v přechodu k moci.

Třetí kapitolu jsem pojal v rozmezí od nástupu komunistické moci do roku 1951. Horažďovice v tomto období nevybočovaly v rámci cesty k socialismu od celorepublikového rozměru. Je sice fakt, že zde až 40 % občanů při volbách v květnu 1948 hodilo do urny „bílý lístek“, což svým způsobem mohlo znamenat nevoli vůči nastávajícímu režimu, nicméně šlo pouze o jakýsi tichý, nepodstatný nesouhlas. V dalších rocích docházelo spíše k rezignaci občanů. Komunisté ve městě zahájili

enormní propagandu ve všech směrech, a sice například prostřednictvím údernického hnutí nebo kulturních akcí, které se odehrávaly vždy v duchu režimu. V rámci propagandy se také zcela „zapomnělo“ na skutečné osvobození města americkou armádou. Horažďovice totiž přijaly za své oslavovat osvobození armádou sovětskou, jako tomu bylo v celém Československu. Na skutečné problémy, zejména existenční, se nekladl prakticky žádný důraz s výjimkou vzniku nových orgánů, jako byly mateřská škola či veterinářství. Také se neustále zřizovaly pro „pracující třídu“ autobusové linky kvůli snadnější dopravě do zaměstnání. Komunisté opět vyvolávali strach, jako to aplikoval nacistický režim. To se projevovalo například v údernickém hnutí, kdy lidé podléhali obecnému paradigmatu nebo samozřejmě v politických procesech.

V rámci čtvrté kapitoly jsem zjistil, že se Horažďovice již v první polovině 50. let nijak neodklonovaly od celorepublikové roviny. MNV dále pokračoval ve svých propagandistických tendencích, a sice oslavách režimu, kterým lidé sřídavě věnovali svoji pozornost. Ujít si nenechávali hlavně májové slavnosti nebo první spartakiádu z roku 1955. Po přelomovém roce 1953, kdy zemřel jak Stalin, tak Gottwald, a navíc se realizovala měnová reforma, žili lidé do roku 1955 v podobných podmínkách. Až rok 1955 ukázal možnou mírnou změnu. Především bývalí maloročníci poprvé dokázali projevit svoji nevoli s násilnou kolektivizací.

Poslední pátou kapitolu jsem rozdělil do tří částí, a sice na průmyslové podniky, zemědělství a výstavbu bytových jednotek a úpravu města. Po únoru 1948 se ve městě znárodnily hlavní průmyslové podniky. V tomto kontextu jsem především popsal jejich výrobu a vliv na město jako takové. Násilná kolektivizace v zemědělství neznamena pro početné maloročníky v Horažďovicích stejně jako v celém Československu nic dobrého. V této podkapitole jsem chtěl především zdůraznit postup zdejších komunistů v kádové politice. Docházelo k masovému přeškolení jednotlivců pro správné politické smýšlení. Nakonec jsem popsal postupnou výstavbu bytových jednotek, která začala až roku 1947. Také jsem nastínil způsob investování do potřebných úprav, aby mohlo město alespoň nějak základně fungovat.

V průběhu práce jsem se tedy snažil věcně popsat uvedené období v Horažďovicích. Největší část práce vychází z archivních dokumentů z Archivu města Horažďovice. Jak již bylo zmíněno, největší problém jsem shledával v dobovém zpracování historických „skutečností“ zvláště po únoru roku 1948. Musel jsem často tzv. číst mezi řádky, k čemuž jsem využíval určité znalosti ze svého studia a také v neposlední řadě obecnou literaturu. Uznal jsem za vhodné přímo citovat různé

komunisticky orientované dokumenty pro lepší přehled čtenáře. Šlo mi o to, aby si mohl udělat svůj vlastní obrázek o tehdejší zpracování reálií. Snažil jsem se dát najevo, že lidé, zvláště v okolí Horažďovic, byli před válkou z velké většiny nekomunistického politického přesvědčení, aby v následujících letech po 25. únoru 1948 jejich názor a mínění postupně polevovaly v důsledku náročnosti doby.

Tato závěrečná práce mě utvrdila v tom, že 20. století bylo plné změn především negativního rázu. Když již to pro mnohé lidi vypadalo, že po letech útlaku nacistů bude žít Československo ve svobodě, tento předpoklad vystřídal únor roku 1948 a nástup totality.

Bádáním v Archivu města Horažďovice jsem si nechal eventuální možnost na zpracování tohoto tématu v širším rozměru, a sice prozkoumat i jiné archivy, v nichž jsou rovněž jisté informace o uvedeném období. Existuje zde tedy alternativa sepsání ucelené monografie na téma „Horažďovice 1945–1955“.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Aj. – A jiné

AV – Akční výbor

Č. p. – Číslo popisné

ČSČK – Československý červený kříž

ČSR – Československá republika

Cm – centimetr

Dkg – Dekagram

Dr. – Doktor

Ha – Hektar

Ing. – Inženýr

JSČZ – Jednotný svaz českých zemědělců

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

MNV – Místní národní výbor

NF – Národní fronta

NFŽ – Národní fronta žen

N. p. – Národní podnik

NSDAP – Národně socialistická německá dělnická strana (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*)

Kčs – Koruna československá

Kg – Kilogram

Km – Kilometr

KNV – Krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

ONV – Okresní národní výbor

OSP – Okresní stavební podnik

ROH – Revoluční odborové hnutí

SdP – Sudetoněmecká strana (*Sudetendeutsche Partei*)

S. p. – Státní podnik

SS – Schutzstaffel

SÚC – Státní úřad pro věci církevní

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

STS – Strojní a traktorová stanice

Tj. – To je, to jest

ÚV – Ústřední výbor

ÚAV – Ústřední akční výbor

9 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

- ARBURG, Adrian Von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I. Češi a Němci do roku 1945*, Středokluky 2010.
- BÄCKER, Alfred, GRILL, Richard, *Das Münchner Abkommen und das Schicksal der Sudetendeutschen*, Linz 2012.
- BAUER, Jan, *Poslední hodiny velkých imperátorů*, Praha 2001.
- BAUSMANN, Star, W, C, *Stalingrad a co se dělo poté*, Praha 2015.
- ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, *1948. Vítězný únor. Cesta k převratu*, Brno 2012.
- FISCHL, Jaroslav, *Procházky po Horažďovicích*, Horažďovice 2015.
- FROMMER, Benjamin, *National cleansing. Retribution against Nazi collaborators in postwar Czechoslovakia*, New York 2005.
- GOTTWALD, Klement, *Klement Gottwald o Jiráskovi*, Praha 1951.
- HOUŽVIČKA, Václav (ed.), *Odsun Němců z Československa 65 let poté*, Brno 2012.
- CHALUPNÝ, Josef, *II. světová válka na Horažďovicích*, Horažďovice 2010.
- JAKUBEC, Ivan, EFMERTOVIČ, Marcela, SZOBI, Pavel, ŠTEMBERK, Jan, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848–1992*, Praha 2008.
- KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*, Praha 1994.
- Kolektiv autorů, *Československé dějiny v datech*, Praha 1987.
- Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie*, Praha 1987.
- Kolektiv autorů, *Naše měna je pevná. Plzeň a měnová reforma 1953*, Plzeň 2013.
- Kolektiv autorů, *Nerostné bohatství Horažďovic*, Horažďovice 2006.
- Kolektiv autorů, *Pětačtyřicátý. 1945. Konec války a nové Československo. Studie, eseje, metodické materiály a prameny k událostem dramatického roku 1945*, Ostrava 2015.
- MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol, *Politické strany. 1938–2004*, Brno 2005.
- MARŠÁLEK, Pavel, *Protectorát Čechy a Morava: Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939–1945*, Praha 2002.
- NAKONEČNÝ, Milan, *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001.

PETRÁŠ, Jiří, SVOBODA, Libor (eds.), *Osm let po válce. Rok 1953 v Československu*, České Budějovice 2014.

ROKOSKÝ, Jaroslav, SVOBODA Libor (eds.), *Kolektivizace v Československu*, Praha 2013.

ROUCKA, Zdenek, *Americans in West Bohemia*, Plzeň 2000.

SMETANOVÁ, Hana, ČERVENÝ, Aleš, *Městské muzeum Horažďovice*, Horažďovice 2006.

SMETANOVÁ, Hana, FISCHL, Jaroslav, *Židé v Horažďovicích, Kořeny rodu Fischlů*, Horažďovice 2000.

ŠIMON, Eduard, *Horažďovice. Proměny města 1292–1992*, Horažďovice 1990.

ŠTRAIT, Jaroslav, *České XX. století. Nekonečný příběh*, Praha 2015.

TOMEŠ, Josef, *Slovník k politickým dějinám Československa 1918–1992*, Praha 1994.

VALENTA, Aleš, *Dějiny rodu Kinských*, České Budějovice 2004.

VLK, Václav, *Krvavé dozvuky války: Konec druhé světové války na českém území*, Praha 2015.

Kvalifikační práce:

KLAUSNEROVÁ, Zuzana, *Československá spartakiáda 1985*, Diplomová práce, Plzeň 1986.

VANĚK, Roman, *Kongregace Školských sester de Notre Dame v Horažďovicích*, Diplomová práce, Plzeň 2011.

Nevydané prameny

Státní okresní archiv Klatovy, fond Archiv města Horažďovice:

II. celostátní soutěž kronikářů u příležitosti 30. výročí Února. Život v Horažďovicích před únorem 1948 a po něm (Josef Šochman), TA 9b.

Aglaia Auerspergová, princezna, babička prof. F. Kinského, TA 102.

Horažďovice: články z novin 1945–1947, TA 9c.

Horažďovice v letech 1948–1989: majetek J. Šochmana, TA 9b.

Jan Duchoň, TA 42.

Jitex Písek, TA 17b.

Kinský. Seznamy konfiskátů Kinských a předm. k vyřazení, TA 102.

Klatovský deník 2003, Kauza Kinský děsí také Západočechy, TA 102.

KLIK, TA 42c.

Organizace Vlajka, TA 42.

Protokol sepsaný dne 2. července 1945 v Kašperských Horách s Ferdinandem Kinským, TA 102.

Václav Klik, TA 97.

Elektronické zdroje

Ceskatelevize.cz: Muž z lidu – Antonín Zápotocký. [online]. [cit. 2018–04–11].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510002-muz-z-lidu-antonin-zapotocky/>.

Ceskatelevize.cz: Těžkosti Antonína Novotného. [online]. [cit. 2018–04–12]. Dostupné

z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11687481655-rudi-prezidenti/217562266510003-tezkosti-antonina-novotneho/>.

Encyklopedie.c-budejovice.cz: Beseda řemeslnicko-živnostenská. [online]. [cit. 2018–04–10]. Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/beseda-remeslnicko-zivnostenska>.

Fronta.cz: Vyhlášení civilního stavu výjimečného v Protektorátu Čechy a Morava z 28. Zář 1941. [online]. [cit. 2018–02–10]. Dostupné z:

<http://www.fronta.cz/dokument/vyhlaseni-civilniho-stavu-vyjimecneho-protektorat-cechy-a-morava-28-zari-1941>.

Inventare.cz: Vývoj ONV Horažďovice. [online]. [cit. 2018–03–15]. Dostupné z:

http://www.inventare.cz/pdf/soap-kt/soap-kt_ap0060_00294_onv-horazdovice.pdf.

Irozhlas.cz: Pamětníkům letošní sucho připomíná rok 1947. Tehdy se promítlo i do politiky. [online]. [cit. 2018–03–21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravodov/pametnikum-letosni-sucho-pripomina-rok-1947-tehdy-se-promitlo-i-do-politiky-201508130500_mhromadka.

Notredame.cz: Kongregace Školských sester de Notre Dame. [online]. [cit. 2018–02–13]. Dostupné z: <http://notredame.cz/>.

Pkmodely.estranky.cz: Zemědělství a pozemková reforma ČSR 1945–1948. [online]. [cit. 2018–02–21]. Dostupné z: <http://www.pkmodely.estranky.cz/clanky/referaty-a-recenze--i-s-ww2-tematikou/zemedelstvi-a-pozemkova-reforma-csr-1945---1948.html>.

Valka.cz: Jak to bylo v únoru 1948. Před 60 lety se komunisté dostali k moci. [online]. [cit. 2018–03–21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jak-to-bylo-v-unoru-1948--pred-60-lety-se-komuniste-dostali-k-moci-31790/>.

Valka.cz: Jak to bylo v únoru 1948. Před 60 lety se komunisté dostali k moci. [online]. [cit. 2018–03–21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jak-to-bylo-v-unoru-1948--pred-60-lety-se-komuniste-dostali-k-moci-31790/>.

Totalita.cz: 50. léta. Počáteční budovatelské nadšení – iluze a skutečnost. [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/50/50_02_003.php.

Totalita.cz: Volby 1948. Volební systém zaručoval vítězství. [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1948.php.

Valka.cz: SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/10804-SS-Obergruppenfuhrer-Reinhard-Heydrich>.

10 RESUMÉ

In my diploma thesis I tried to figure out basic historical links with regard to those on the nationwide scale. Apart from other aspects, I focused on the political affairs after the WW II came to an end. I came to realise that the predominant parties in Horažďovice were the Czechoslovakian Democratic Party and the Czechoslovakian national socialist party. The latter is mentioned the most frequently in years 1945–1947 in the sources of the Horažďovice archive. Neither the Czechoslovakian Communist Party nor the Czechoslovakian Social Democratic Party was able to gain as much support as they strived for. Moreover, the communist party started to be politically active as late as in autumn 1945, which surely had an impact in terms of the result of the elections. There were not many members, which gradually began to change in 1947, as their propaganda, also because of enormous drought in summer of that year, started to be more prominent. Subsequently, in February 1948 they managed to claim political power in a relatively peaceful way. Despite the elections showing partial discontent among the citizens, the communists basically took over the local national committee and could therefore decide on the key affairs of the town for the following four decades.

However, I did not focus merely on political aspects, as my goal was also to find out information about common everyday life of local people. I learned that the role of culture was significant in the town, which was subsequently used by communists for their propaganda, also there were being founded various organizations at that time. Apart from that, the town Horažďovice was affected by problems caused by nature.

The chapters concerning the fifties are based mostly on massive communist propaganda in the town, which was similar to one in the whole country. Its aim was also to lead attention away from the real problems of the citizens, especially the economic ones.

Most of the information regarding this thesis comes from the archive sources of Horažďovice's archive, which seems to be the sole source for a work of this kind. Other sources were also regional publications, especially from the book by Eduard Šimon, who was the member of the communist party himself. That was the problem in terms of authenticity, as after the year 1948 the information was mostly biased. Therefore, I tried to verify everything, using general literature, which helped me to interpret the information correctly within the context. That is also why I, for clarity's sake, used direct quotations several times.

By completing this thesis, I do not rule out that I might continue to explore more about the topic. The era between years 1945–1955 is open to a more thorough scrutiny, which might give regional historians a helping hand in terms of deeper understanding of the historical context. There is therefore the possibility of publishing a personal monograph.

11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Bohumír Majer, kterého Henlainovci zastřelili 28. září roku 1938.

Příloha č. 2: Místo bývalého středověkého židovského hřbitova.

Příloha č. 3: Současný židovský hřbitov.

Příloha č. 4: Pamětní deska na památku synagogy zbourané roku 1980.

Příloha č. 5: Místo zbourané synagogy.

Příloha č. 6: Útulek, který patřil sestřám. Později budova ONV.

Příloha č. 7: Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Příloha č. 8: Rodný dům Otakara Ševčíka.

Příloha č. 9: Deportovaná rodina Glauberova, která žila v rodném domě Otakara Ševčíka.

Příloha č. 10: Budova, která byla zasažena americkým náletem z roku 1945.

Příloha č. 11: Horažďovický zámek zkonfiskován Kinským v roce 1945.

Příloha č. 12: Pomník věnovaný oběťm z první a druhé světové války. Odhalený roku 1947 Miladou Horákovou a Aloisem Neumanem.

Příloha č. 13: Hotel Zlatý Jelen.

Příloha č. 14: Bývalý hotel Modrá hvězda.

Příloha č. 15: Městský úřad. Bývalý MNV.

Příloha č. 16: Bývalá měšťanská škola. Dnes laicky nazývaná jako „stará škola“.

Příloha č. 17: Sokolovna.

Příloha č. 18: Bývalá budova podniku „Sport“.

Příloha č. 19: V pozadí lom Hejná.

Příloha č. 20: Jaroslav Kopáček – fotografie z rozhovoru pro projekt „Skautské století“.

ROZHOVOR S PAMĚTNÍKEM

Součástí této diplomové práce je rozhovor s pamětníkem, dlouholetým členem skautského oddílu, odsouzeným politickým vězněm z roku 1949, Jaroslavem Kopáčkem, narozeným roku 1929.

Jak jste prožil druhou světovou válku?

„Docela dobrodružně. Pocházím ze Střelských Hoštic, ale chodil jsem do měšťanky v Horažďovicích. Ke konci války mi bylo 15 let pryč. Ke konci války jsem zažil plno náletů například na lokomotivy. To bylo velmi časté a já se to vše snažil sledovat zvrchu třeba na nějakém kopci, abych to všechno viděl. Byl jsem svědkem toho, jak převáželi mrtvé a raněné do ozdravovny. To se týkalo i Bublíka, který jel na kole do Strakonice. Měl smůlu v tom, že v blízkosti byli rozutíkaní Němci, dostal to do nohou a vykrvácel. Němci od nás několikrát potřebovali pomoc a mluvili s námi někdy i normálně česky. V roce 1940 zapadl německý pilot do strouhy. Moji kamarádi, Pepík Pavlíček a Vojta Koudelka, mu chtěli pomoci se z ní dostat. Kluci byli asi od 9 let starší, mně bylo tak 10 let. Pilot dával zervnitř letadla plyn a kluci tlačili, aby se nepřevrátil úplně na křídlo. V tom byl Pepík zrovna vepředu zboku letadla a dostal se do točící vrtule. Úplně ho to rozseklo na půl od rozkroku po bradu. Viděl jsem to ze dvou metrů. Dodnes to mám před očima. Za války jsme také poslouchali s rodinou rozhlas Svobodné Evropy nebo Hlas Ameriky. Proto jsme měli dobrý přehled o postupu armád a nebo jsme věděli o vylodění v Normandii. Kdo měl doma radio, tak poslouchal. Bylo to celkem normální, ale kdyby nás někdo udal, tak na to nechci ani pomyslet.“

Jak vzpomínáte na období, kdy skončila válka?

„Měli jsme všichni ohromnou radost. Bylo to takové opravdové a najednou jsmě věřili všemu. Američtí důstojníci bydleli v budovách, vojáci normálně ve stanech. Pamatuji si, jak jsem se vozil i v americkém džípu. Jeden Američan uměl dokonce česky. Po válce jsme založili oddíl Skauta a platným členem jsem do dneška. Američané nás obdivovali, opravdu věděli, co je to skauting. Zúčastnili jsme se schůzek, výletů, až přišel ‚osmačtyřicátý‘. Sice jsme tušeli, že bude problém, ale i tak jsme nevěřili tomu, že se to udrží. Záměrně jsme provokovali. Já nosil v práci ve strakonické zbrojovce americkou vlajčičku. Věřil jsem ve svobodu.“

To se nemohlo obejít bez odezvy. Zatkla vás státní policie?

„Samozřejmě. Asi měsíc před tím jsme se pokusili o útěk za hranice. Nikdo o tom nevěděl. Vzáli jsme si volno v práci. Přijeli jsme autobusem do Práší, kde bylo ale strašně sněhu. Bylo nereálné se v ten večer dostat přes hranice. Nikomu bych ten pocit nepřál. Na zatčení si pamatuju, jako by to bylo včera. Po vyučení jsem dělal svářeče ve Strakonících. Sledovali nás ti pitomci, co měli únorové vyznání, nějakou kapku skleněnou. Na jaře v dubnu v roce 1949 jsem měl odpolední, na které jsem se dozvěděl, že tam dopoledne zatýkala StB, a ptala se po mně. Už když jsem tam přišel, tak se mnou skoro nikdo nebavil, cítil jsem se divně. Do práce jsem přišel dřív. Hned jsem se oblíknul a dostal se do hloučku zaměstnanců, co končili směnu. Odjel jsem domů. Problém byl v tom, že jsme měli plno zbraní. Říkalo se totiž, že ten režim praskne, a my se ve střílení chtěli trénovat. Domů ke mně přijeli tři stbáci. S takovou rozkoší prohrabovali věci a hledali právě ty zbraně. Já je uložil k babičce do skříně, ale tu taky prohledali. Nijak zvlášť jsem neodporoval. Kdyby jo, byli schopní mě zabít. To se také normálně dělo.“

Kam vás převezli?

„Do strakonické věznice. Tam jsem byl půl roku. Měli jsme být o samotě, ale velitel věznice, který se už chystal do důchodu, nám celkem pomáhal. Správně nás měl od sebe izolovat, ale do cely nás posílal po dvou. Do umývárny jsme chodili ve více lidech, ale museli jsme být zticha. Měl dobrý přehled pro případné kontroly, takže si to mohl dovolit. On ty praktiky bití a mušení neznal. Stbáci nás třískali pendrekem. Mlátili nás přes obličej a ledviny. Měli to vykoumané a zpravidla jsme končili v krvi. Často přijížděli vyšetřovatelé v civilu, a to byli s prominutím svině nejhoršího rázu. Chtěli abychom mluvili, my nevěděli co sami od sebe říkat. Tak nám pomohli...“

Jak jste jinak pobyt ve věznici trávil?

„Měl jsem to štěstí, že jsem znal předsedu okresu. On věděl, že ve vyšetřovací věznici ležíme. Proto dohodl, že budeme pracovat na statku třeba ve Volenicích, Štěchovicích nebo Čejeticích. V Čejeticích měl ještě majetek baron Dlouhoveský, který musel ale dodávat. Bez mlácení se to neobešlo, ale když jsem to pak později povídal klukům na cele na Pankráci, tak nám říkali, jak jsme se měli dobře. Měli pravdu. Oproti pankrácké věznici jsme to měli opravdu ještě zlaté.“ (úsměv)

Kdy vás převezli na Pankrác?

„Eskortovali nás někdy na podzim. Mysleli jsme, jací jsme kozáci, a co jsme už nezažili. Bachaři tady byli cvičení, naprostá zvířata s rudou hvězdou. Při tom všem terorizování a v tom našem stavu nám dávali ještě 70 dřepů, které jsme měli počítat nahlas. Já byl mladý, takže se to dalo, ale bylo tam plno šedesátiletých vězňů, například kulaků. Ti samozřejmě ty dřepy nezvládali, takže dostali další jiné tresty.“

Co jste říkal na své soudní řízení?

„To byla fraška. Konalo se v listopadu roku 1949. Svého advokáta nám nepovolili. S Frantou Sosíkem, který byl vystudovaný právník, jednali při soudu jako s dobytkem. Ti, co neměli ani pět pohromadě, odsoudili právníka. S ním jsem taky seděl před soudem na cele. Říkal mi, že mohu dostat tak 12 let. Vypadalo to totiž, že jsme řízená celostátní skupina, do které nás, pět kluků, přiřadili. Těch 12 let jsem nakonec dostal, ale měl jsem ohromné štěstí, že jsem byl odsouzený ještě před Horákovou. V 50. letech se tresty zvyšovaly na 20 let, doživotně nebo provaz.“

Předpokládám, že jste byl vězněný i jinde.

„Po nějaké době mě převezli na Bory do Plzně. Práskli se mnou na zem. Na cele jsem byl s dalšími dvěma vězni. Jedli jsme třikrát denně. Ráno třeba melta s krajíčkem chleba, potom brambory. Když byly ještě teplé, voňavé, tak to bylo fajn. Taky jsem ale dostal jako trest dvouměsíční poloviční stravu. Na cele jsme se ale společně s klukama dělili. Když jsem na Borech končil, měl jsem asi 50 kilo. Na druhou stranu se mi poštěstilo trávit čas ve vězení se západními letci. Seznámil jsem se štábním kapitánem Špačkem, generálem Fajtlem, generálem Bočkem, generálem Pelichem, generálem Janouškem. S těmi jsem byl na cele. Tam jsme drali peří, ty normy jsme ale nemohli nikdy splnit. Vydržet to šlo tak, že jsme různě vyprávěli. Jednou za týden jsme dostali vycházku na 15 minut. Muselo být naprosté ticho. I tak ale bachař dával nakládačky podle libosti. Tondovi Šťastnému dali železné kruhy na nohy a ať chodí... Zažil jsem plno smrtíáků. Dělal si, co chtěli.“

Jak jste strávil zbylou část trestu?

„Pracoval jsem v lágru v Horním Slavkově u Jáchymova. Budovali jsme nový tábor Svatopluk, který byl poblíž šachty, kam jsme chodili pracovat. Bylo to takové území ‚nikoho‘. Když jednou za čas přijela rodina na návštěvu, jeli jsme do Slavkova.“

Nezřídka kdy ty návštěvy byly přerušované. Hlavně pro mámy a manželky to bylo hrozně složité. No, jsou to teda vzpomínky... (odmlčí se). Svě pětadvacáté narozeniny jsem slavil ještě v lágru. Roku 1955 mě předčasně propustili, takže jsem si ,odseděl‘ 6 let. Pak jsem pracoval jako řemeslník ve Strojní a traktorové stanici ve Střelských Hošticích.“

Co si myslíte o tom, že jsou dnes komunisté stále ve vládě?

„Na jedné straně jsem rád, že je tahle doba. My jako političtí vězni ale vidíme takovou nesprávnost, že ti komunisti mohli na začátku 90. let nastoupit na vlivné justiční pozice. Neodsoudili třeba Vaše³⁷³ nebo Grebeníčka,³⁷⁴ který mučil kluky elektřinou. Ti kluci mi to všechno vyprávěli. Jeho žena tvrdila, že by Grebeníček neublížil ani kuřeti. Kluci byli svědkové u soudů těhle vrahů, ale nic se nestalo, že je to už promlčené. Co na to říct...“

³⁷³ Karel Vaš. Agent NKVD, prokurátor vykonstruovaných procesů, podílel se na justiční vraždě Heliodora Píky.

³⁷⁴ Alois Grebeníček, vyšetřovatel Státní bezpečnosti na Krajském velitelství StB v Uherském Hradišti.

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Zdroj: CHALUPNÝ, Josef, *II. světová válka na Horažďovicku*, Horažďovice 2010, s. 7.

Přílohy č. 2–19

Zdroj: Fotografie autora této diplomové práce.

Příloha č. 20

Zdroj: Pametnaroda.cz: Jaroslav Kopáček (1929) – Fotogalerie. [online]. [cit. 2018–04–19]. Dostupné z: http://www.pametnaroda.cz/witness/photo/id/2456?locale=cs_CZ.